Rottmann

M. A. Goldschmidt,

et Litteraturbillede

af

1844. C. 19.
1-5.

F. Dreier,
medicinsk Student.

Med et Anhang

om

Hr. E. Meyer og Dyrene.

Kjøbenhavn.
Paa Forfatterens Forlag,
trykt hos J. D. Qvist, Bog- og Nodetrykker.
1852.

Digitized by Google

M. A. Goldschmidt,

et Litteraturbillede

af

F. Dreier,
medicinsk Student.

Med et Anhang

om

Hr. E. Meyer og Dyrene.

Kjøbenhavn.

Paa Forfatterens Forlag,

trykt hos J. D. Qvist, Bog- og Rodetrykker.

1852.

II

Indhold.

Side

Forord.

Mit Mellemværende med Hr. Goldschmidt ..... 1.
Stedet i Piecen og Hr. G.s Ripost. Artiklen i „Fædrelandet" og Hr. G.s „Svar paa nogle Angreb".

Stilistiken ..... 23.
Dens høie Betydning i vore Dage. Nogle Regler og Exempler, den vedkommende.

Hr. G. som atheistisk-christelig Æsthetiker ..... 29.
Hvorlunde Hr. G. i Rom daaner over et Nonnechor. Svare Anfægtelser ved Synet af et christelig-germanisk Maleri. Hr. G. som Madonnatilbeder. Forfærdelige Syner paa Himlen, Cometdyret; St. Ignatius; Samklingen med Universet. Huldrebegrædelse. Klingklangdingdang om „Friheden". Æsthetikens farvede Glas. — Glæde over Kirkens Forfald. Hr. G. betragter Troen som en Byrde, Atheismen som en stor Fremgang. Forf.s Snak om Stirner. — Kort efter er Forf. atter hellig. Platos Himmelbrandstigeskaberkraft og uhyre Balance.

Hr. G. som absolutistisk Republikaner ..... 46.
Republikaner ude, Absolutist hjemme. Hr. G. har naturligviis ikke Noget imod en demokratisk Forfatning, men gjør dog alle de Indvendinger imod den, som han kan optænke; senere forkaster han Forfatningen som saadan af meget morsomme Grunde. Ærbødighed for Kongen; „det Mystiske". — Hr. G.s Skjærmydsler mod Valgindretningen. Grundeierforeningsformandsvalget i Kjøbenhavn. — Hr. G. og Haandværkerdannelsesforeningen.

Hr. G. som kosmopolitisk Nationalist ..... 72.
Indledningsbemærkninger. Hr. G. udtalte sig snart tilsyneladende kosmopolitisk i Henseende til de internationale Spørgsmaal, snart derimod aldeles nationalbegeistret. Fra en Erkjendelse af de to nationale Partiers omtrentlige Ligeberettigelse gaaer Forf. over til en fuldstændig Begeistring for den nationale Krigs Retfærdig-

Side

hed for dansk Vedkommende, fra Fredsvenskab og Almeenvæbningsbegeistring til Beundring af de absolutistiske Militærforetagender. Fra Folkets egen Afgjørelse gaaer han over til en legitimistisk Statsheelhedslære.

Hr. G. som Socialist, platonisk Communist og conservativ Statsoekonom ..... 86.

Staten bør understøtte Arbeiderasociationer, give alle Børn Adgang til lige Oplysning. Successiv Ophævelse af Arveretten. Det nye Navn „Oekonom". — Socialisme og Communisme; St. Simons formeentlige Efterfølger; Ledru Rollin, National's Mand; Stykarbeidet er socialistisk. Snart mener Forf., at Socialisterne fremhæve Staten, snart derimod, at de fremhæve Individet. „De sociale Oekonomer", en glimrende Opfindelse. Proudhon og Bastiat henregnes til dette Parti. — I indenlandske Spørgsmaal anvendes Formuesspørgsmaalene som Skrammebillede. — Hr. G. betragter Socialismen og Communismen som noget Taabeligt; Danmark har ingen Pauperisme. Spot over Eiendommen. — Samling af adskillige Formeninger om Proudhon. Aaben Udtalelse af egen Feighed. Folkebanksprincipet billiges, men omtales kun aldeles i Forbigaaende; derimod optages uden Kritik en Artikel af Pelletan, der gaaer ud paa at ødelægge dette Princip. — Forf. kommer for Skade at erklære sig for platonisk Communist. — Hr. G. og Kvinderne; Beundring for Madam Esselbach.

Hr. G. som aristodemokratisk Grundeierven..... 106.

Hans antigodseierlige Fortid. Stor christelig „klassisk" Forestilling ved Aarskiftet. — Hvorlunde Grundeierne anraabe Hr. G. om at overtage Overanførslen over deres Skarer. Jagtbedrifter og Reiseeventyr. Formodninger om Hr. G.s Projecter. Vor Helt gjør Løier som høist diplomatisk Nyhedskræmmer. Mislig Omgang med Brevhemmeligheden; Hr. G. som ami sincère. Beundring for engelske Tilstande, sammenholdt med tidligere Yttringer i modsat Retning. Alleglæde.

Anhang. Hr. E. Meyer og Dyrene..... 132.

Forord.

Medens Hr. Goldschmidt ved sit blomstrende Sprog og sin livlige Fremstilling af høist forskjellige Emner har erhvervet sig et stort Publicum, der med Begjærlighed kaster sig over hvert enkelt Værk af hans utrættelige Pen, findes der derimod kun meget Faa, der have fulgt hans Bevidstheds og hans Virksomheds høist mærkelige Udviklingshistorie. Dette har sin Grund deri, at man kun betragter „Nord og Syd" som en let, adspredende Læsning, der skal indeholde en vis Mængde sprogligt Skjønt, anbragt i en vis Mængde velfortalte Nyheder, æsthetiske og politiske Overblik o. dsl.; det falder sjældent Nogen ind, at sammenholde Forf.s Anskuelser idag med hans Anskuelser iforgaars, hans Udsagn i den ene Sag med dem i en anden.

Det er et Omrids af Hr. G.s Virksomhed i „Nord og Syd", som her er forsøgt; jeg troer, at man derefter vil kunne danne sig et Billede af Hr. G.s hele Charakteer og Væsen saavelsom af det Folks og den Litteraturs aandelige Standpunct, hvor en saadan Forf. kan bedaare et meget stort Publicum, blive citeret som Autoritet af Bisper og Professorer, og være næsten enevældig litterær Stormagt i mange forskjellige Retninger.

Hvis en med vore litterære Forhold ikke videre bekjendt Fremmed, der navnlig ikke kjendte Noget til „Nord og Syds" Tilblivelsesmaade, med kritisk Opmærksomhed læste endeel Redactionsartikler hist og her i dette Tidskrift, vilde han vistnok gjøre den Bemærkning, at de vare udentvivl frembragte af endeel begavede unge Forfattere med megen stilistisk Færdighed, men ringe Grundighed, med fælles stilistisk og æsthetisk Retning, men i alle andre Henseender af meget forskjellige Anskuelser, dog lempende sig efter hverandre gjensidig, for ikke altfor meget at skade Foretagendets Eenhed. Jeg troer, at han ydermere, paa Grund af den koquetterende Stiil og den løse Sammenhæng vilde være tilbøielig til at formode qvindelige Medarbeidere.

Een eller maaskee to Christne (een Individualchristen og een Socialchristen), tillige repræsenterende en patriarchalsk Absolutisme, een Christen endnu, repræsenterende den platoniske Communisme, een lidet og een eller et Par mere religiøse Socialister, Tilhængere deels af Proudhon, deels af andre Hovdinger, een rugianskt Atheist og Republikaner, i Alt altsaa i det Mindste 8—9 Medlemmer af Redactionen, fordelende de æsthetiske og almeennyttige Artikler imellem sig, maatte en saadan Kritiker efter nogen Sammenstilling af de forekommende Udtalelser i disse mange forskjellige Retninger vistnok ledes til at antage. Men efterhaanden vilde han til sin Forundring oydage, at disse forskjellige Anskuelser variere i det Uendelige, findes lempede efter hverandre paa det Forunderligste, saa at ved nøiere Eftersyn enhver Inddeling af Producterne efter principielt forskjellige Forfattere bliver uholdbar; han vilde forvirres og ikke forstaae, hvorledes det Hele hængte sammen. Maaskee vilde da Ligheden i Stilen lede ham til den forbausende Formodning, maaskee vilde ogsaa en indviet Ven forsikkre ham, at det virkelig var een eneste Forfatter, hvem Litteraturen skyldte sin Berigelse i saa modsatte Retninger; og naar den Fremmede da havde faaet Mælet igjen efter denne overvældende Forbauselse, vilde han udraabe: „Kan jeg troe mine Sandser og min Tanke? Er det virkelig muligt, at een menneskelig Bevidsthed kan have et saa uhyre Omfang!? Hvormed skal jeg da ligne denne umaadelige Sjæl? Han er jo som et Fortepiano af en Snees Octavers Omfang med ligesaamange nuancerende Pedaler!. . . „Snarere", vilde da maaskee Vennen afbryde ham, „som en Bugtaler, der lader sin Stemme lyde for Tilhørerne, snart, som kom den ned fra Skorstenen, snart som op af Kjælderen, snart som fra det fjærnest mulige Sted i Omgivelserne, — medens han i Virkeligheden selv hverken er her eller hist, men staaer for os midt paa Gulvet." — Lignelsen vilde dog ikke være udtømmende, den vilde kun svagt betegne det Storartede i Hr. G.s chamæleontiske Fremtoning.

Fuldstændig at lade Publicum gjennemgaae den fremmede Kritikers Proces formaaer jeg ikke; men jeg haaber at faae En og Anden til at indsee, hvor naturlig denne Proces vilde være.

Hvad Hr. G. angaaer, da antager jeg, at han selv vil blive noget forundret ved at see sammenstillet paa een Plet, hvad han efterhaanden har vovet at byde sit Publicum. Det er klart, at han ofte ikke selv har husket sine Yttringer fra den ene Dag til den anden. For hans Udvikling troer jeg ikke Kritiken vil have stor Nytte; thi Hr. G. er uden Tvivl for lang Tid siden ude over enhver Tanke om Udvikling, enhver Mulighed til Udvikling.

I Henseende til mit eget Standpunct maa det være mig tilladt at gjøre et Par Bemærkninger.

Jeg har hverken kunnet eller villet undgaae at yttre mig angaaende selve de Anliggender, om hvilke Hr. G. har phantaseret paa saa forskjellig Maade. Man vil maaskee synes, at jeg, et Menneske af den og den unge Alder, den og den Stilling eller Mangel paa Stilling, ikke burde gjøre dette paa en saa bestemt og sikker Maade, især da jeg staaer saa ene i vor Litteratur med min hele Synsmaade. Det er nu vistnok noget meget Uheldigt for os saa danske Radicale, at medens vi maaskee nok kunde tjene os op fra Mænige til høiere Poster i en ordnet Fremskridtsarmee, saa have vi her Valget imellem at forholde os aldeles passive eller at forsøge selv at danne en Friskare, hvilket maaskee udfordrer større Kræfter, end vi have at raade over. — At man udtrykker sig med en vis Djærvhed og Sikkerhed synes jeg dog, maa til en sjælden Afverling nok kunne passere; ere der dog ikke virkelig i vor Litteratur vage Frem- og Tilbagesnakkere i tilstrækkeligt Antal? Naar jeg undertiden judelader de nette Beskedenheds- og Høflighedsformler, som Høviskhed i litterære Sæder strengt taget udkræver, da er det for en stor Deel for Kortheds Skyld. For en anseet Forfatter, der har et bestemt Arketal at fylde om Ugen, er det jo en skjønne Ting at kunne indflikke disse Floskler, der gjør en saa behagelig Virkning paa det dannede Sind. „Med al dyb Agtelse for en saa udmærket Forf. være det mig tilladt at gjøre en beskeden, aldeles subjectiv Modbemærkning" o. s. v.; ved saadan Fyldekalk kan man med Lethed tvære een Side tæt kritisk Stiil ud til et Par Ark. For en begyndende, høist uanselig Forf., der har en bestemt Mening at udtale, passer denne Methode derimod ikke; Korthed og Bestemthed maa være ham en Hovedsag. Da imidlertid enhver Yttring i denne Skizze er min ringe, ærbødige, subjective Formening, og intet Andet eller Mere, saa bedes Læserne selv indskyde en lignende Høfligheds- og Beskedenhedsformular, hvor Formen maatte synes for hvas uden den.

Hvad min Stilling til Hr. G. angaaer, da vil man see at et mere personligt Mellemværende maa tjene mig som Indledning. Jeg har været nødt til at give de herhenhørende Actstykker udførlig, fordi Hr. G. paa sin sædvanlige underfundige, tilsyneladende overlegne og nonchalante Maade har søgt at afførdige et skarpt lille Forsøg over hans Liv og Levnet, hvilket han i Virkeligheden kun er smuttet fra, uden at besvare det med eet eneste Ord. — Jeg har imidlertid søgt at lade dette Udgangspunct faae saa liden Indflydelse som mulig paa Fremstillingens videre Gang og kun at holde mig til Hovedmomenterne i selve Hr. G.s Virksomhed. Naar det Hele seer ude-

lukkende polemisk ud, da har dette sin naturlige Grund i min Modsætning til den ordinære Beundring for Hr. G.; derved er Anerkjendelse af Talent og heldigt Blik paa mange Enkeltheder ikke udelukket; jeg har ogsaa paa flere Steder udtrykkelig udtalt denne. Men Talent og Grundighed, Talent og Ærlighed, Talent og Consequens høre ikke nødvendig sammen.

Man er fornemmelig i vor kritikløse, livløse Litteratur meget tilbøielig til at underskyde et skarpt Angreb paa en litterær Personlighed de saakaldte „personlige" Motiver, hvilke jo virkelig ere af megen Betydning i mangfoldige Tilfælde. Hr. G.s Antydninger af noget Saadant ved denne Leilighed maatte vinde saameget des større Tiltro paa Grund af hans bekjendte, ganske eiendommelige Færdighed i at erhverve sig personlige Uvenner i Saadanne, der have staaet deels i et nøiere personligt Forhold, deels navnlig i et Forretningsforhold til ham. Jeg finder mig derfor foranlediget til herved at erklære, at jeg aldrig har staaet i nogetsomhelst personligt Forhold til denne min Undersøgelses Gjenstand, med hvem jeg i det Høieste en enkelt Gang kan have verlet et Par ligegyldige Ord, men som vist nu ikke engang kjender mig af Udseende. Det er ene Beundringen af hans Virksomhed, der har ført mig til at forsøge en Fremstilling af nogle af dens Hovedpuncter.

At Fremstillingen og Anordningen har meget store Mangler, kan Ingen bedre erkjende end jeg selv. En systematisk Begrændsning af de enkelte Gebeter var vanskelig at gjennemføre, en blot chronologisk Orden kunde ikke tilfredsstille. Jeg har valgt, først saameget som mulig at ordne Forf.s tidligere gjennemløbne Svingninger efter enkelte Rubriker, og dernæst at give en samlet Fremstilling af Bedrifterne i Hr. G.s nyeste og meest glimrende Livsafsnit, fra Alliancen med Grundeierne; som man vil see, er der efter det Øvriges Afslutning tilføiet et Blik paa det nyeste, andet tvangfri Hefte og de deri skildrede forbausende Farter og Eventyr.

Den Mængde Citater, som maatte indflettes, har bidraget meget til at vanskeliggjøre Ordningen og paa flere Steder gjort Fremstillingen bredere end ønskeligt. Men det var jo aldeles nødvendigt at levere en temmelig fuldstændig Anthologi, ɔ: Blomsterfamling, af vor Forfatters Værker, for ikke senere ved hans Benægtelser at nødes til stykkeviis at bevise sine Udsagns Rigtighed. Paa enkelte Steder er jeg, henseende til denne Omstændighed, endogsaa bange for, at have sparet for meget paa Citater; jeg kan imidlertid forsikkre, at jeg er istand til at fuldstændiggjøre Samlingen, om Hr. G. skulde æske Saadant af mig.

Meest utilfreds er jeg selv med Afsnittet om vor Forf.s Vaklen mellem Kosmopoliticisme og Nationalisme, der nærmere kan betegnes som Vaklen mellem Ruge og Heiberg. Jeg har her maaskee altfor meget ladet min egen Anskuelse af Sagen brede sig paa de goldschmidtske Svingningers Bekostning. Saaledes har jeg altfor meget ladet det beroe ved den forudsatte Kundskab om Hr. G.s meget bestemte kosmopolitiske Optræden især i Begyndelsen; jeg burde vist have paaviist denne ved enkelte slaaende Exempler, hvilket vilde være meget let. Hr. G.s Lære om den politiske Nationalitet burde maaskee ogsaa have været berørt. I Forbindelse dermed kunde ogsaa Forholdet til Fredstendensen og Krigsbedrifterne have fortjent en noget nøiere Betragtning; Modsigelsen mellem Hr. G.s Afsky for Krigen, Glæde ved Fredsbestræbelserne, Almeenvæbningsinteresse, og paa den anden Side Respecten for Militærdesvotiet i dets meest oprørende Form, Begeistringen for de dynastiske Krige, er meget slaaende.

Jeg beder Læserne ret meget om ikke at lade sig afskrække af de Mangler, hvoraf Fremstillingen lider; der er dog virkelig, det tør jeg sige, syredte saa slaaende Enkeltheder, der give et saa dybt Indblik i den menneskelige Natur i Almindelighed og den goldschmidtske i Særdeleshed, at Samlingen fortjener at gjennemgaaes heel.

Den egenlige Forfatter af dette Skrift er, som man let vil see, Hr. G., hvem al Æren ene bør tilkomme; jeg er kun den ofte ubehændige Samler, Ordner og Beskriver af dette sjældne Genis Frembringelser. Hr. G. er, at jeg skal tale poetisk, den skabende Naturaand, der lader Værterne skyde frem i yppig Mangfoldighed og Skjønhed; jeg er alenestе at ligne med en ringe botaniserende Dilettant, der samler og opbevarer enkelte deraf, løsrevne fra det skjønne, harmoniske Naturhele og berøvede deres naturlige Friskhed. Gid mit lille Herbarium maatte vinde et æret Publicums Bifald!

Den vedføiede Artikel af Hr. E. Meyer angaaende hans Forhold til Dyreriget, med Indledning og Noter, haaber jeg vil være af Interesse ei blot for Zoologer, men og for andre Yndere af dyrisk Psychologi.

Endnu en Bemærkning om tre uheldsvangre Ord paa Titelbladet. Ser kjøbenhavnske Boghandeler ere mine Vidner, at det ikke er af ond Trods, at dette Skrift udkommer „paa Forfatterens Forlag". Med al Sympathi for Foretagendet var Frygten for at lide Skade paa Forlagsartiklerne ved Industripressens Ondskab altfor stor til at tillade det capitalistiske Oligarchis Repræsentanter, selvopoffrende at fveculere i mit Arbeide. Naturligviis vil det dydige Publicum, der i hiin

urimelig dyre Mellemhandel, hiin aandelige Agerinstitution, seer den almene Fornufts Repræsentation overfor den individuelle Vilkaarlighed, tabe betydeligt af sin Interesse for Foretagendet ved denne Omstændighed. Maaskee kunde dog En og Anden bringes til en Følelse af, at det egenlig er underligt, at Litteraturen beherskes af aldeles ulitterære Størrelser; maaskee kunde En og Anden indsee, at Sagens fornuftige Gang var den, at et Comptoir med fast lønnet Personale mægledе mellem Forfatter og Publicum, — hvilket overordenlig let lod sig udføre ved Hjælp af et litterært Samfund med litterære Juryer for de forskjellige Fag og med et Comptoir til alle Boghandelsoperationers nettoløse Udførelse. Et saadant Samfund kunde tillige ved en Skriftcomitee og en lønnet Redaction udgive et Blad til Productionsprisen, med ubegrændset Adgang for Abonnenterne til Avertissement til Productionspriis, med belærende Indhold istedetfor vildledende (dyrisk Magnetisme, Halenegere, Blomsterslanger), med Feuilletoner, grebne af Livet, videnskabelige saavelsom poetiske, istedetfor Nonsens og Gemeenhed af 15 Rbds. Værdi om Aaret (om Gyldenræve, Svidsmuldyr, Heremestre o. s. v.). I samme Forhold, som Medlemmernes Antal steg, vilde Prisen paa de litterære Varer falde, Honorarets og Redactions- og Comptoir-Lønnens Indflydelse vilde nærme sig Forsvinden..... Det vilde være en ustandselig Udvidelse af Markedet og Fremskriden af Folkeoplysningen, det vilde være en sand Reformmaskine. Planen er simpel, den har Analogier nok for sig (f. Ex. Trykkefrihedsselskabet), — jeg haaber, at den i sin Tid skal lade sig realisere. Af Alle burde Skandinaverne meest interessere sig for et saadant Foretagende; thi Intet er vel saa meget til Afbræk for den fælles nordiske literære Bevægelse, som Boghandelens individualistiske, antisociale Speculation og Concurrence.

Dog, jeg gyser næsten over den Grad, som min Dumdristighed her har naaet: At molestere Gud er voveligt, at angribe Regeringen er livsfarligt, men at røre ved Boghandelen, det er jo det vildeste Raseri! Vee mig Arme, maaskee vil denne ene Finalbemærkning holde hele Skriftet borte fra Markedet! O Boghandlere, tilgiver en ungdommelig Ubesindighed, jeg erkjender min Brøde!, og skal aldrig gjøre det mere! I ere jo Repræsentanter for Tidens store Gud, Pengemagten; jeg bøier mig i Støvet for Eders Majestæt. Husker paa, at det er Goldschmidt, Eders Fjende, hvem jeg søger at komme tillivs; værer naadige, viser den Opoffrelse at modtage mine 20 Procent!

M. A. Goldschmidt,

et Litteraturbillede.

Digitized by Google

Mit Mellemværende med Hr. Goldschmidt.

I en liden Piece, som jeg forfattede under det overvældende comiske Indtryk af den nye Damemessias og det ved hendes Optræden voldte store Hurlumhei (Blik paa det verdenshistoriske Værk „Clara Raphael", 1851, Stinck) henkastede jeg leilighedsviis følgende Bemærkning: „En Svaghed, som Sibylla oftere lægger for Dagen, er en betydelig Ærbødighed for Goldschmidts litterære Virksomhed. Det er en meget skadelig Svaghed for en Kvinde, der er ifærd med at udvikle sig en Livsanskuelse. Goldschmidts Færdighed i journalistisk og æsthetisk kritisk Stiil skal ingenlunde benægtes; men det er Noget, der ikke har Meget med Livsanskuelse og Tendens at gjøre. Som bekjendt kan der „skrives smukt" om det usleste Emne, hvilket er en daarlig Anbefaling for den hele „Skriven smukt".

Om Goldschmidt har nogen Livsanskuelse og bestemt Tendens, det er meget vanskeligt at afgjøre. Men Sibylla feiler storlig, naar hun troer, at G. i Egenskab af Digter

ikke kan høre til noget bestemt Parti; han har hørt til adskillige." Det var, som jeg vel var mig bevidst, en Handske, som jeg tilkastede den stridbare Stilist, han vilde nok optage den, saameget mere, som min hensynsløse Optræden maatte være ham som fiin Mand til megen Forargelse.

Svaret kom indirecte i Tillægget til 6te Bind af „Nord og Syd" S. 525, som følger:

„I Dame-Emancipations-Litteraturen er udkommet to Bøger af Mandkjøn, der fortjene at omtales. Den ene er af „Peter Vandal" og udmærker sig ved, at Forfatteren hylder den rødeste Radicalisme og anbefaler de skrivende Damer, som han finder lidt beslægtede med sig, at uddanne sig til Fuldkommenhed ved at læse bl. A. „Der Einzige und sein Eigenthum", af Max Stirner, dette trøstesløse philosophiske tydske Værk, der har ført yderste Venstres Lærdomme til en saadan gudsfornægtende Yderlighed, at Nogle have antaget det for Satire. Man kunde ogsaa antage Hr. Peter Vandal for en Satyricus, der vil vise de emancipationslystne Damer, hvilken vandalsk Aand de tilhøre uden at vide deraf; men det er dog af flere Tegn rimeligst, at Hr. Vandal mener det alvorligt. Det er formodenlig et Menneske med noget Talent, der først af Særhed og Lyst til at være original [det kan man kalde at give baade i Sæk og Pose!] har affecteret sig ind i Troen paa allerydderste Venstre [et meget eiendommeligt Udtryk] og senere har anseet sig forpligtet til at blive siddende fast i disse Forestillinger — det er jo saa rask — idet han derhos indbilder sig at have en „Verdensanskuelse". For unge Mennesker kan Saadant være en

Tillokkelse; thi naar de stille sig yderst, troer de ogsaa at være komne videst og de komme ikke let til at gjøre Prøve paa, om de ere yderst fornuftige eller yderst ufornuftige. Dette er dem da ogsaa temmelig ligegyldigt, da det meest kommer dem an paa at forbause Verden ved deres Dristighed. Forfatterens Mening om, at han kan virke i Danmark kan man smile over; deels er det maaskee neppe hans Alvor, deels opnaaer han ikke at blive læst; vi ere her ikke saa blaserede, at det Hensynsløse tiltaler os." Dette Sidste kan mere overeensstemmende med Sagens virkelige Sammenhæng hedde: Vi ere her altfor blaseerte og altfor lidet istand til at følge en Begrebsudvikling, til at vi skulde indlade os paa den, naar den ikke er omhyggelig omsvøbt med skjønne Ord.

Mine Yttringer om ham selv indlod Hr. G. sig saaledes ikke paa, han omtalte dem end ikke, men anvendte den høieste Grad af taus Foragt, en ofte meget fordeelagtig Methode. Nu havde han jo sørget for, at intet Medlem af hans Publicum læste Piecen, saa vare hine Yttringer dermed tillige døde og magtesløse. Imidlertid fandt jeg mig foranlediget til at ripostere og det med en vis Kraft, og „Fædrelandet" viste Sagen og mig den Velvillie at befordre denne Ripost ud i Verden og saaledes at understøtte den ved sin Udbredelse og Anseelse (see dets Nr. 116, 21. Mai, „Tak til Anmelderne"). Efter nogle Modbemærkninger mod en anden Forfatters Anmeldelse hedder det her:

De to andre Anmeldelser have en høi Grad af Lighed med hinanden.

„Flyvepostens“ er en særdeles god Præstation i det at trumfe. Kun burde den ikke have ladet indflyde Tillægsord som „talentfuld, morsom Parodi“, „en vis sophistisk Færdighed; med slige Indrømmelser gavner Anmeldelsen Piecen istedetfor at skade; den aandrige Redacteur, der, som alle begavede Individer af sat Alder, for lang Tid siden har gjennemgaaet Fritænkeriets Stadium, burde have indseet dette.

Hr. Goldschmidt, hvis Fortjenester som Kritikfabrikant iøvrigt fortjene megen Paaskjønnelse, har her været endnu uheldigere end hiint ligeledes ærede Organ. Han er bleven hidsig over min beskedne Tvivl angaaende hans Tendens og den simple og sindige Bemærkning, at han har hørt til adskillige Partier („Blik paa det verdenshistoriske Værk C. R.“ o. s. v., S. 41—42). Jeg beder meget om Forladelse, hvis jeg har fornærmet Herren; jeg vilde saa nødig gjøre Æsthetikeren med det ædle, milde, ægte humane Sind vred, for saa skal han være fæl. Jeg troede virkelig, at han gjerne vilde indrømme Sandheden af hine Yttringer; men til min Forundring seer jeg jo, at han er bleven en lille Smule forbittret. Og denne Forbittrelse maa undskylde, at han ikke har kunnet finde noget Bedre at svare mig med, end det Gamle, Forslidte: „Æ, det er bare ungdommeligt Blæreri, det skal nu være saa rask“. Han formoder, af hvad Grund angives ikke, at jeg er et ungt Menneske „af noget Talent“ (takker ærbødigst), der først af „Særhed og Lyst til at være original“ har „affecteret sig ind i“ de yderste Anskuelser og senere „anseet sig forpligtet“ til at fastholde dem. Det er ubetaleligt morsomme Yttringer i denne Mands Mund! Thi „Skjæbnens Ironi“ vil, at det første Afsnit af Dommen ligefrem, og med noget mere end blot Formodning, kan retorqveres mod ham selv. Han har selv nogenlunde indrømmet, at han begyndte „Corsaren“ for at finde et Marked for sin Witz, og igjennem sin Virksomhed i dette Blad kom ind i de daværende yderste Anskuelser paa en Maade, som formentlig saare passende kan kaldes Affectation.

Den Ærede maa tillade mig, fremdeles at bevare den Anskuelse, at han har yttret høist forskjellige Anskuelser i social, politisk og religiøs Retning, — for ikke at give den snilde Mand Begrebet Parti at hænge sig ved og fortolke.

Alle have vi Feil, og fattes den Ære, vi skulde have for Gud; ja, selv vor ophøiede Heros har sine; men det vilde være nedrig Bagvaskelse at beskylde ham for Fasthed i Anskuelser.

Derfor kan han kun forklare sig min Vedholden som Særhed, derfor kan han med en vis Ret forbauses over, at ikke ogsaa jeg har kunnet behændigen æsthetisere og anskue mig over i de fede Græsgange tilhøire, overladende de Enfoldigere Venstres Ørkener.

Det er bekjendt, med hvilken Aabenhed G. har aflagt literært Skriftemaal; dog formenes blandt Andet et vigtigt Punkt af hans Bevidsthedsudvikling at være oversprunget, formodenlig ved Forglemmelse.

Forf. er rigtignok aldrig, saavidt vides, i Literaturen optraadt decideret som Atheist; men ogsaa mundlige Yttringer af store Mænd til Mange og Forskjellige kunne høre for Offenlighedens Skranker; jeg troer derfor uden Indiscretion eller utilladelig Indgaaen paa private Forhold at kunne forespørge mig hos min ærede Anmelder, om det er ren Bagvaskelse, at han i Tydskland og efter sin Hjemkomst her i 1847 skal have yttret sig som meget ivrig Atheist, der af Atheismens Udbredelse ventede Menneskeslægtens Frelse? Hvorledes var det med den Plan, som han ingenlunde holdt hemmelig, nemlig til en „Samtale mellem Biskop Mynster og en Atheist", hvori denne som Conseqvens af hins mæglende Theori skulde udvikle Atheismen? Det er saameget tilladeligere at give ham Leilighed til at forklare sig desangaaende, som hans oftere i „Nord og Syd" berørte fortrolige Forhold til Marx, ivrig Atheist og Socialist, giver en grundet Formodning om Overensstemmelse i deres Anskuelser paa hin Tid; endvidere fortjener Afhandlingen om de religieuse Bevægelser i Tydskland i et af de

første Hefter at mærkes. Jeg for min Del er temmelig overbevist om, at hine Beretninger ere sande.

Under denne Forudsætning er det unegteligt et stort Exempel paa vor Kritikers aandelige Smidighed, at han ikke ret længe efter, i Slutningen af 1847, kunde optræde som christelig Absolutist, under „Berlingskes" og „Aftenbladets" uendelige Jubel. Med denne Smidighed forekommer mig intet Andet at kunne sammenlignes, med mindre det skulde være den Konstners, som med Frakke paa sprang ud af en stærk Vest, der var lukket med to Rader Knapper.

Den nordlig-sydlige Balance mellem de forskjellige Partier er noget af det Mesterligste i Retning af tvetunget Veltalenhed, som jeg har den Ære at kiende. Vor Kritiker var Republikaner, men ønskede at naae Republiken (?) gjennem en høist forunderlig Art af Absolutisme; han var Kosmopolit, og derved baade Demokrater og Reactionære behagelig, uden derfor at undlade at smigre Nationalforfængeligheden ved passende Leiligheder; herved og ved den almenyndede Æsthetik gjorde han alle Partiers Lemmer til sine Kunder; hans Organ blev unegtelig næst efter „Flyveposten" det mest læste i vor Literatur, og han har forsaavidt Ret til med en vis Foragt fra sit mercantile Olymp at see ned paa en ung Forfatter med Tendens, der som saadan formenes ikke at ville blive læst, men dog netop ved hans Hjælp vil blive læst desmere. Hans Æstheticisme gjorde i alle Henseender udmærket Tjeneste i hans store Balance; naar han principielt erklærede sig for Demokrat, kunde han sikkre sig Aristokratiets Tilgivelse ved sin æsthetiske Følelse for dets Skjønhed og Finesse; han holdt sig saaledes bestandig adskillige Bagdøre aabne, talede altid med et vist Maadehold og Forbehold.

Revolutionen, der kom hans fromme Program noget ubeleilig, gav ham udmærket Leilighed til at vise sit i Sandhed misundelsesværdige Talent.

Dog lod han sig enkelte Gange forlede til en mindre sissig skarp Optræden. Saaledes blev han Medlem af Haandværkerdannelsesforeningens Bestyrelse og var meget ivrig for at „organisere det danske Demokrati". I Foredrag om de sociale Bevægelser, af hvilke han syntes at have gjort grundige Studier i Conversationslexica og lignende Værker, kaldte han sig Socialist, og angav „Ro og Orden" som dette Parties Stikord; i „Nord og Syd" billigede han de af ham saakaldte „sociale Oekonomers" Lære; til disse syntes han at regne høist forskjellige, ja tildeels mod hverandre hidsig kæmpende Mænd, saasom Bastiat, Cieszkowsky, Proudhon, af hvis Skrifter han mente at Folk „i en Hast" kunde faae Besked om denne Lære!!!

Efterhaanden, som Revolutionens Actier sank, foretog G. tidsfvarende Forandringer med sine Producters Form og Indhold. Og endelig er han kommen til at færdes i langt finere Cirkler; ligervis som Clara Raphael mødte en ideal Baron paa sin Vei og bedaaredes, saalunde er G. bleven bedaaret af endel Baroner og andre fine og belevne Godseiere, om hvis Samfund det iøvrigt billig kan betvivles, hvorvidt det tilsigter Realisationen af G.s tidligere Fordringer om vid Valgret i Communerne, stor Communalfrihed, meget stor Arveafgift, progressiv Formueskat. At han er aldeles uafhængig af samme, betvivles iøvrigt aldeles ikke, kun onde Tunger kunne tillægge ham nogensomhelst conciperende eller anden Virksomhed for Foreningen. Det er jo dog høist uskyldigt, at han lader sig tractere af velhavende Folk og til Gjengjæld holder de nydeligste Lovtaler af Verden over sine gjæstfrie Værter. Takkede være Guderne, at dog Jagten og de andre ridderlige Idrætter, hvoraf vor Helt med Rette er saa stolt (see Anmeldelsen af Clara Raphael), ikke har berøvet ham Tid til at prostituere sig i Anledning af min Ringhed!

Skulde jeg vove en Forklaring af saamegen literær Smidighed, saa maatte det ligeledes være aldeles formodende. Jeg skal da tillade mig at gaae ud fra det som givet, at det

Hele ikke kan være gaaet aldeles naturligt til, eller med andre Ord, at visse ydre Hensyn maae have været virksomme i vor Helts Fremtræden, samt at han er en overordenlig dygtig Kjøbmand. Det er næsten uundgaaeligt at combinere disse to Grundsætninger saaledes, at man kommer til at formode, at mercantile Hensyn have været fortrinlig ledende for ham i hans literaire Virksomhed. Leve skal man, og stjæle maa man ikke, saa det er jo saare ærligt at tjene sit Brød og Lidt til paa lovlig Maade; men det er jo dog værdt at udhæve den sandsynlige store Betydning af det Mercantile for netop denne Mand, der af et stort og fint Publicum er bleven anseet for en Prophet.

I mercantil Retning har kun een Mand, saavidt mig bekjendt, virket med lignende Ufortrødenhed og Held, jeg mener Hr. Eduard Meyer. Hr. G. bør ikke ansee det for Ondskab, naar jeg sammenstiller ham med denne hæderlige Mand; jeg har for dette Konstnerpar megen Beundring, ja, jeg nærer næsten en vis Misundelse over deres Virksomheds Svaren til deres Publicums Standpunkt og over dens haandgribelige Resultater. Ligheden mellem Begge forekommer mig umiskjendelig; den er erkjendt i videre Kredse; ja, der gives endog Mennesker, der kalde „Nord og Syd" „det fine Profitblad", dog, det er kun Saadanne, der savne al Sands for den almencommensurable Phrases Betydning for Menneskelivet. Aandelig Elasticitet, Upartiskhed eller Staaen over Partierne, freidig Ugenerthed med Hensyn til Fortid og Fremtid, høi speculativ Dygtighed ere dem fælles, medens deres Dygtigheder i andre Retninger forholde sig supplerende til hinanden. Hvilken Ulykke for Literaturen, at personlig Rivalitet her som saa ofte skal holde to store Mænd fjerne fra hinanden, ved hvis Samvirken utrolige Gjerninger vilde fremstaae, saavel med Hensyn til Udstyrelse og Prisbillighed som til Stilens tidssvarende Nethed! Ak, at jeg var Capitalist, jeg skulde da udsætte en Pris for den bedste plutarchisk paralleliserende literære Levnetsbeskrivelse

af vore tvende industrielle Heroer, et længe og dybt følt Savn i vor Literatur: ja, interessante Tanke, sattes Prisen tilstrækkelig høi, vilde man maaskee see en eller anden af dem selv eller af deres Disciple løse Opgaven!

Jeg takker Hr. Goldschmidt ret hjertelig for den gode Leilighed, han har givet mig til at udtale Tanker, som længe have beskæftiget mig og mange andre Beundrere af hans Muse.

Mod nogle hermed i det Væsenlige stemmende, dog fra et noget forskjelligt Standpunkt førte Angreb i „Fædrelandet" leverede Hr. G. en kort Artikel i „Berlingske" (Nr. 151, 3die Juli), hvoraf enkelte Puncter senere ville blive berørte; mod mig anvendtes viseligen fremdeles den tause Foragt, indtil for nylig. Den saaledes anvendte blandede Methode, først at lade Sagen blive gammel og halv glemt, og dernæst ved en Leilighed kort, men fyndigen at udtrykke sin dybe Foragt for et saa skummelt Angreb, kom mig ikke saa ganske uventet; en omhyggelig Jagttager af vor snedige Samtidiges Færd havde forudsagt mig den, med Henpegning paa den store Fordeel, som Hr. G. kunde drage af sin Reise og af Ugeskriftets bebudede Ophør.

Hr. G. begynder meget rigtig sit „Svar paa nogle Angreb" (Ugeskr. 7, 108) saaledes: „Strax efter at jeg havde standset „Nord og Syd", fremkom offenlig endeel kriticerende Bemærkninger om mig". Hertil bemærkes for mit Vedkommende: 1) Hr. G. bekjendtgjorde saavidt jeg mindes „Standsningen" i de sidste Dage af Marts eller de første Dage af April, til hvilken Tid min Piece allerede i nogen Tid havde været færdig til Trykken; den blev annonceret for første Gang d. 14de April. 2) Ved at

forkynde Standsningen, bebudede Hr. G. tillige et Tillægshefte og derefter tvangfri Hefter, hvori jeg altsaa kunde blive malet til Meel adskillige Gange. 3) Hr. G. meente før, at jeg fornemmelig havde til Hensigt „at forbause Verden" ved min Dristighed; her skal jeg (saavelsom de øvrige Angribere) have gjort mig skyldig i Feighed! At jeg skulde frygte for med lige Vaaben at kjæmpe med Helten, er en kostelig Insinuation, som jeg ved dette Indlæg haaber at gjendrive mere end tilstrækkelig. 4) Man kunde let begribe, at Hr. G. kunde benytte „Berlingske", som Publikum saa længe har tiltænkt ham at redigere; dette har ogsaa viist sig at være Tilfældet.

Naar man nu tilmed kjender vore litterære Forhold, veed, hvor uendelig vanskeligt og byrdefuldt det er for en yngre, hensynsløs og skarp Kritiker at faae sine Varer affatte i vore bedsteborgerlige Litteratur, saa vil man indsee, hvor skammeligt, ja nedrigt det var af mig at angribe en saa værgeløs stakkels lille Forfatter som vor berømmelige Skjønskriver.

Den Fripostighed, hvormed denne udbreder sig om det Lumpne i slige Angreb, er i Sandhed uforlignelig; saaledes S. 121 mod den norske Modstander: „Efterretningen om, at jeg for længere Tid standsede „Nord og Syd" synes at have været Tegnet til et almindeligt Korstog mod mig. Jeg maa ved denne Leilighed gjøre de gamle Korsfarere min Compliment; de droge ud, da de hørte, at de Vantro vare ved Graven og ventede ikke, til Sultan Saladin eller desl. meldte dem, at nu var han borte. Mod „Nord og Syd" satte Skarerne sig i Bevægelse, da det ikke længere var til". Prægtig Phrase, aldeles

goldschmidtiansk, fuldstændig falsk. Blandt Andet kan for mit Vedkommende endnu bemærkes, at jeg jo kun leilighedsviis har Indpas i Literaturen, og saaledes ikke tidligere godt kunde angribe Hr. G.; jeg kom ydermere først her til Byen en Maanedstid før Piecen udkom, ikke mere end lidt over to Maaneder efter at Hr. G. med klingende Spil var dragen over i Aristokratiets Leir. Før var hans Stilling jo endnu noget tvivlsom; om end man erkjendte, at han var en bedrøvelig litterær Characteer, saa var det dog under vor rudimentære politisk-sociale Tilstand uvist, om man burde demaskere en Mand, der dog altid i Modsætning til den forældede Liberalisme udhævede de sociale Spørgsmaals Vigtighed.

Fortsættelsen af S. 108 lyder: „Forskjellen mellem disse Bemærkninger (om Hr. G.) og virkelige Kritiker er imidlertid den, at Kritiken holder sig til vedkommende Værker og kan blive deres Forfatter ubehagelig, hvorimod hine Artikler gik ud paa at være mig personlig ubehagelig og ved usædvanlig heftige og hensynsløse Udtryk søgte at frembringe en ugunstig Stemning mod mig i Publicum og udslette den Velvillie og Agtelse, som jeg dog troer, at nogle Artikler i Nord og Syd havde erhvervet". For mit Vedkommende maa jeg bemærke, at jeg sammenstillede en heel Deel Begivenheder i Hr. G.s litterære Liv, der ligefrem ledede til de „usædvanlig heftige og hensynsløse Udtryk", der dog ingenlunde kunne kaldes saaledes, men efter min Mening maa kaldes gemytlige og moderate i Forhold til hans egne spidsborgerlig borneerte Forsøg paa ved Hentydninger til personlige Egenskaber og Bevæggrunde hos Forfatteren til et Arbeide, som bl. A. inde-

holder en Kritik af visse traditionelle Begreber og derfor tilhører en fra Hr. G. aldeles fremmed og fjærn Sphære (see længere henne), at faae dette Arbeide lagt ad acta. — Hr. G. sagde, at han smilede, men jeg troer, at Smilet i Virkeligheden var paa min Side.

„Jeg har hidtil ikke kunnet svare, da jeg næsten uafbrudt har befundet mig paa Reise, men jeg har heller ikke villet skynde mig, deels fordi man til et ivrigt litterært Forsvar mod Nogen behøver at have en vis Agtelse for ham eller hans Ord, deels af Grunde, hvis Rigtighed jeg haaber at kunne gjøre indlysende for Læseren". For det Første har Forfatteren ikke kunnet svare før, for det Andet har han heller ikke villet svare før! To upaaklagelige Grunde, der ikke behøve at understøttes ved en tredie. Men, med Forlov at spørge, hvor opholdt Hr. Forf. sig i saa lang Tid? Mon i China, i Californien, paa van Diemens Land, opsankende Reisenoticer i Tusindetal? Eller befandt han sig indfrossen paa Fyens herlige Ø, afskaaren fra den øvrige Verden ved tillagte Belter? Man synes dog berettiget til at antage, at Forf. ikke paa saadanne Maader har været ude af Stand til at følge Literaturens Gang; midt i Mai udkom nok Tillægsheftet og 1ste Juli skrev han Stykket i „Berlingske"; dette taler meget for Forf's physiske Evne til at svare.

Hvad Villien angaaer, da oplyses den yderligere ved den tredie Grund til ikke at svare: „Der gives Angreb, overfor hvilke man kan have Ret og dog befinde sig i en ugunstig Forsvarsstilling. Allerede det, at Nogen bruger Skjeldsord, stiller ham forsaavidt gunstig, som jeg navnlig er overbeviist om, at Publicum ikke vilde tilgive mig, om jeg gjorde Gjen-

gjæld, og alligevel synes det Folk, at de Skjældsord, de have seet blive nedkastede over en Forfatter, tynge ham". Dette er jo netop en vægtig Grund til at besvare et Angreb saa snart og saa kraftig som mulig, uden Hensyn til, hvilken „Agtelse" Angriber og Angreb fortjene; ydermere skulde man troe, at denne Grund maatte vinde betydelig i Vægt, naar Angrebene komme i en Mængde tildeels meget udbredte og meget læste Blade omtrent paa eengang! Vi Arme, som i den Grad savne den værdige Hr. G.s Agtelse, at han hellere i lang Tid lider Skade paa sit gode Navn og Rygte, staaer for Publicum som en af Skjældsord tynget Mand, end han paa nogen Maade skulde beqvemme sig til at svare os hurtigen! Men i hvilken Henseende er det da bedre, hvorfor mindre oprørende for Hr. G.s Følelse at straffe os Afskum seent end tidligt, naar han dog vil straffe?

Forf. anfører endvidere bl. A., at man ikke godt kan byde Publicum en Udsigt over sine Indtægter og Udgifter, samt at man udsætter sig for at blive latterlig ved Modstand mod den personlige Dadel. „At altsaa de ere i en heldig Stilling, der blot angribe hensynsløst, indrømmer jeg; selv har jeg prøvet, hvor behagelig og sorgløs denne Stilling er, nemlig medens jeg udgav „Corsaren", og idet jeg nævner mit forrige Blad, tilføier jeg kun, at jeg ikke angreb for Angrebets Skyld, men tilsigtede et æsthetisk Maal, en Vittighedsvirkning", — et Angreb paa en Personlighed er altsaa mere berettiget, naar derved tilsigtes en Witz, end naar der tilsigtes en Demaskering af en efterhaanden paa forskjellig Maade formummet, upaalidelig Folkeleder eller hvad man skal kalde ham? Leve Æsthetiken,

den fører til fortrinlige Slutninger! Dog maa man aabenbart ansee Forf. for tildeels utilregnelig af afmægtig Forbittrelse, thi saa taabelige Sager har han dog neppe før præsteret. „Det upartiske, gode Lune, der levede deri, staaer i en fordeelagtig Modsætning til den Tone, hvori man nu troer at kunne tale". Siden vor ærede Modstander selv siger det, maa det vel have sin Rigtighed; iøvrigt lever „Corsaren" dog endnu saa smaat, og, hvis Forf. endnu læser slige Pøbelblade, vil han maaskee bl. A. have mødt en Række Scener af sit eget Liv, behandlede tildeels med saa „godt et Lune", tildeels saa vittige og fornemmelig saa træffende og saa fortrinlig illustrerede, at hans egen „Corsar" neppe kan opvise noget Bedre.

„Af de foranførte Grunde skal mit Svar paa de fremkomne Artikler blive saa kort som mulig, og med Forbigaaelse af Alt, hvad der for Øieblikket ikke vedkommer Publicum, holde sig til nogle faa Hovedpuncter". Det er smukt af Forf., ikke at uleilige Publicum med vidtløftige Bekjendelser; vi skulle senere betragte de store Beqvemmeligheder, som denne Methode medfører for Hr. G. Grundene vare ellers anførte som gjældende for Svarets Seenhed, ikke for dets Korthed; men man maa ikke være nøieregnende med Forf., han er sikkerlig ikke ret vel disponeret. Dog, nu gaaer det i Stormskridt imod „Fædrelandet". Forf. kan ikke godt lide, at der er anvendt Udtryk mod ham, som „Tallerkenslikker", „Harlekin"; han hader Skjældsord og krydrer derfor kun sin Tale med attisk Salt, saasom „Løgn", „raa Angivervæsen", „Fordreielser, Usandheder og Skjældsord", „Terrorisme ved Snavs", „Brutalitet".

Efter saaledes med sædvanlig Behændighed og Gratie at have aflivet „Fædrelandet", giver Forf. sig ifærd med at tilintetgjøre mig; dette gaaer naturligviis endnu langt lettere fra Haanden. S. 119: „En anden Forfatter — der blev modtaget med aabne Arme i samme Blad („Fdl.") — følte sig forarget over det Værd, Nogen havde tillagt mig som Skribent og besluttede grundig at helbrede Alle og Enhver for en saadan mulig Tilbøielighed ved at give en systematisk Udsigt over min Nirwürdigkeit. Han fandt særlig Kald dertil derved, at jeg i det sidste Hefte af „Nord og Syd" (Pag. 525) ikke havde talt med Agtelse om hans „gudsforuægtende Yderlighed", men sagt, at det skulde nu være saa rask." Man seer allerede her saare grant Fordelen ved Hr. G.s korte, til Hovedpuncterne sig holdende Fremstilling. Thi Forf. forvansker i disse Ord Sagens Sammenhæng fuldkomment, idet han aldeles overspringer mit første Angreb, og derved søger at giøre mit andet til en Handling af Hævn, medens det aabenbart kun er en nøiere Udvikling af det tidligere. I sig selv er dette et stærkt Stykke, men i Forhold til Hr. G.s Bedrifter blot i dette ene „Svar" meget ubetydeligt, og jeg skal derfor ikke anvende nogen enkelt Kraftkategori; min Blottelse af hans hele Taktik vil være tilstrækkelig til at gjøre det klart, hvorledes jeg agter og anseer ham.

Jeg vil kun i denne Anledning gjøre opmærksom paa, at jeg her gjennemgaaer hele min Strid med Hr. G. Punkt for Punkt, anførende hans tilsyneladende Beviisførelse Ord til andet, — at jeg endvidere er beredt til saaledes at gjennemgaae hele hans litterære Levnetsløb, om fornødent gjøres; derimod river Hr. G. Enkeltheder

ud af deres Sammenhæng, uden at henvise til Kilden; han angiver hverken hvor i „Fdl." dettes Angreb er at finde, eller hvor mit er at finde, eller hvad mit Firma er; derved gjøres det for en Mængde Læsere meget besværligt at controllere hans Angivelser og hans Gjendrivelser. — Den oftere betegnede berlingske Artikel indledes af Hr. G. paa følgende Maade: „Her hjemme findes ikke, som f. Ex. i Paris, en Forfatterforening, der i Tilfælde af personlig Strid mellem Forfattere eller Journalister nedsætter en Æresret og undersøger de fremførte Beskyldninger o. desl. Dette er vel en af Grundene til, at vi have Journalister, der fremstille sig som en alvorlig Sags sanddrue Forfægtere, men med den største Hensynsløshed henkaste Beskyldninger, stolende paa, at enhversomhelst Usandhed, de fremføre, ikke kan blive veiet og bedømt af det store Publicum og derfor efter nogen Tids Forløb, blot ved at være bleven udtalt med fornøden Dristighed, kan gaae og gjælde for en offentlig anerkjendt Sandhed." Jeg gjør disse Ord aldeles til mine overfor Hr. G. Men ikke vil jeg som han, anvende dette til Knaldeffect; jeg er aldeles beredt til at underkaste mig en lignende Kjendelse; vi kunde vel nok blive enige om at sammensætte Æresretten ved Valg, udbedende os af en eller anden litterær Forening Udnævnelsen af Opmænd. Hr. G. vil bedst kunne give et detailleret Forslag, hvis han har Mod til at indlade sig paa Sligt.

Jeg gaaer videre i Texten.

„Hvorlidet jeg endog i denne (religiøse) Henseende var til at stole paa, oplyste han ved, at jeg selv var Atheist, hvilket han beviste ved, at jeg engang havde

haft isinde, at skrive en Samtale mellem Biskop Mynster og en Atheist, i hvilken Samtale Biskoppen skulde komme tilkort." Jeg har aldrig meent eller sagt, at Hr. G. er Atheist; jeg anseer Hr. G. for en vag, upaalidelig Phrasemager, der ikke har nogen synderlig fast Overbeviisning om noget almindeligere Anliggende, som snart af en atheistisk Omgivelse er bleven stemt mere henimod Atheismen, snart omvendt af en Madonna og et Nonnechor momentant er bleven katholiseret, derpaa atter indtaget for Protestantismens Skjønhed, Høihed og Reenhed eller desl.; saaledes er Hr. G. optraadt mundtlig og skriftlig, jeg kan belægge hvert af mine Ord med Citater af hans Skrifter eller med mundtlige Yttringer af uomtvistelig Vished. Stemningerne løbe jo bestandig af med Forf., Slutninger har han ikke stor Forstand paa; af disse mangfoldige forskjellige Stemninger at uddrage et Gjennemsnitsudtryk for hans Religiøsitet er aldrig i Verden faldet mig ind. Dette er saameget des vanskeligere, som der i Forfs Fremstilling af sine forskjellige Anskuelser og Indtryk i disse som i alle andre Retninger er en saa stor Masse haandgribelig Svulst og Affectation. At Forf. ikke stadig har nogensomhelst egenlig religiøs Tro, er jeg rigtignok tilbøielig til at antage (see længere henne). Hermed stemmer aldeles Yttringerne i Artiklen i „Fdl." (see ovenfor), hvor jeg blot gjør opmærksom paa, at Hr. G. har givet Atheisten. Hr. G. er saa siffig at bruge Udtrykket „haft isinde" om Planen til en Samtale mellem Mynster og en Atheist; jeg siger derimod at han „ingen Hemmelighed gjorde af den", hvilket vil sige, at han for et godt Ord med Iver forkyndte det til Folk af det litterære Laug, hvilke ikke

stode i nogetsomhelst nøiere Forhold til ham, og uden al Indiscretion kunde fortælle det til Andre af lignende Anskuelse, som Hr. G.s daværende.

Skulde Hr. G. antage mit Forslag om en Voldgift, saa skal jeg, om fornødent, confrontere Hr. G. med de hæderlige Mænd, der i sin Tid, længe før der var Tale om Strid mellem ham og mig, have meddeelt mig 1) Hr. G.s Yttring: at nu vidste han, hvorfra Verdens Frelse skulde komme, nemlig fra Atheismen, som man burde arbeide for med Liv og Sjæl, hvilken Yttring han brugte ved Hjemkomsten i 1847, saavidt jeg troer ikke mere end et Fjerdingaar før det næsten pietistiske, christelig-germanifke Program til „Nord og Syd"; 2) Hr. G.s Plan til en Samtale mellem Biskop Mynster og en Atheist, hvori denne, naturligviis fiint og galant, men afgjørende, skulde gjendrive hiin. Denne Plan beskjæftigede nok Hr. G. fornemmelig under hans Ophold i Tydskland paa hiin Reise.

Jeg vil her omtale de Tvivl, som man har reist om Tilladeligheden af at offentliggjøre i privat Samtale faldne Yttringer af litterære Personer.

Lige saa vist som det vilde være meget misligt, om man fremdrog for Offenligheden Privates Yttringer om private, huuslige, familiære Forhold, ligesaa klart forekommer det mig, at det maa være ubetinget tilladeligt at fremdrage offenlige Personers private Yttringer til andre offenlige Personer om saadanne Anliggender, som de gjøre til Gjenstand for offenlig, litterær Behandling, naar disse Yttringer aldeles stride imod de Anskuelser, som af hine Personer aabenbare prædikes. Imellem disse to Ydersphærer kan der findes mangfoldige Overgangsled, men vort Til-

fælde hører aabenbart til den sidste Yderspære. Det vilde jo vistnok være langt beqvemmere for litterære Folk, om de kunde tjene Ære og Penge ved at kjæmpe for en Anskuelse, som aldeles stred imod deres egen Overbeviisning, uden engang at lægge Baand paa sig i Samtalen; men denne Beqvemhed fortjener dog vel ikke at hævdes ved nogen skreven eller mundtlig overleveret Lov; ærlig Udtalelse af egen Overbeviisning er dog vel en Folkeprædikants første Forpligtelse overfor Folket.

Naar man vil prædike en religiøs Lære — og Goldschmidt prædiker jo idelig — saa maa man kunne gjøre Rede for, hvorledes man er kommen til den, hvilke Stadier man har gjennemløbet for at naae dette endelige Resultat; og overspringer man sikkigen et af disse Stadier, da maa Enhver være berettiget til at paavise, at Vedkommende har befundet sig derpaa; det forekommer mig tilvisse klart som Dagen. Skulde jeg nogensinde vende omkring og fortælle, at nu havde jeg fundet Veien til Verdens Frelse, nemlig den ene saliggjørende christelige Tro, nu vilde jeg til at skrive en Samtale mellem Hs. Høiærværdighed Martensen og Baron Holbach eller Ludvig Feuerbach, hvori sidstnævnte Part aldeles skulde beseires og til Slutningen falde paa sine Knæe, kysse Hs. Høiærværdigheds Fod og bønfalde ham om Daabens velsignede Bad, samt testamentere sin Formue til Bibelselskabet og den indre item den chinesiske Mission, — medens jeg samtidig eller kort efter i et Skrift søgte at bevise, at den saakaldte religiøse Tro er ligesaa god Overtro som al allerede som saadan erkjendt Overtro, at Modsætningen mellem Aand og Legeme er intetsigende, at Livet ikke bør

baseres paa den saare urimelige Tro paa hinsidige Belønninger og Straffe eller paa en her i Livet belønnende og straffende Person, men paa Livets egen fremadskridende Organisation ved Individerne i disses fælles Interesse, — og tillige benegtede nogensinde at have været Christen; saa bemyndiges herved Alle og Enhver til at paagribe mig, stille mig for en litterær Standret og lade mig fradømme al litterær Ære og Agtelse, saa at Alt, hvad jeg havde skrevet og fremdeles skrive maatte, skulde være dødt og magtesløst!

Imidlertid, Hr. G. vil nok neppe gjøre videre Ophævelser i dette Spørgsmaal; thi med al sin Fripostighed vover han ikke engang i sit eget nette, lille „Nord og Syd" at erklære min Sigtelse for løgnagtig, og det, skjøndt den er endeel drøiere end den af „Fdl." fremførte og af Hr. G. saaledes betegnede; Hr. G. søger blot at smutte fra mig. „Jeg har, i Sandhed, grundige og skarpsynede Modstandere. De opdage endog, hvad jeg ikke har tænkt, og hvad de opdigte, er tilstrækkeligt til at kuldkaste, hvad jeg har skrevet." Denne sidste kjønne Antithese er det, der skal klare Sagen! Hr. G. har opgivet den eneste Vei til et idetmindste taaleligt Tilbagetog, som jeg virkelig næsten havde troet, han vilde vælge, nemlig ligefrem at indrømme, at han havde vel sagt noget Lignende, som det Anførte, men han havde aldrig meent det, det var blot for at have Vedkommende til Vedste, at han havde sagt Saadant. Det vilde maaskee dog Enkelte, efter Hr. G.s hele tidligere Væren og Væsen, have anseet for ikke aldeles umuligt. Men det er nu forbi! Hr. G. har at erklære om han har sagt saa og saa, eller

ikke, om han har meent saa og saa, eller ikke; men endnu har han kun ganske i Almindelighed sagt, at man opdigter, men ikke, at min bestemte Sigtelse er en Opdigtelse; han har dog skammet sig ved at give en saadan Erklæring klar og tydelig. En herlig litterær Autoritet; denne Værdighed beklæder han jo, ikke sandt, o Publicum?

„For at udrydde enhver Tvivl om min Atheisme (skulde altsaa hedde: om at jeg i sin Tid er optraadt som Atheist) henviste Forfatteren til mit venskabelige Forhold til den unge Marr — om hvilken Marr jeg i „Nord og Syd", Aprilheftet 1848, Pag. 166, har bemærket: at „han og Ligesindede stræbte conseqvent til det Maal at frembringe en almindelig Fortvivlelse, en absolut Fornægtelse af Alt", uden selv at vide, hvad de vilde gjøre, „naar Samfundets Bølger saaledes sloge sammen."

Man vil af min ovenfor aftrykte Artikel see, hvor aldeles fordringsløs Bemærkningen om Forholdet til Marr er, vistnok aldeles ikke bestemt til eller skikket til at „udrydde enhver Tvivl" o. s. v.; jeg siger deri kun, at den gav „en grundet Formodning" o. s. v.

Endvidere er det vel indlysende, at Hr. G.s Selvcitat ikke i mindste Maade rokker denne Formodning; har Hr. G. deri erklæret sig for endog blot i religiøs Henseende at staae skarpt overfor Marr? Nei, det er jo kun Marrs Uklarhed i Henseende til Fremtiden, der er paaanket, og i det Høieste nogen Overdrivelse i hans kritiske Stræben; derfor kunde Forf. meget godt være hans Medatheist, og endnu bedre have været det; man har jo meget moralske og conservative Atheister i Masse. Tilmed kan jeg, da Hr. G. netop vælger at omtale Marr og

sin Dom om ham, tilføie, at Hr. G. netop i 1847 til andre radicale Mænd prisede Marr og hans atheistiske Agitation og meente, at saaledes skulde man fra Grunden af udrydde Folkets Støtte i det nuværende Liv, for at bringe det til at revolutionere. Jeg beder Hr. G. vove at benægte det.

„Paa en Angriber, der saaledes characteriserer sig selv, behøver jeg vistnok ikke at spilde mange Ord, og dog, ved at tale paa saadan Maade i nogen Tid uden at blive modsagt, faaer man et fast Grundlag; andre Forfattere, „desselben Geistes Kinder", eller maaskee de Samme, have nu blot nødig at hentyde til, hvad der alt er beviist om mig, og endelig er Bygningen færdig, Forfatteren i Loll. Falst. Stiftstidende heiser Krandsen og lægger Taget, han behøver ikke at gjøre sig videre Umage, men anfører, hvad Alle nu engang vide og bør troe, og tilføier skjødesløst, at som Følge deraf bliver man demoraliseret ved at staae i Forbindelse med mig:

„Professen paa de Ord, der han slig Andagt saae,
Han tænkte: Nu er Tid, hans Hoved fra ham slaae."

Jeg behøver vel ikke at anvende Andet end Peder Vaars imod hiin Brutalitet".

At Hr. G.s Modstandere foretage en almindelig Storm mod hans Anseelse, saasnart Breschen er skudt, er dog vel i sin Orden. Hvad Brutaliteten angaaer, da er det mig vanskeligt at fatte, hvortil den ærede Forf. dermed sigter; der findes ikke Spor til Motiv for dette Kraftudtryk. Naar det at anføre beviislige mundtlige Yttringer imod en Forf. der benægter nogensinde at have hyldet de deri udtrykte Anskuelser, skal kaldes Brutalitet, hvad vil da min Mod-

part kalde det, naar en litterær Stormagt i Anledning af en Uenighed om litterære Gjenstande argumenterer med tørre Hug mod sin legemlig svagere Modstander? Svar udbedes. —

Dermed er jeg expederet. Men skjøndt det naturligviis langtfra er saa let for mig at arbeide litterært, som for Hr. G., skjøndt jeg ikke som denne er bleven haardelig angreben paa min litterære Ære, vil jeg dog nok „spilde endeel flere Ord" paa Hr. G., for noget klarere end det var muligt i den ovenfor aftrykte Artikel at belyse Hr. G.s litterære Færd. Jeg maa endnu kun tilføie den Erklæring, at jeg ikke har ringeste Deel i nogetsomhelst Angreb paa Hr. G., Stedet i Piecen og denne Artikel undtagen.

Stilistiken.

I en Betragtning af Hr. G.s litterære Virksomhed maa man nødvendigviis gaae ud fra en klar Erkjendelse af hans Egenskab som Stilist. Der gives en Forfattervirksomhed, der udgaaer fra en grundig Kundskab og Tænkning i visse Retninger, hvis Resultater der føles en Trang til at meddele; Meddelelsens Form bliver valgt og gjennemført efter Hensyn til det Meddeeltes Klarhed og Sammenhæng. Stilistiken derimod udgaaer fra Færdigheden i at snakke og skrive og Lysten til at gjøre Virkning ved denne Færdighed; der tilegnes nu af Kundskab Et og Andet hist og her fra, der skal tjene til Indhold for denne Form, men nogen sammenhængende Kundskab, nogen interesseret, energisk Tænkning finder ikke Sted.

Den tænkedygtige Forfatter søger Ord til klart Udtryk for sine sammenhængende Tankerækker; Stilistiken søger blot at samle nogle sporadiske Tanker sammen, der kunne give ham Leilighed til at bruge smukke Ord, stirlige, traditionelt vel ansete Vendinger o. s. v.

Stilistiken er for Øieblikket langt almindeligere og langt mere populær, end det alvorlige, ærlig stræbende Forfatterskab, som den livlige, morsomme Snakken overhovedet er langt populærere end den strenge Tænkning og den klare Tale, og dette hører simpelthen med til Folkebevidsthedens lave Trin i Dannelse.

Hele Skoleunderviisningen spiller i denne Henseende en væsenlig Rolle. Navnlig er Underviisningen i Sprog og Stiil saa godt som ene og alene rettet paa Stilistik. De smukke Udtryk og Vendinger lægges der megen Vægt paa, paa Tankernes Sammenhæng næsten ingen; der bibringes Lærlingen planmæssig Færdighed i at udtvære paa et Ark, hvad der bedre kunde siges paa en Side (see Borgens Stiiløvelser), han lærer at bruge Symbol, Parabol, Hyberbol, Metaphor, Metonymi, Euphemisme, Apostopese og hvad alle hine Former af mislig Omgang med Sandheden videre hedde.

Det er mod dette gjennemgribende Misforhold, at jeg kun seer tilstrækkeligt Middel i en Gjennemførelse af Naturvidenskaben som Grundlag for den almindelige Dannelse; her er Begrebssammenhængen Hovedsagen, den sproglige Fremstilling følger umiddelbart med den, medens de moralske og andre Talemaader, hvorpaa den stiilskrivende Ungdom fordærver sine gode Kræfter, ikke ere modtagelige for nogensomhelst sammenhængende, fornuftig Behandling,

men ene og allene skikkede og bestemte til Middel for Stilistiken.

Ved den romantiske og digteriske Læsning, der som almindeligt Dannelses- eller rettere Forskruelsesmiddel er af en saa overordenlig stor Betydning, understøttes Skolens Virksomhed.

I Hr. G. have vi netop et meget vel conditioneret Exemplar af en Stilist. I en meget ung og aandelig kun lidet udviklet Alder drev hans stilistiske Færdighed ham ind i Litteraturen; han havde egenlig ikke noget synderligt Indhold at meddele, men han havde megen Dygtighed i Formen, han kunde snakke morsomt over hvilketsomhelst Emne. Ikke engang en bestemt Partianskuelse havde han at gjøre gjældende; først efterhaanden, i Stridens Hede, blev han trængt over i det Negative (S. Maanedskr. 1, 224). Man har et Sagn, hvorefter Hr. G. henvendte sig til en ældre Journalist med Forespørgsel om, til hvilket Parti han skulde slutte sig, og det passer særdeles godt til hvad der fremgaaer af en Betragtning af hans hele Færd. „Corsarens" Fortjenester ere saa ofte anerkjendte og endog overvurderede, at jeg ikke skal opholde mig videre derved.

Efter i en Række af Aar at have fægtet i „Corsaren", følte Forf. sig ikke længere tilfredsstillet ved denne Virkekreds, han længtes vel ogsaa efter at see sig om i Verden, at reise paa Professionen, og det var visselig et meget fornuftigt og lovende Skridt, at han tilfredsstillede den Længsel. Man kunde jo vente, at den oppakte, lærenemme, ikke meget religiøse, politisk temmelig radicale og med aabent Øie for de sociale Misforhold forsynede unge

Mand i Udlandet under Paavirkning af den tydske Atheisme og den fransk-tydske Socialisme maatte vinde et virkeligt revolutionært Indhold. Men det viste sig, at den Vaghed, Affectation, Ulyst til Tænkning, Usammenhæng i hele Bevidstheden, som characteriserer Stilisten, var altfor indgroet til saaledes at kunne udryddes.

Forfs. politiske Frafald, hans storartede Uvidenhed om Forhold, hvori han i „Nord og Syd" vilde orientere, skulle vi senere betragte; her vil jeg foreløbig holde mig til den stilistiske og æsthetiske samt religiøse Side af Foretagendet, der forsaavidt er den væsenligste, som det er den, der har skabt og vedligeholdt den udbredte Interesse for det, og ved hvis Hjælp Forf. har dækket hine uhyre Mangler.

Thi en æsthetisk Stilist behøver jo blot at „skrive et smukt Sprog"; det Publicum, for hvilket han skriver, undersøger i Reglen ikke Tankerne, kun Faa gjøre sig den Uleilighed at huske, hvad der stod i et foregaaende Hefte, og hvorledes det forholder sig til det sidst Docerede.

Stilens Skjønhed bestaaer blandt Andet i: 1) At vælge courante smukke Ord til Udtryk for sine Tanker eller sin Mangel paa Tanke; saasom: Skjøn, herlig, gylden, Kjærlighed, Krone, guddommelig, Guddomskraft, Aand, Duft, Beaandelse.

2) At have et Fond af usædvanlige saavelsom af oversatte courante Fremmedord: Parabase, Decharge; Fremtoning for Phænomen.

3) At indstrøe saavel Ord som Sætninger af fremmede Sprog, saasom: *Quod petis hic est*, saber fortunæ suæ, pium desiderium, punctum saliens, *quo me Bacche*

rapis, *pater peccavi*, ηυτε βους αγεληφι, *quelque peu* (socialiste), tu l'a voulu George Dandin, *et ego in Arcadia*, anch io pittore, *facit indignatio versus*, nomina sunt odiosa, *omen accipio*, *quod felix faustumque sit*, *quem deus vult perdere*, *vos plaudite*. Kun de udhævede Ord vides med Bestemthed at være fundne hos Hr. G.

Vi have her allerede kortere Citater, hvorved Overgangen gjøres til den næste Post:

4) At levere paa mere eller mindre passende Steder Flostler, længere Citater af berømmelige Forfattere, særdeles Schiller, Goethe, Holberg, Oehlenschlæger, dog ogsaa andre; saasom: Captainen hug først i det første Spand Vant o. s. v., hvilket Hr. G. ynder meget; om 50 Aar er Europa o. s. v. Det er netop hos vor Forf. interessant at betragte de forskjellige Classikeres store Indflydelse. Snart er det Lamartine, snart Pelletan eller Girardin, snart „Grenzboten", som inspirerer Forf., og under hvis Anskuelsers Indflydelse han i nogen Tid befinder sig. Opsnappede Ytringer og løs Læsning hist og her er uden Tvivl ogsaa meget ofte Udgangspunctet for hele nye Tankerækker eller rettere Phantasier.

5) At kunne den græske og romerske og nordiske, helst tillige den slaviske, persiske, babyloniske, mesopotamiske, ægyptiske Mythologi paa Fingrene; Antæus, Eros, Amor, Cupido, Freia, Isis, Hermod, Dæmoner, Trolde, Astarte, Sæhrimner o. s. v. bør kunne besværges i et Øieblik, og gjøre paa sine Steder uimodstaaelig Virkning.

6) Saamange Symboler, Paraboler o. s. v., o. s. v. som muligt stilles paa Benene; man siger ikke: Jeg saae det

og det Syn; men man siger: Da skuede jeg ligesom en o. s. v.; det bares mig for, som om; da greb mig Følelsen af ... At ligne Mennesker, Vandfald og Cometer ved Dyr lader stirligt. Changarnier ligner en Condor, Girardin en Grævling, Cometen et Dyr, Schaffhausener Vandfaldet en Escadron hvide Cavalleriheste o. s. v.

7) Man maa have nogen Færdighed i at slaae op i Conversationslexica og hurtige Haandbøger; vi skulle see skrækkelige Exempler paa de farlige Følger af Uforsigtighed i denne Retning. For at bevare sin Aandsfriskhed og Frihed bør nemlig Stilisten ikke have synderlige Kundskaber og navnlig være aldeles blottet for philosophisk Dannelse; men det kan jo i mangfoldige Tilfælde være nødvendigt at optræde ligerviis som med en overlegen Skuen af forskjellige lærde og curiøske Materier, hvorom da Underretning paa slige Steder maa søges.

8) Det bør sig, at Stilisten paatager sig de noblest Passioner og Følelser af Verden, Mildhed og Sjælsadel og Tolerance og Agtelse for Dyden, samt Rørelse ved enhver Leilighed. Intet anstaaer bedre den smagfulde Stilist end stundom at daane. Hr. G. har fuldkomment opfattet dette Puncts Betydning.

9) Enhver Meningsyttring maa gives vel udtværet, med en Indledning og Udledning, Fortale og Bagtale og mangeslags Undskyldninger og Beskedenhedsforsikkringer; man vover at troe, tillader sig at bemærke; man har vel denne Overbeviisning, men man indseer saa godt, at den modsatte kan være ligesaa berettiget, at der lader sig sige Meget pro et contra i den Sag o. s. v.

Man bør saaledes vel altid udtale en tilsyneladende bestemt Mening, der ikke altfor meget støder mod en eller anden vel anskreven Formularbog; men man bør altid indhylle, omsvøbe og ved Lignelser og Tværing og Excurser og Episoder fordunkle sin Mening, saa høilig anerkjende sin Feilbarhed og Muligheden af andre Synsmaader, at man, om Folkestemningen eller Forholdene overhovedet forandre sig, med Lethed og uden at vække Opsigt kan erklære sig for det stik Modsatte. Man er upartisk, staaer over Partierne o. s. v.

Det er utroligt, hvad et Menneske med disse Færdigheder kan drive det til i denne Verden, hvad han efterhaanden kan binde Folk for høist forskjellige Ting paa Ærmet. Vi skulle i det Følgende have rigelig Leilighed til at erkjende dette. Thi en mere alsidig, dreven Stilist end Hr. G. har Danas Land meget længe ikke produceret.

Jeg skal tage nogle Exempler af Forfs religiøse Svingninger og Æsthetiseren.

Hr. G. som atheistisk-christelig Æsthetiker.

„Corsaren" var just ikke videre berømt for positiv Religiøsitet; jeg troer endog, at Forf. engang blev actioneret for Bespottelse. I Tydskland levede Forf. sammen med meget ureligiøse, antichristelige Personer, saasom Ruge, Heinzen, Marr, Frøbel, Jul. Schmidt; som ovenfor meddeelt antog han for en Tid aldeles deres Anskuelser, efter hans egne Yttringer saavel i Tydskland som efter Hjemkomsten at dømme. Men ikke saa meget lang Tid efter

denne udkom Programmet til „Nord og Syd", der var holdt i en kjøn christelig Stiil.

Friheden, hedder det, kom ind i Verden ved Christendommen, — hvilket det vistnok skulde falde Forf. yderlig vanskeligt at bevise; her er det aldeles ikke forsøgt. Som bekjendt er det Ruges Yndlingssætning, at Christendommen ødelagde den skjønne antike Frihed, og at først ved dens egen Ødelægelse vil Friheden kunne vindes tilbage; men uagtet hans levende Interesse for Ruges Lære har Forf. aldrig anseet det for Umagen værd at bekjæmpe denne Sætning. Paa en overordenlig skjøn Maade benyttede Forf. denne christelige Frihed til at besmykke den christlich-germanische Staat. Som bekjendt er christlich-germanisch det foragteligste Skjældsord, som en progressiv Tydsker kan anvende mod Institutioner og Forhold. Var Forf. virkelig alligevel under Omgangen med saadanne Folk kommen til den diametralt modsatte Anskuelse af dette Begreb, saa maatte han have motiveret det; men det har han intetsteds gjort, tvertimod har han paa andre Steder udtalt sig omtrent i samme Retning som de radicale Tydskere. Man er derfor herved end yderligere berettiget til at ansee dette Hele for en ved ydre Forhold bevirket Tillempning.

Æsthetisk-religiøs fremstiller Hr. G. sig dernæst paa mange Steder. Saaledes hedder det i Mskr. 5, 68 (skrevet i Rom): De danske Reisende i Rom „gaae til Nonnesang (i Kirken S. Maria della trinità) som til en Concert i Hôtel d'Angleterre [eller i vor Frue Kirke], og det er paafaldende, saa godt de forstaae at conservere deres protestantiske „Hölzernheit". De ville eller kunne i de katholske Kirker aldrig glemme, at de ere Protestanter, og idet denne

Tanke er over dem, forhindrer den dem fra at komme ind i den aandelige Strøm, der gaaer igjennem Menigheden. Jeg bøier heller ikke Knæ uden Strid; men den er hurtig endt, Indtrykket er for stærkt og Modstanden for svag, og idet jeg synker ned, kommer jeg i en Bevægelse, der er nærved at gjøre mig afmægtig." Det stakkels, nervesvage Menneske! Men der er dog, maa man haabe, endeel Simulation med i Spillet, det skal nu være saa rørende. Ellers burde Forf. aldrig gaae ud uden at have Hoffmannsdraaber hos sig.

Side 7 tales om et christelig-germanisk Maleri af Overbeck, forestillende Nadveren; man „ligesom hører Sorgens Stilhed" — man ligesom smager Forf.s Smagløshed i saa kjedsommelige, affecteerte Witze; — men, naar man saa seer paa Jesus, „da er det, som om Fortrøstning og Haab igjen kom tillive ved Synet af hans mod Himlen vendte Guddomsaasyn; det er virkelig*) for En, som om Verden nu skal blive frelst ved hans Lidelser;" er det nu ogsaa bare virkeligt? —

I Mskr. 1, 289 findes et ubetaleligt Prøvestykke i halvchristelig Poesi, nemlig „Fortællingen om Madonna. Efter katholske Malerier." „I Fattigdom og Skam fødte Jomfruen en Søn;" der kom de hellige Trekonger; men „de tilbedende Konger boede fjernt, og de spottende Naboer boede nær hos." Hun udvandrer med Barnet; en eneste Ven vandrer med, „det var hendes Brudgom; i Nødens Stund kunde han ikke forlade hende, hvad der end var skeet, saa elskede han hende endnu, ja,

*) Ikke udhævet af Forf.

han vilde glemme Alt, naar hun blot vilde." — Jomfru Maria var altsaa en af en Anden end Kjæresten besvangret ung Kvinde; er dette „christeligt"? Det beskrives, hvorlunde Sønnen korsfæstedes for sine Angreb paa høitstaaende Personer; indtil dette Punct er Alt meget menneskeligt og jordisk; men „han opstod af Graven"; for sine Jævnaldrende viste han sig, „men for hende viste han sig ikke. Hun var forladt ogsaa af ham, for hvis Skyld de Andre havde forladt hende." Det var to ordenlige Spring; først fra den jævne, jordiske Fortælling om hans Liv og Død til Opstandelsesmiraklet, dernæst fra dette til Insinuationen om en forsætlig Tort mod Moderen. „Hvilket Menneskes Lidelse er saa stor som hendes?" I kostelig Svulst berettes det, at hun hensov under Zions Grønhed, Cederduft og Natter-Gal, samt Himmelpurpur og Guld i det uendelige Blaa; de kom den Hensovede i en Kiste, slog Laaget til, lukkede det atter op — ein, zwei, drei, istedetfor Liget fandtes „fremspirende Blomster, rene og blide som hun selv." Men hun var jo ikke „reen"! — Saa blev hun da skjøn og ung igjen, og hendes Søn paasatte hende „Kronen som Himmeriges Dronning." „Og i dette Øieblik saae hun, hvem det var, hun havde født, og hun betragtede sin Søn med et Blik, o, et usigeligt rødmende Blik, fuldt af Kjærlighed, Ydmyghed og Stolthed." Og hun er da saa god og saa rar, „hun gaaer i Forbøn hos Sønnen og den strenge Fader"; „naar Stemmerne række sig mod Himlen (?), rene og længselsfulde som Blomsterne i Marias Liigkiste, da synker selv den lidet troende Fremmede paa Knæ for Madonna." Jeg troer,

at selv for én meget troende Æsthetiker vil dette synes at være en Eduard Meyer værdigt.

(Som bekjendt er Hr. G. en stor Beundrer af „Grenzboten", redigeret fornemmelig af Julian Schmidt, der i politisk Henseende er reactionær, men i religiøs bestemt antiromantisk og antitheologisk; utallige Stykker af „Grenzboten" findes oversatte i „Nord og Syd". Vor religiøse Æsthetiker fik i Sinde at sende dette Madonnapjank til „Grenzboten", der naturligbiis ikke vilde have Noget dermed at gjøre; et Medlem af Redactionen yttrede for en Bekjendt af mig i Leipzig sin Forbauselse over, at Hr. G. kunde tiltroe Redactionen den Taabelighed, at optage slige Madonnaphantasier, som overhovedet Hr. G.s „wahrhaft göttliche Unwissenheit" havde vakt hans høieste Beundring).

Intetsteds fremtræder maaskee denne æsthetisk-religiøse Svulst i større Glands end i „et Brev", Ugeskr. 5te B., hvori Forf. viser sig som den, hvis allerede tilstrækkelig store Ørhed i Hovedet er bleven end yderligere forøget ved Læsning af Ørsteds meget tvivlsomme Værk „Aanden i Naturen" samt Sibberns utvivlsomme „Gabrielis Breve".

Den morsomste Episode er Skildringen af Forf.s interessante Tanker, Stemninger og Tilstande under Kikkelsen paa Stjernehimlen formedelst et Teleskop. „Jeg havde ikke troet, at det var noget saa Mægtigt og Overvældende. Det var flammende Lysvæsener paa den sorteblaa Himmel, det var en Verden af Kjæmper, som gik i forfærdelig Mylren, og syntes førte af en Herskerrøst, hvis Lyd ikke naaede til Jorden", hvilket videre udvikles ved Hjælp af en Phantasi af flere Hestes Kraft; „som glimtede gyldent og dog saa koldt, syntes beskjæftigede, hastende og dog

hvilede i en uendelig Stilhed, hvori Tanken svimlende sank hen. Langt, langt ude gik Cometen, en aflang, hvidlig Figur med et mat, lysende Punkt; jeg kunde ikke gjøre ved det, den forekom mig som et Dyr, der løb afsted og kastede et ondt Blik ned til Jorden"!! Hr. G. har saaledes seet Cometens Bevægelse og tilmed dens Øine! Men hvilket løbende Dyr lignede den da? Dyrene pleie dog ellers ikke saadan at sende onde Øine.

„Jeg tabte mig selv i det altfor Store og Umaadelige; det var, som om Sjælen krøb sammen og blev lille i sin Forknythed og vilde skjule sig; den eneste menneskelige Følelse, som blev tilbage, var en ængstelig Længsel efter den hyggelige Krog i Forhallen, under St. Ignatii Billede, efter en Hensynken og Bortdrømmen paa et Sted, hvor Jorden var fast og forsynet med Tag"; Forf. „troer", at han ventede, at den astronomiske Jesuit, som viste „Dyret" frem, skulde række ham Vievand, „og jeg havde taget imod det, blot for at fornemme menneskelig Venlighed". — Dog, Forf. kom til sig selv, da Jesuiten tog ham ved Haanden og førte ham om paa Himlen, samt talte til ham om „Uendeligheden udenfor det Umaalelige". Efter at have „tænkt" en utrolig Masse Nonsens naaer Forf. gjennem „rhytmiske Bevægelser i Sjælen" til en „lyksalig Samklingen med Universet"!

Forf. indlader sig ikke synderlig paa Ørsteds Bog, (han er i naturvidenskabelig Henseende meget uvidende) men meget mere med Sibberns, der ogsaa passer langt bedre for ham. Forf. er for Øieblikket meget troende paa Udødelighed m. M., og leverer bl. Andet følgende træffende Bemærkning: „Fornægterne af Guds Tilværelse og Sjælens

Udødelighed er ved Forholdenes Natur ikke farlige i Danmark; man kan formeentlig betragte deres Optræden som et Lapseri, et Forsøg paa at gjøre Opsigt, der maaskee en kort Tid finder Efterligning, men snart gaaer af Mode." Forf. lapser sig saaledes paa dette Sted med den urokkelige Tro; imidlertid maa han tillade mig den ærbødige Formening, at der ikke ere mange Steder paa Kloden, hvor Troen er saa undermineret som her. — S. 669: „At optræde ved Siden af eller imod Biskop Mynster paa Religionens Enemærker vil De let indsee, kan ikke falde mig ind. Hvad jeg vil holde mig til i den høiærværdige Herres (sagt med Pathos) „Bemærkninger", er de æsthetiske Anskuelser" o. s. v. Den yndige, omvendte Corsar!

I Fortsættelsen af Brevet balancerer Forf. paa den netteste Maade mellem Romantik og Classicisme, Christendom og Naturvidenskab. I Reglen er Forf. imod Romantiken, saaledes ogsaa nærmest her; paa andre Steder, navnlig i Norge, er Forf. derimod aldeles-romantisk, ja fabrikerer endog selv Huldreeventyr og græder sine modige Taarer over Jørgen Moes Rørsomhed, endskjøndt Forf. (U. 3, 59) „troer, han forekom mig som et Menneske, der lig en Magnet evindelig vendte sig mod Nord og ikke var at bevæge til at vende sig om." Naar Forf. ikke engang bestemt veed, at han har anstillet denne naragtige Sammenligning, saa kunde man dog nok være fri for den.

I førstomtalte Ruskomsnusk forekommer bl. A. en Phantaseren over Begrebet „Frihed", der kan anbefales Velyndere af philosophisk udseende Nonsens. S. 724. „Frihedens inderste Væsen er et næsten ubeskriveligt (smlgn. det kan kun føles, ikke beskrives), en Undseelse (!), en

Blufærdighed (!!), en stille Samvirken med Noget, man aldrig har seet (!!!), en deraf følgende Fasthed, Ligevægt og Harmoni, saa at man ikke forvilder sig i det store Rum, ikke falder i Hovmod eller Fornægtelse, ikke træder paa den Beseirede; den er en Sjælens Undseelse for sig selv!" Kan de stikke den, o fortræffeligste Forfatterinde af „et Besøg hos S. Kirkegaard, P. Møller m. Fl."! — Hr. G. er en meget stor Republikaner, Socialist, Legitimist, Diplomat; men end langt større er han unægtelig som Æsthetiker og Digter Om det saa gaaer aldrig saa broget til i Verden, beholder Hr. G. dog altid Tid og Lyst til at see og tænke sig ind i det mindste og mindst betydelige Casinostykke; Æstheriken og Digteriet er det ogsaa uden Tvivl for størstedelen, der har holdt Publicums Yndest vedlige.

Et ret fortrinligt Bidrag til en Fremstilling af Æstheticismens Methode leverer Forf. selv (U. 5, 369) i en Afhandling om „Fredscongressen". Der omtales, at alle Mennesker ere mere eller mindre romantiske, skue smægtende tilbage paa Fortiden. „Deraf kommer det, at vi ude i Livet Alle gaae baglænds til Fremtiden", en ret træffende Sammenfatning af Kritiken af den hele taabelige „romantiske" Dannelse (derunder indbefattet den classiske). — Forf. gaaer over til at fortælle om, hvorledes han opfattede Vandfaldet ved Schaffhausen; „jeg havde forestillet mig et Vandfald som en overordenlig gribende Ting med Torden, Jordrysten o. s. v., og min Phantasi længtes efter et saadant mægtigt overvældende Indtryk. Saa var det Hele noget Vand, der faldt i en bred Strøm og gjorde nogen Larm; det var som hvide Heste med flagrende Manker,

der sprang i sluttede Ryttercolonner, det lød som en eensformig Vuggesang, sungen af stærke Mandsstemmer." Slaaende Sammenligning. „Men jeg havde tænkt mig det Vældige, det Overvældende, det Ubeskrivelige, kort det Romantiske..... Saa opdagede jeg noget farvet Glas i en Rude, og see, da var Alt anderledes. Der var rødt Glas, og Vandene saae ud som Blod, der var sort Glas, [den velkomne mangefarvede Rude!] og Vandene saae ud, som man tænker sig Underverdenens Floder", hvorfor ikke som Blæk; her havde været Leilighed til en smuk Sammenstilling af et litterært Foretagende, et æsthetisk Ugeskrift f. Ex., i dets uendelige Vælde, Susen, Brusen, Summen, Brummen, Syngen og Klingen o. s. v. og Naturaandernes rastløse Virksomhed .....; ligeviis kunde Forf. dog gjerne have talt lidt om Blodet, som en uhyre Aareladning af den gamle Klode, sammenstillet med de sidste Aars Krige o. s. v.; „jeg fik et Indtryk ved at lyve lidt, jeg fik Indtrykket, men ikke af Tingen selv", hvilket Forf. og andre Følere og Indtrykmodtagere forsaavidt aldrig gjøre, som deres egen vage Phantaseren altid spiller en Hovedrolle. Iøvrigt Bravissimo! Sku i dette ene Exempel den ganske Æsthetik i dens Løgnagtighed! „At see sandfærdigt, føle enfoldigt og tale jævnt, med saa ligefremme Ord, at de nøiagtig ramme Sømmet paa Hovedet, er blevet en Kunst...;... Vittigheden er maaskee det eneste, nu eristerende Anti-Romantiske, det Salt, der har bevaret Menneskene i mange Tider." Det bemærkes dog, at det ikke er „blevet en Kunst, som om det tidligere havde været lettere; allerede i de ældste Tider var Romantiken og den forvirrende Æsthetik meget stærk, den er vistnok

aftagen under Historiens Løb (smlg. f. Ex. den østerlandske Poesi med dens uendelige Svulst). „At udtale sin Mening med usminket Ærlighed i det alvorlige Sprog er blevet næsten aldeles umuligt, ikke fordi man er uredelig [dog tildeels ogsaa derfor], men fordi man ikke kan finde, hvad man egenlig udaf sin egen Person vilde mene; thi sin egen Person har man seet gjennem farvede Ruder, den er meget ofte et aldeles forkvaklet Væsen, der bestaaer af Rabo, Gjenbo, Principal, Chef og andre Hensyn." Bravo. „Men hvad skal man saa egenlig forstaae ved „Sandhed"? Maaskee slet ikke Andet end Mod til at være sig selv tro, selv med Fare for at sige en Dumhed. Men vor Tid vil netop være saa klog!" Dette er Indledning til en kort Udtalelse af hans egen Uskikkethed til at fælde nogen uafhængig Dom over Krigen og Fredscongressen o. s. v., idet han selv er lige saa romantisk som de Andre!

I de ovenfor citerede Stykker leflede Forf. saaledes med Christendommen. Men nu kommer Modstykket. Allerede i andet Bind af Mdskr. findes en fra radicalt, antireligiøst Standpunct udgaaende Fremstilling af „de religiøse Bevægelser i Tydskland", hvori Kirkens Undergang med stor Bestemthed og Glæde forudsiges som nærforestaaende. Den er ikke af Hr. G., dertil er den altfor fortrinlig klar, grundig og phrasefri; men da den er optagen uden Mærke og uden videre anbefalet af Hr. G., saa har han dermed paataget sig det hele Ansvar for den. Programmets Christelighed var ved Christian den Ottendes Død bleven gjort ufornøden.

I M. 6, 145 findes en Characteristik af Arnold Ruge, med Motto af Heiberg: „Det nytter os nemlig

ikke, at vi skjule eller besmykke Sandheden; vi maae tilstaae os selv, at Religionen i vor Tid for det Meste kun er de Udannedes Sag, medens den for den dannede Verden fører til det Forbigangne." Da Forf. ikke nogensinde som Heiberg har formeent at kunne stive den slappede Religiøsitet op ved Hjælp af philosophisk Klister, ei heller har anbefalet nogensomhelst positiv Sect, maa man allerede heraf slutte, at Forf. for Øieblikket befandt sig i et mindre godt Forhold til Mythologien. Det Samme fremtræder meget tydeligt i Artiklen, dog naturligviis med adskillige Omsvøb og Forbehold.

„Jeg havde hjemmefra medbragt en Art Tro, maaskee meest fordi jeg som saa mange Andre aldrig ret havde givet mig af med Tvivlen*); forresten maa jeg gjøre den Bemærkning, at den Christne snarere kan blive aldeles vantro end den, der har gjennemgaaet blot et lille, men alvorligt Cursus i Jødedom; et Par Barndomsaar tilbragte i den jødiske Religion, under streng Iagttagelse af Ceremonierne og stadig Tanke paa en fjern, agtpaagiven Guddom, gjør en Virkning for hele Livet; Sjælen faaer et Tryk, der forhindrer den fra nogensinde at reise sig rank i Veiret og afryste en vis Frygt for det Ubekjendte"**). Hvad mener man om denne, afseet fra nogle Phraser, sunde Opfatning af Religionen, som noget ved Dressur bibragt, Sindet Tyngende og Trykkende? Er der her Spor af det Christelig-Germaniske? Forf. følte i Omgangen med Ruge og andre A- og Pantheister Lyst til at isøre sig deres Tro, men

*) Ikke udhævet. — **) Ikke udhævet.

„naar jeg om Aftenen efter en saadan Dag talte Dansk til mig selv, lød Sproget saa trofast bebreidende, saa jævnt og gemytlig paamindende; det kunde ikke bære de Tanker, der klang godt paa Tydsk, og saa var det, at Tankerne følte sig usikkre som i Søgang." Forfs Logik er bestandig i en yderst forurolig ende Søgang.

Forf. har tidligere i denne Artikel sammenstillet Jernbanevæsnet og Vantroen, fordi hiint giver stærk Tillid til Menneskets egen Kraft. „Skal man da forbyde Jernbaner? Var jeg en streng geistlig Mand, vilde jeg svare Ja." Og dog tracterer Forf. bestandig Geistligheden og synderligen den strenge geistlige Mand; det danske Cleresies „høiærværdige Primas", Mynster, paa saa ydmyg en Maade (see ovenfor).

S. 160 omtales (paa en noget forvirret Maade) Ruges Aandsmystik. Denne Lære nægter den personlige Gud og Udødeligheden; Forf. gjør mange sporadiske, billigende Bemærkninger navnlig i Henseende til dens politiske Consequenser. „Men hvorledes faaer man da Tanken om og Troen paa den personlige Gud til at forsvinde?" „der er dog en Tilbøielighed, der synes Mennesket medfødt" — ovenfor syntes Forf. dog ret tydelig at forstaae Dressurens Betydning, som producerende det „Medfødte" — „til at personificere deres Guddomstanke....; uvilkaarlig hæve de Blikket opad og søge en Plads til den i den blaa Himmel, bagved den skinnende Sol." Det er saaledes den materialistiske Tro paa en Mand ovenpaa, som Forf. anseer for det Væsenlige ved Troen paa den personlige Gud; det kunde let see ud som en Finte til de mange Aandstheologer. Flere æsthetiske og spidsborgerlige

Smaareflexioner følge hultertilbulter. „For at Menneskene skulle blive saa stærke Aander", at de ikke ved Sygdom komme til at troe, „maa en uhyre Fremgang finde Sted"*); man tænke sig, Programmets christelige Mand anseer Ugudeligheden, det forstokkede Sind for Resultatet af „en stor Fremgang"! „Ja, den Dag, da Ingen paa Jorden behøver anden Guddom end sin egen Fornuft, anden Rettesnor end sin egen aldrig svigtende Samvittighed, anden Trøst end sin Tillid til den menneskelige Natur, den Dag er Guddommen realiseret i Mennesket eller har realiseret sig i Mennesket" (net Distinction!), naar med andre Ord den egenlige Religion, Christendom, Jødedom o. s. v., er ødelagt, om end nogle smaa mystiske Rester ere tilovers. Er dette klart nok?

Mine tidligere Paastande om Forfs Irreligiøsitet finde saaledes den fuldkomneste Understøttelse ved denne Artikel. Istedetfor at Forf., som reiste hjemmefra med „en Art Tro", som da ikke var saa meget stærk, men kom hjem (efter Programmet) med en betydelig Portion Christendom, her maatte have fremstillet, hvorledes denne udviklede sig gjennem Kampen med Pan- og Atheismen, taler Forf. her, afseet fra Omsvøb og Stilistik, aldeles det samme Sprog som disse Christendommens Fjender. Det bliver derved fuldkommen vist, at hans Christelighed var Affectation.

Medens Forf. Intet har anført mod selve Kritikens Sandhed, dadler han, at slige Lærdomme prædikes „for

*) Ikke udhævet.

Alvor, Nutiden og for den store Mængde"; altsaa vil Folkeoplysningens demokratiske Tilhænger, at Sandheden skal være en dyb Hemmelighed, allene tilgjængelig for visse Indviede, Lemmerne af den lærde og halvlærde Kaste!!

Han taler paa dette Sted atter om M. Stirners Bog, hvis Grundsætning er, „Jeg er min egen Gud"; „Mennesket synes at staae paa Toppen af et høit Bjerg, og udraaber sig selv til Gud, og sluttelig af Livslede have Lyst til at kaste sig i Afgrunden." Der er imidlertid hos Stirner ikke Tale om Livslede eller desl., og Sætningen om „Gud" udtrykker kun slet Stirners Kritik. Dennes Hovedsætning er: Der gives ingen Modsætning mellem „Egoisme", og de saakaldte ædlere Drivfjedre til menneskelig Virksomhed, Higen efter det Høiere; thi selve denne er en Art Egoisme og kun forskjellig fra den bevidste Egoisme ved en Tilblanding af Hykleri og Mystik. Vil man gjøre Revolution, saa gjælder det at styrke Individerne til at bryde med de indprændte religiøse og andre Ængstelser, med det hele „Høiere", og selvbevidst at stræbe efter hver sin egen Tilfredsstillelse, hvilket ved Samlivet vil frembringe det hele sociale Væsen. Den theoretiske Interesse for Livets Organisation hører jo ligesaavel som alt Andet med til Individets Egoisme og skal derfor ikke hermed være bortræsonneret. Denne hele Kritik, som i Meget stemmer med Encyclopædisternes og navnlig Holbachs (système de la Nature) og Helvetius (de l'Esprit), er i Hovedsagen sand.

Men Hr. G. har temmelig sikkert aldrig læst Bogen, dertil er den for stor og for skarp og grundig; derimod har han vistnok seet Citater af den og i Ny og Nær hørt

og seet Domme om den. Havde han læst den, vilde han sikkert have benyttet den til Thema for adskillige flere fri Phantasier af æsthetisk-kvalmende Natur. Engang i et Foredrag, hvori iøvrigt de samme Tirader om høit Bjerg o. s. v. forekom, kunde han ikke komme paa Forf.s Navn, men efter adskillig Leden kaldte han ham „Stürmer", saa at adskillige Stemmer maatte give ham det. Hvad dette Navn angaaer, da er det forresten et Pseudonym, Manden hedder Schmidt. Endvidere er det characteristisk, at Hr. G., uagtet sit lange Ophold i Tydskland og sin Omgang med Stirners Kritikere, blot i Forbigaaende siger, at „Nogle ansaae det for Satire" (see tidligere); thi alle Kritikerne (K. Grün i „Sociale Bewegungen", Ruge i „Zwei Jahre in Paris" og „die Opposition", L. Feuerbach i Wigands Tidsskrifter, Marx, vist ogsaa Frøbel i „die sociale Politik", K. Fischer, item forskjellige Regjeringer, der senere forbød den) ansaae den for den bittreste Alvor. Steins Yttringer i den ny Udgave af Commun. u. Social., 1 B. 1848, i Litteraturfortegnelsen, kunde muligviis være misforstaaede af Hr. G.s Kløgt; der tales dog ikke om „Satire", men kun om „Frivolitet". Stein kjender iøvrigt heller ikke grundig Bogens Historie; thi det hedder: In gleichem Sinne gehalten, aber noch unbedeutender sind: Verstandesthum u. Individuum u. s. w.; dette var nemlig netop en Parodi, af ovennævnte kummerlige Æsthetiker K. Fischer.

Characteristisk for Forf.s Uvidenhed og videnskabelige Udygtighed er det, at han under sit lange Ophold i Tydskland tilsyneladende aldeles ikke har gjort sig bekjendt med L. Feuerbach, der dog i Henseende til den philosophisk religiøse Kritik, som Hr. G. efter sin megen Snakken

frem og tilbage at dømme interesserer sig saa levende for, aabenbart er den meest ansete Forfatter, hvem ogsaa Ruge bestandig henholder sig til og betragter som Skolens Formand. Men Sagen er, at de personlige Indtryk ere Hr. G.s egenlige Gebet; Ruge har han seet og hørt tale, han er tildeels imponeret af hans Personlighed, han kan fortælle om hans Fagter, Yndlingstalemaader osv.; læst Meget af Ruge har han vistnok heller ikke; idetmindste seer man intet Spor dertil. Forf. har i denne Henseende som i saa mange Andre en betydelig kvindagtig Bevidsthedsretning; han er saa snakkelysten og indtryksmodtagelig, saa tankeløs og uskikket til Studium som en ordinær lille Dame.

I den umiddelbart efter den sidstomtalte følgende Artikel, S. 192, hedder det: „det er sandt, at Staten ikke kan være tjent med atheistiske Borgere*); (smgln. hans Yttringer om Ruges Lære i dens politiske Conseqvenser) men vide I, hvilket Middel der er det bedste mod atheistiske Lærdomme? At sørge for, at Folket ikke mister Troen paa Jorden, saa svækker man heller ikke let dets Tro paa Himlen." Efter stræng christelig Regel skal Mennesket nok ellers helst leve ret usselt, for at føle stor Trang til Herren; der gives Christne, berømte, bogskrivende Christne, der takke Herren for deres stadige Mavepine, som holder dem i Ydmyghed; og Forf. udtalte sig jo S. 161 omtrent paa lignende Maade; naar Svaghed, Sygdom, store Lidelser komme til, saa tye de fleste til deres eget Tankebilled (!) som til en virkelig Person

*) Ikke udhævet af Forf.

o. s. v. Derimod var jo Vantro et Tegn paa Styrke og Sundhed. Det er atter et Exempel paa Conseqvens. Det æsthetiske Udtryk „Mødding" (f. Ex. Atheismen trives bedst paa Elendighedens Mødding) synes netop i denne Tid at være opgaaet for Forf. i dets hele Betydning; en Lignelse desangaaende findes i hver af disse to Artikler.

Udmærket er ogsaa Uskr., 1—380 den berømmelige store Oehlenschlæger-Plato-Martensen-Artikel; man behage at huske, at det er det lige efter M. 6 (Ruge) følgende Bind. „Hos Plato er der en mægtig Tænkning, der forener sig med den poetiske Phantasi, rækker sig mod Himlen (see ved Madonna!) og med næsten overmenneskelig Vælde trænger frem til Sandheden. Der mangler kun en lille Hjælp fra Himlen, han behøver kun et fast Støttepunct forat sætte Stigen til Himlen og drage derind i Spidsen for alle Grækere." Et deiligt, billedrigt, blomstrende Sprog. Men Himmelstigelignelsen giver Forf. heller ikke saa let slip paa; den er indbringende .... „Om end han selv kan betroe sig til den af ham, ud af hans egen Skaberkraft forfærdigede Himmelstige, saa kunne dog Andre ikke see den", de ere ikke dannede nok til med Fordeel at benytte saa vældige Brandstiger. „De staae Alle og vente et Tegn, en Haand, der skal lukke op og befæste Himmelstigen". Du godeste Frelser, altsaa har Plato Balance nok til at gaae op ad denne uhyre Stige, uden at den er befæstet foroven! Han vilde gjøre uhørt Lykke som Æqvilibrist! Hvad kan det forresten hjælpe at Stigen gjøres fast, naar de Klodsedes Hovedfeil er den, at de ikke kunne see den? O du slemme Bovlamhed, du Sky af jordisk Dunst, som fordunkler selv de meest himmelrækkestigende

himmelstigerækkende Lignelser, viig bort, at vi kunne bade os i Skjøn-Phraseglædens Solskin!

„Tegnet kom". — Den forønskede Complettering af Brandstigen var Troesevnen. Og nu vævler Forf. i lige skjønne Gloser om Troens Eneherredømme og om den medierende Speculation. Prof. Martensen synes at høre til en Skole, der . . . „i kirkelig dogmatisk Værdighed forener Troens Autoritet og naive Umiddelbarhed med fri philosophisk Tænkning og poetisk-mystiske Ayelser. Der reises Indsigelse herimod af Nogle paa Troens Vegne — dog, vi troe det sømmeligt for os at standse her," hvor nemlig Striden egenlig begynder.

Oehlenschæger hædres, fordi han — „det føle vi, — hæver Folkets Aand til Evigheden, giver Forvisning om, at der maa være en Udødelighed, hvorom dernæst Religionen siger hver Enkelt det sidste Ord". Det er et glimrende Exempel paa Forfs. floskulerende Methode; hele denne vammelt svulstige Declamation angaaer Sætninger, som hvert Barn kjender, og ender, hvor Dialectiken begynder!

Jeg gaaer over til at betragte:

Hr. G. som absolutistisk Republikaner.

Allerede i de første Hefter af „Nord og Syd" udtalte Forf., at han af Anskuelse var Republikaner, og at han, hvad Udlandet angik, forstod Solidariteten mellem de forskjellige Landes republikanske Partier overfor Monarchismen. Reformbanketterne vare jo alt begyndte i Frankrig, og

Forf. forstod saa nogenlunde deres Betydning. Artiklen herom M. 1, 35 begynder saaledes „Der vise sig Tegn i Frankrig, som synes at tyde hen paa mørke Begivenheder, de ere som Skyer, der langsomt samle sig i Horizonten til en Torden". I Skizzen „Carl Heinzen" hedder det (M. 1, 207): „Det er næsten umuligt at læse disse Smaaskrifter, uden at blive revolutionær, idetmindste for Tydsklands Vedkommende, saa overbevisende, indtrængende, klare og fattelige ere de skrevne". I det Hele taget kan man med Bestemthed antage, at Hr. G. var Tilhænger af den rugeske Retning ogsaa i Politiken, kun med den Vaklen, som overhovedet er ham eiendommelig. Forunderligt nok vare de europæiske Bevægelser dog endnu ikke tilstrækkelige til at forvisse Forf. om, at Slaget snart maatte staae; og dog var det for Alle, der beskjæftigede sig med politiske og sociale Forhold, en given Ting, at længere end til Louis Philippes Død kunde det ikke vare, og denne kunde da ikke udeblive saa overmaade mange Aar.

Det syntes da simpelt, at en Republikaner, der vilde virke i politisk Retning, maatte henvise til den kommende Revolution og Nødvendigheden af da at slutte sig til det republikanske Parti i Europa. Forf.s kritiske Stilling overfor Nationalismen maatte gjøre ham dette saameget deslettere.

At imidlertid Forf. opfattede Sagen anderledes sees bl. A. af U. 1, 132, hvor det hedder: „Vi have følt Glæde og Begeistring over den franske Revolution, uagtet den omstyrtede alle de Forhaabninger, vi havde sat til en stille og mild Udjævning af de mange trykkende Misforhold baade her hjemme og i Udlandet." Forf. ventede

ikke Revolutionen saa snart*); men det er falsk, naar han paa dette Sted siger, at han for Udlandet overhovedet ventede en fredelig Udvikling; allerede de ovenanførte Citater kunne vise, og Artiklen om Schweitz (1 B.) ydermere oplyse, at han forudsaae og anerkjendte Revolutionen som eneste Udvei. Det var netop det Tragicomiske, at Forf. samtidig hermed indgik en Alliance med den danske Absolutisme imod de liberale Partier her hjemme.

Betragte vi 1ste Hefte af Maanedsskriftet, da finde vi for det Første den Mærkelighed, at Programmet med megen Kraft udhæver Forf.s politiske Interesse, men kun i Forbigaaende nævner de æsthetiske Tilgifter; omvendt indeholder Texten kun lidet Politisk, men en Mængde Bedømmelser af alskens æsthetiske Sager — som om Forf. altsaa lagde ivrig an paa at slaae de to Fluer med eet Smæk.

Hvad Programmet angaaer, da er det et høist curiøst Actstykke.

Corsarens forhenværende Udgiver, Ruges og Heinzens Ven udtrykker heri en dyb Respect for de enkelte smaa Fremtrip, hvori han erkjender den danske absolute Kongemagts Virksomhed til Folkefrihedens Fremme, medens han glider let hen over den betydelige, tildeels endog tiltagne Ufrihed i de samme sidste 17 Aar; endogsaa den systematiske Undertrykkelse af Pressen, som Forf. kjendte saa godt og havde lidt saa betydelig under, omtales med megen Lempe.

Vi have her det Samme, som i Henseende til det Religiøse: I Forhold til de store Verdensbevægelser er

*) Det er udmærket morsomt, at Hr. G. netop pleier at gjøre sig til af sin prophetiske Gave!

Forf. temmelig radical, i Forhold til danske Spørgsmaal holder han med megen Anstrængelse gode Miner med den traditionelle Tilstand. Det falder iøvrigt af sig selv, at Hr. G. heller ikke i Henseende til de store europæiske Forhold kan være consequent; ofte spotter saaledes vor Republikaner fra et aldeles blaseret Standpunkt de demokratiske Partiers Afmagt. Som Efterklang af Monarchisme og Messiastro forekommer ofte den Phrase, at Demokratiet savner en Mand, „savner sin Napoleon".

Oppositionen hos os kritiseres meget skarpt, og det vel at mærke, idet Forf. gaaer ud fra den Phrase, at „den danske Opposition ved en besynderlig Feiltagelse stadig har handlet, som om den befandt sig i et frit Land; den har udelukkende kjæmpet imod Regeringen og forsøgt at gjøre Regeringen upopulær, for at komme i dens Sted, og medens den skulde virke som Repræsentant for Frihedsideen, har den ført Kampen uden Hensyn til nogen Idee". Dermed er ikke sagt Meget; Forf. vil, at Oppositionen skal „søge at bringe Regering og Folk fremad i Forening"; men dette vage, almindelige Udtryk kan godt passe paa den daværende Opposition; et Slags Idee kan man heller ikke frakjende den, Frihedsideen vedkjendte den sig indtil en vis Grad, og det gjør jo Hr. G. ogsaa, tilmed er den hele „Idee" noget ubestemt til at bedømme et Parti efter.

I Meget af det Enkelte havde Hr. G. tildeels Ret, saaledes i Dadlen af den nationale Agitation; men det anpriste regerings-pergamentariske, legitimistiske Standpunct var ikke et Haar bedre end det nationale.

Forf. anpriser den christlich-germanische Staat. En Stat, hvori Christendommen herfker; hvor der ikke er lagt Baand paa Medlemmernes gode Evner, ... „hvor Lovene kun have til Hensigt at modarbeide de onde Evner, og i Tilfælde af Overtrædelse ikke at hævne, men at forbedre, hvor Staten selv, som Kjærlighedens Repræsentant bøder paa uforskyldte Ulykker", m. M. „en saadan Stat kalder man en fri Stat". Det er en Phrase som udaf en Throntale af Friederich Wilhelm eller Louis Philippe; de gode og de onde Evner, meget nette politiske Grundbegreber; som bekjendt er „de onde Lidenskaber", les mauvaises passions, en af Bankokratiets Yndlings-Kategorier. „Er dette Standpunct for Undersøgelsen naaet, bliver man let færdig med Regjeringsformen, der, som allerede Navnet antyder, kun er en Form og maa rette sig efter Statens Indhold. Selv med en Konge kan Friheden accomodere sig; thi vel meente Gud selv, ifølge Bibelen, at det var bedst, at hans Folk dannede en Republik; men, da det trængte til en synlig Repræsentant for Loven, gav han det en Konge, og i det samme Tilfælde befinde sig de fleste menneskelige Samfund". En smuk Logik! Kongens Tilstedeværelse gjør ingen Skade; thi „en saadan Mand sidder vel i Majestæt og Høihed, hans Sale ere af Guld og Marmor; men naar hans egen Fortjeneste ikke gjør ham tilfreds, er han ikke lykkeligere end Folket, ligesaa lidet som Grossereren i sine Pakhuse og Contoirer er lykkeligere end Haandværkeren i sit lille Værksted. Og lige Lykke, Enhver efter hans Evne og Fortjeneste, det er den Gave Friheden skjænker et Folk". Den første Bemærkning om Kongens Lykke er nogenlunde opslidt og

trænger ikke til nogen Understøttelse ved Sammenligninger med Grossererpakhuse o. s. v.; men Forf. har ikke engang holdt hiin Sammenligning for tilstrækkelig, men anseer det for fornødent at citere salig Sokrates for sin Sætning: „Da Mange have en anden Mening og troe, at Kongen absolut maa være lykkelig, vil jeg for min Sætning anføre en Autoritet"; følger et Stykke af Dialogen Gorgias (S. 16). Hans megen Lærdom gjør ham rasende! — Men sæt nu, at Kongen virkelig ikke er lykkeligere end andre Folk, hvad beviser saa det angaaende Kongemagtens Forenelighed med Hr. G.s „Friheden"? Er da det Værste ved Kongemagten Muligheden af Kongens større Lykke? Og hvad har endelig den sidste Sætning om Lykke og Evne at skaffe med hiin første Demonstration af det gode Sprikvort, at kun Dyden gjør lykkelig, ikke det jordiske Gods? Der følge nette Smaating af meget ringe Indhold om Frihed og Protestantisme og desl. Hvis, hedder det S. 21 en ny Menneskecoloni blev sendt til Jorden, saa kunde Friheden strax træde i Kraft; „men saa ideal er den virkelige Verden ikke; Aarhundreders Undertrykkelse er gaaet over den og har gjort den syg; Menneskene ere ikke længer de friske Mennesker, som Gud skabte, de ere som Reconvalescenter i et Lazareth og kunne ikke drikke Frihedens rene Viin." Den gamle taabelige Forestillig om oprindelig Reenhed, senere Syndefald! — Somme maa savne Rettigheder, som de „efter Principet ikke turde mangle", Andre have Rettigheder, som de egenlig ikke burde have, „deres Forfædre have tilranet sig dem, men de selv have arvet dem, og man kan ikke tage dem bort uden at gjøre Uret. — I disse Forhold er det

da, at det skal vise sig, at Friheden er Realisationen af den frie Villie ved Fornuft og Samvittighed!"

Disse tre Udtryk anvendes hvert Øieblik; naar man er i Besiddelse af saa almene og stringente Formler, saa er det rigtignok ingen Sag at løse de enkelte Problemer. Et andet Sted siger Forf. i al Troskyldighed, at den frie Stat kommer til „at anerkjende at den kun er ligesom en Pensionsanstalt for Himlen"!! Det er jo en heel Corsarartikel. Ved at betegne sin egen Stilling angiver Forf., at man ved at arbeide for Friheden har at vælge mellem tre Veie; enten at berede sig til Kamp, eller at revolutionere Folkebevidstheden ved Skrifter, eller at „slutte sig til det Nærværende, benytte det Gode, man finder der, og stadig stræbe til Opnaaelsen af flere Goder"; det Sidste vil Forf. naturligviis gjøre. Det er nu atter en Phrase, som kan passe paa ethvert Parti. Forf. beder Regjeringen pænt om at være fri for Forfølgelse. „Men selve vore Principer skulle, saa haabe vi, sikkre os"; Forf. vil ikke gjøre Fortræd, og ikke være Minister. „Vi ere fornøiede med at være en Skygge, den Skygge, Regering og Folk kaste, idet de bevæge sig frem til Frihed, og som hvor hurtig De end gaae, er ligesaa hurtig"... Regjering og Folk nøies saaledes med at kaste een Skygge. Endelig anbefales Maanedsskriftet paa det Bedste, med Anførsel af de æsthetiske og overhovedet løse og morsomme Sager, som skulle leveres, samt Tegninger o. s. v.

Hvad Forf. egenlig meente at kjæmpe for, var saaledes omhyggelig skjult; alt Muligt var gjort for at give Forf.s Udtryksmaade et sat, mildt, conservativt Udseende; dette skulde atter skaffe et talrigt Abonnement og net Be-

handling fra Censurens Side; anderledes kan man umulig forklare det Hele.

I 2det Hefte er Forf. derimod begeistret for de nye radicale Schweitzerbevægelser, og siger, at „Schweitz vil altsaa sætte sin Villie igjennem og give sig den Forfatning, dets Folk behøver, for derpaa at arbeide videre paa sin Udvikling" (S. 165); han kalder dem „de eneste fri Mænd i Europa"; men hvad har efter Forf.s Anskuelser „Friheden" med „Forfatningen" at gjøre, eller denne med Udviklingen? Forf. ivrer mod Jesuiterne; men disse ere jo kun de consequenteste Repræsentanter for Hierarchiet og Reactionen, til hvilke saaledes netop i Schweitz de Reactionære sluttede sig uden synderlig Hensyn til Religion, Reformeerte saavelsom Katholiker; ligeledes have jo i Frankrig selv Voltairianerne, Thiers o. s. v. sluttet Forbund med Jesuiterne mod „Ordenens Fjender"; gjennem Radowitz og Kongen af Preussen staaer den tydske protestantiske Reaction i Forbindelse med Jesuiterne, Forf. maatte nok kjende Noget til dette fra Tydskland, og tilmed vide, at den kongelig danske Hoforthodoxi under Christian den Ottende var noget nær af samme Caliber; ikke desmindre har Forf. aldrig i danske Anliggender bekjæmpet det danske Hierarchie principielt, men bestandig hyklet den dybeste Ærbødighed for dets Hoveder (det spandetske Lovforslag var vel af Vigtighed for Overtroens Fortrængelse, men dog noget meget Particulært), og vi have seet, hvor smukt han netop under Christian den Ottende bestræbte sig for at tale christelig germanisk reactionært.

I Henseende til Constitutionsspørgsmaalet udhævede Programmet, at Folkets egen Sløyhed for en stor Deel

var Skyld i Langsomheden af Frihedens Fremskriden, Noget, der falder nogenlunde af sig selv; iligemaade henviser den til den langsomme naturlige Udvikling (S. 24—25). „I den franske Revolution vilde Frøet strax sætte Frugt; den uvidende, uoplyste Masse skulde pludselig være sin egen og Statens Styrer; saa kom Blodbadet". Som om Forf. ikke vidste, at hos os ikke existerede Noget, der kan lignes ved det franske ancien régime i haandgribelig Skjændighed og Undertrykkelse, for ikke at tale om Forskjellen i Folkecharacteren. Tilmed kan det jo aldeles ikke nægtes, at „Oppositionen" paa sin Maade søgte at vække Folket; men Hr. G. formener, at den havde til Devise „Alting mod Regjeringen"; Kunsten paa engang at være for Folket og for den Regjering, som af al Magt stræbte at kue den begyndende Fremskridtsbevægelse i Folket, var det Hr. G. forbeholdt at forsøge sig i.

„Naar nu alle disse (allerede bestaaende) Anstalter; Sogneforstanderskaber, Communalraad, Stænder, Byfogder, Amtmænd, Ministre, dertil Conservative, Oppositionsmænd og Pressen, stadig arbeide og virke og Kongen stadig reformerer", ... saa er Folket frit"!! Byfogder og Ministre og Amtmænd o. s. v. arbeide jo stadig; men Retningen maa dog nok gjøre Resultatet noget forskjelligt; og hvorledes Hr. G. vil forvandle disse og Kongen med til Reformapostle, er ikke let at vide; den troende Mand angiver dog ikke at være i Besiddelse af Evne til at gjøre Undere. Og at reformere er et meget vidt Begreb; kan man „reformere" med en Kraft = 1, saa kan man ogsaa reformere med en Kraft som 10; derefter maatte dog nok Friheden blive betydelig forskjellig. Henholdende sig til Schweitz

anfører han, (S. 23) at „egenlig, materielt“ bestaaer Folkefriheden i „at Folket selv varetager Anliggender“, ɔ: selv regjerer og administrerer; — og dog have vi seet, at S. 27 faaer han ud, at Folket er frit, naar blot, Kongen, Byfogderne o. s. v. arbeide og reformere!

„Om man paa et eller andet Punct i Udviklingen vil standse et Øieblik og give Folket en juridisk Attest om, at det virkelig har den Indflydelse, det virkelig udøver — give en Constitution, kan være meget godt, men er ikke absolut nødvendigt, naar Kongen ikke ønsker det“!! [ikke udhævet i Texten]. Det er senere en Ynd-lingsphrase af Forf., at Constitutionen er et „Papirsarbeide“; men dette er en Betegnelse, der kan passe paa enhver Contract, enhver skreven Lov; og dog er en skreven og thinglæst Contract, en offenliggjort Lov vel altid at foretrække for den samme i blot mundtlig, vag, nedarvet Form.

En lille Fortælling om en „Duel og et Drab“ indledes med følgende Bemærkning: „Af den forestaaende Artikel vil man have seet, at Frankrigs politiske Tilstand ikke er lykkespaaende, og at den bloite Constitution ikke er istand til at betrygge en fredelig og lovlig Frihed“, derimod har Frankrig andre gode Institutioner, der fortjener at optages, saaledes Juryen. Derved synes Forf. at ville antyde, at man ellers pleiede at raabe paa Constitutionen uden anden Reform; og dog har i nyere Tid næsten intet Menneske arbeidet for Constitution uden tillige at arbeide for Jury — og „Oppositionen“ har navnlig næsten fra sin Begyndelse med stor Iver taget sig af denne Sag — som for næsten alle Hr. G.s daværende nye specielle Frihedsforslag.

Som det var at vente blev Hr. G. modtagen med Fanfarer, Pauker og Salut af de reactionære Blade og navnlig det jesuitiske „Aftenblad"; derimod blev han angreben af de oppositionelle Blade.

„Fædrelandet" forekastede ham, at han havde udeladt de særlige Friheder, Trykkefrihed, Associationsfrihed o. s. v.; men Forf. henviste (S. 211) til den citerede Tirade om de gode og de onde Evner, den christelig germaniske Stat o. s. v.; ydermere havde han, heed det, anbefalet Almeenvæbning; — og dog havde han kun fortalt, at saaledes var det i Schweitz, medført af Friheden, uden i mindste Maade at bebude, at han vilde virke for dens Indførelse her (S. 23). Aabenbart har Forf. i Programmet udeladt de mange Frihedsnavne, for ikke at skræmme Læserne, for at faae Abonnenter, hvorfor skulde han ellers have indflikket saa vage Ramser istedetfor disse nogenlunde klare Begreber?

S. 218 taler Forf. om „al den Ærbødighed, et alvorligt Skrift i en monarchisk Stat skylder Statsoverhovedet, at sige Hs. Majestæt"; fortrinlige Ord i Ercorsarens, Republikanerens Mund! Og hvad Ærbødighed skal man vel have for et Menneske af aldeles tilfældige Evner, sædvanlig af ringe Dannelse, som kun ifølge en urimelig Tradition efter sin Fader arver en uhyre Magt? Naar endda Hr. G. her havde opstillet den Fordring, at den Viseste skulde være Konge, altsaa Kong Goldschmidt à la père Enfantin, saa fik det at være med Ærbødigheden; men det vilde vistnok være vanskeligere at sætte Sligt igjennem, end Republikken. Men end bedre er det, naar Forf. M. 4, 239 siger: „Lad Kongepersonen repræsentere

det Mystiske, hvorfra det menneskelige Gemyt maaskee ikke engang har Godt af at frigjøre sig"; i en Note henvises til Napoleonnavnets Mystik. Man huske, at Forf. er Republikaner og kun vil benytte Absolutismen med republikanske Institutioner, fordi han anseer det constitutionelle Monarchi for en Omvei.

Forf. udhæver med Rette at der gives mange Slags Constitutioner, og forkaster de aristokratiske, henpegende paa Schweitz og Nordamerika — hvilket sidste netop noget nær var Oppositionens Ideal! „Eller vil „Fædrelandet" have en demokratisk Constitution, hele Folket deelagtiggjort i Statsmagten? Derimod have vi naturligviis Intet at indvende*); men saa spørge vi „Fædrelandet", hvorledes det vil opnaae en saadan Forfatning. I Politiken maa man være practisk...." Man kunde „naturligviis" ikke ane, at Forf. ikke havde Noget imod en demokratisk Constitution; thi et saa vigtigt Punct maatte nødvendigviis fordres udtalt i Programmet. Hvad det Practiske angaaer, da er det unægtelig meget practisk, at fordre, at Byfogder, Konger o. s. v. skulle reformere; thi hermed maa jo dog være meent en Forøgelse i den reformerende Virksomhed, ellers indeholder jo Programmet aldeles Intet, uden, at Alt skal have sit Forblivende ved det Gamle; men hvorledes gjør Hr. G. det i Reglen reactionæreste, ideeløseste Menneske paa Jorden, en Konge, til en ivrig Reformator? „hvilke Udsigter, hvilke Midler har „Nord og Syd"?" — Enkelig var det let nok at svare paa Spørgsmaalet om Midlerne; Danmarks Stilling har det

*) Ikke udhævet.

Uheldige, at det intet betydeligt Initiativ kan tage i Fremskridtsprocessen, men den Fordeel, at det temmelig roligt kan nyde Frugten af de store europæiske Bevægelser; dette er vel først praktisk beviist ved Erfaringen med Grundloven, men det laae dog klart nok for Dagen, at bleve Frankrig, Tydskland og England Republiker, saa blev Danmark det ogsaa; og netop dette er endnu Hovedstøttepunctet for alle demokratiske Forhaabninger for Danmarks Vedkommende. Det er et stærkt Stykke af en demokratisk Forf., at han aldeles har oversprunget denne Betragtning.

Først S. 241 opstiller Forf. et Slags mere bestemt Program, og det under Forudsætning af Kongens Død: En større Pressefrihed, en udvidet Valglov for de raadgivende Stænder, Almeenvæbning og en udvidet, besluttende Myndighed for Sogneforstanderskaber og Communer.

Det er allerede en heelt anden Sag; men hvorfor ikke opstille den demokratiske Forfatning? Det er et skjønt Princip, ikke at arbeide for et Maal, fordi man ikke har Udsigt til at naae det i et nærforestaaende Øieblik. — Og hvorfor forbigik Hr. G. i Programmet aldeles „Kjøbenhavnspostens" Politik? — Ogsaa dette Organ, som da saa consequent og alsidig kjæmpede for Demokratiet, havde angrebet „Nord og Syd", Svaret var end ubetydeligere end det til „Fdl." —

Efter Thronskiftet angreb „Nord og Syd" den „aristokratiske" Constitution, navnlig Schouw og Clausens Forslag. At dette var noget temmelig Fattigt, det skal ikke nægtes; men Forf.s Kritik er endnu fattigere. Han skildrer det Utilstrækkelige, det for hele Folket Farlige ved denne

Form; men Valgretten er jo dog udvidet — mere har jo Hr. G. ikke fordret for Stænderne.

I Stykket om „en demokratisk Constitution", S. 317, opstiller Forf. aldeles Intet mod Demokratiet som saadant; men paa den anden Side opstiller Forf. heller ikke den demokratiske Constitution, som han „naturligviis ikke vilde have Noget imod"; han siger, at der gives rene og moderate Demokrater; han bekjæmper dernæst disse. — S. 318 hedder det: „Vil man tilstaae Kronen et Veto, saa maa man være forsigtig dermed og tilføie adskillig anden Myndighed; thi det er en farlig Gave. At sige til en Mand, der sidder temmelig ene og forsvarsløs uden et politisk organiseret Aristokrati: „Du skal have Ret til at sige Nei, naar vi sige Ja, og standse Udførelsen af vore Beslutninger, — er betænkeligt for Manden. Et saadant Veto bragte Kong Ludvig den 16de megen Ulykke." Altid disse bovlamme, skræmmende historiske Paralleler! Og jeg beder Læserne ret omhyggelig at overveie den Taabelighed, som her henkastes uden noget videre Forsøg til en Motivering: At fordi det er farligt at give en Mand en ringere Magt, er det bedst at tildele ham en langt større!

Ydermere spørger Hr. G.: „Hvo betrygger os' da, at Folket vælger gode Repræsentanter"; hvo, med Tilladelse betrygger os, at Kongen og Regjeringspersonalet ere overnaturlige Væsner, Kongen tilmed allene ved sin Fødsel af denne bestemte Moder?

„Vil man henvende sig til Kongen og bede ham om, at han af egen Magtfuldkommenhed skal organisere Staten paa et demokratisk Grundlag — hvilke Garantier kan man da tilbyde? Thi det er at forlange, at Kongen skal bryde

med Aristokratiet og kaste sig Demokratiet i Armene." Men Hr. G. vil jo i ethvert Tilfælde, at Kongen skal bryde med Aristokratiet og gjennemføre Demokratiets Fordringer i det Specielle!

„Er det danske Demokrati — Gaardmænd, Huusmænd . . . . — saa oplyst, saa stærkt, saa selvstændigt, at Kongen og hans Raadgivere kunne have Tillid til det og overdrage det besluttende Andeel i den lovgivende og udøvende Magt?" (S. 320). Altsaa er den politiske Frihed, Folkets Souverainetet, en Gave af Kongen, bygget paa dennes Skjøn om Vedkommendes Trang og Værdighed! S. 101 „At regere er en Videnskab; som alle Videnskaber er den underkastet, den almindelige Udviklingslov. — Friheden er et Haandværk; som alle Haandværker er den betinget af møisommelig og langvarig Underviisning" (Presse, 25. Januar 1845). Nu vel! Saa indfør en gratis demokratisk-politisk Underviisning for hele Folket; bestem, at strax en Deel „modne" Klasser skulle være politisk myndige og efterhaanden nye Individer efter Examen oprykke i disse Klasser! I denne Spøg ligger den Sandhed, at en forudbestemt successiv Indtræden i de politiske Rettigheder for de enkelte Klasser i mange Tilfælde subsidiært kunde være at paastaa. — Endvidere hedder det, at i Luzern indsatte Folket i 1841 Jesuiterne; „hvo sikkrer os, at det nuværende Demokrati ikke modtager Paavirkning ved Intimidation eller Bestikkelse?" — Men den absolute Regjering, vidste man jo, er næsten altid jesuitisk, bestikkelig, frygtsom i alle Reformforsøg; og desuden sagde jo Hr. G. selv for nylig at han „aldeles intet havde imod den demokratiske Constitution!"

Kan en saadan taabelig Jagen efter Argumenter imod et Princip, som man selv har erklæret sig at hylde, i dette Tilfælde forklares af Andet end af ydre Hensyn, af en ved forskjellige uvedkommende Motiver fremkaldt Lyst til at være Regering, Aristokrati og Bureaukrati behagelig? Jeg gad gjerne see en litterær Jurys Kjendelse ogsaa i dette Anliggende.

Overfor en Spøg af „Kbhp." (at selv et Bestikkelsessystem ved Valgene vilde være et Fremskridt for de Fattige) glæder Forf. sig over „at vi i det haardt angrebne Program have givet den lange Udvikling af Begrebet Frihed og sluttet med at erklære os for, at den er den frie Villie, realiseret med Fornuft og Samvittighed." .... Hvilken kostelig Glæde over denne jammerlige Phrase!

Demokratiet er svagt og uorganiseret, det maa derfor slutte sig til Frederik den Syvende. „Man beder Kongen gaae fremad paa den Reformbane, han har betraadt, og hvorpaa vi allerede nu aande lettere og friere", man beder om alskens Friheder og „Udvidelse af Valgloven for de raadgivende Stænder", — altsaa endnu ingen bestemt demokratisk Fordring til denne Valglov. Og denne kostbare Tillid til de hundrede Gange forgjæves forpuffede Petitioner! At tigge en Konge om, allernaadigst at skjænke sit troe, underdanige Folk en lille Smule af Friheden, — som er dets Eiendom af Guds Naade, efter Hr. G.s Udtryk! Særlig fortjener den Iver at bemærkes, hvormed Hr. G. udhæver Muligheden af Opstand, fremdrager revolutionære Billeder paa de meest upassende Steder; det er virkelig aldeles som om Hr. G. søgte at indjage Spidsborgerne Rædsel for den garanterede, contractmæssige Frihed.

Februarrevolutionen udbrød. I sig selv var Hr. G. vistnok oprigtig glad over den, saaledes udtaler han sig ogsaa bestandig; men hans indenlandske Program var alt stillet, det kunde ikke godt forandres, at være med at danne et i europæisk Betydning demokratisk Parti her vovede han ikke at tænke paa, og det, endskjøndt han havde megen Følelse af sin egen Betydning som Høvding; saaledes kom han da i en endnu mere afgjort Splid imellem sin udenlandske og sin indenlandske Politik, hvilken har bevaret sig til det Sidste under forskjellige Former. Først og fremmest see vi atter, at Forf.s Hukommelse i Henseende til sit indenlandske Program og dets Fortolkning er meget kort. S. 5: „Vor Overbeviisning, som vi have udtalt og søgt at belægge med Beviser, at man ikke kan opstille gode og solide constitutionelle Garantier i en Hast, uden at forberede dem i Folket, og at den nødvendige Overgang er „Kongedømmet med republikanske Institutioner" — forandres ikke ved nogen Begivenhed." — Men Forf. havde jo allermeest Lyst til en demokratisk Forfatning: hvorfor da ikke vælge dette glimrende Øieblik til at fordre den? Grunden til, at Forf. ikke ønsker en Forfatning strax, er jo aldeles ikke, efter de tidligere Udtalelser at dømme, Hensynet til Overgangens Langsomhed, men Frygt for, at man ikke vil kunne faae Forfatningen demokratisk nok.

Denne Vaklen mellem at forkaste Constitutionsplanen paa Grund af den ringe Sandsynlighed for at den kan blive demokratisk nok og at forkaste den, fordi de moralske Garantier (à la Christian den Ottende) ere bedre end de juridiske — som om de „juridiske" ikke tillige vare lige saa „moralske" som de saaledes benævnede! — og fordi

de sociale Forhold maa være ordnede før man med Fordeel kan tænke paa en Forfatning, viser sig aldeles gjennemgaaende.

Da der kun var Rimelighed for, at man kunde faae en aristokratisk Forfatning, stemte han imod den, fordi han ønskede en demokratisk; da man fik en saadan, som han selv kaldte demokratisk, stemte han imod den, fordi den var juridisk, fordi den var en Forfatning overhovedet; der var en meget god Villie hos vor Republikaner til at opretholde Absolutismen. De sociale Spørgsmaal gjøre ogsaa Tjeneste i denne Retning. 5 B. 329 hedder det: „Vi have ene, ganske ene i hele Pressen, paaviist Manglerne og Feilene ved en juridisk bestemt „fri" Statsforfatning, forinden de sociale Misforhold ere nogenlunde ordnede, og vi synes nu paa en curiøs Maade at faae Ret." .. Men man vil erindre, at Hr. G. i sit andet Hefte allerede var yderst begeistret for den schweitzerske Frihed i juridisk Forfatning, og det uagtet de sociale Modsætninger der findes udviklede til en langt høiere Grad end hos os!

I Artiklen „Friheden og Regjeringsmagten", 3 B. 171, fremstilles Sagen med stor Kraft fra dette sociale Standpunct; Forf.s Forvirring er i dette Stykke overordenlig stor; uagtet sin ringe Tillid til Ministeriet, vil han, at dette beklædes med absolut Myndighed, under Control af en raadgivende Forsamling; — det er dette, som Forf. undertiden kalder at sætte Indholdet over Formen; det realiter uheldige Princip og dets utilforladelige Incarnation beklædes med en uhyre Myndighed, fordi Forf.s absolut bedste Statsform kræver det saaledes! S. 167 hedder det: „Hvorledes vilde de nuværende Ministre af-

gaae og nye træde i deres Sted? Ikke som i constitutionelle Kamre, ved Nederlag under en Afstemning, hvori maaskee Folkets Sager have den mindste Andeel, men derved, at de under en offenlig Discussion over deres Foranstaltninger eller Forslag fik den offenlige Følelse og Fornuft imod sig." Hvorledes, med Tilladelse, skulde det gaae for sig? Ved en Udtalelse af Raadgiverne? Da var Sagen jo aldeles den samme her som hist; og hvor skulde ellers Nationens Repræsentation, „den offenlige Følelse og Fornuft" befinde sig? Og om nu Ministrene vare stædige — hvilket de vel i $\frac{9}{10}$ af Tilfældene eller mere vilde være? — Saadan Passiar kalder Hr. G. ogsaa undertiden det eneste „Practiske"!!

Som Hjemmel for Systemet anføres bl. A. Hr. Calixte Bernal, som siges at gjøre et omstændeligt Forslag i saa Henseende; „men han vil bl. A., at Udførelsen skal skee ved, at hver Mand i Landet skriftlig afstemmer over enhver Lov, og at Majoriteten af de indsamlede Sedler afgjøre Lovens Skjæbne", hvilket er saa nogenlunde det diametralt modsatte af Hr. G.s Project!! Det er omtrent det samme Forslag, som i disse Tider ere fremkomne fra flere Sider, fra Ledru Rollin, Considérant, Rittinghausen om le gouvernement direct du peuple, kritiseret og tildeels ført videre af Proudhon.

I Artiklerne „Ministeriet og Valgloven" 3 B., „Grundlovudkastet", 4 B., og paa flere Steder udtaler Hr. G. sig, da man nu engang skal have en Forfatning, for almindelig Valgret og Eetkammer.

Iøvrigt vedbliver Forf. at anprise sit republikanske Monarchie, og praler af, at det staaer seirende i den euro-

pæiske Kamp, hvilket bevises ved Henviisning til det franske Majoritetstyranni, — som om der var ringeste Grund til at antage, at det vilde see anderledes ud i et republikansk Monarchi! Feilen i Frankrig er jo bl. A. i reent politisk Henseende endnu bestandig Centralisationen, den absolutistisk organiserede staaende Hær, de paa lang Tid valgte, utilbagekaldelige Folkerepræsentanter. Dette sidste Punct er af stor Vigtighed. Skal Navnet „Folkets Repræsentant" ikke være en reen Phrase, saa maa Folket kunne paalægge sine Repræsentanter at virke i en bestemt Retning og, naar disse bryde deres Løfte i denne Retning, tage Fuldmagten tilbage. Det modsatte Princip — der udtrykkelig er udtalt i Grundloven —, at nemlig Folkerepræsentanten ikke allene vælges for en urimelig lang Tid, men i ingen Maade kan forpligtes til at virke i en vis bestemt Retning, er jo rigtignok beqvemmere for den hele gamle Kaste af doctrinære og reactionære Intriganter, der smutte ind i Repræsentationen ved Hjælp af gode og radicale Løfter, og dernæst arbeide af al Kraft i modsat Retning i den Række af Aar, i hvilken de have Fuldmagten; saaledes navnlig i Frankrig, hvor Thiers, Montalembert o. s. v. alle vare gode Republikanere og ivrige Almeenvalgretsmænd, indtil de vare komne ind i Forsamlingen og havde faaet tilstrækkeligt Fodfæste der. Ogsaa her vilde noget Lignende kunne paavises.

Forf. udtaler sig med en vis fornem Ironi om det hele Valgvæsen, hvis Misligheder han jo har forudseet. Saaledes finder Forf. det „comisk, yderst comisk, men aldeles constitutionelt", at „een Mand raader over 40 Districter." For det Første raader han kun over dem, forsaavidt som

de hylde hans og hans Parties Anskuelser, — medens Forf. er Tilhænger af det blinde, arvelige Monarchi! Dernæst er Sligt ligesaavel Tilfældet i Republiker, som de af Forf. beundrede (Schweitz, Nordamerika). Det er saaledes en aldeles meningsløs Bemærkning. — Iøvrigt behandles enkelte Tilfælde meget rigtig; saaledes indseer Forf. det mærkværdige Misgreb fra Bondevennernes Side i at lade H. Hansen Mehrn tage sit Valg tilbage; Gud naade ogsaa de fine Rigsdagsmænd, om Folk skulde udelukkes for Spil og dsl.

En af de betydeligste Mangler ved Valgloven er Districtsvalgene og den derved fremkommende Mulighed for, at en meget stor Minoritet i alle Districterne, hørende til samme Parti, bliver uden al Repræsentation. Herimod havde man til Rigsforsamlingen anbefalet Kongevalgene som Middel, og Forf. helder ogsaa til dette, som han tillige ønsker skal erstatte Tokammersystemet. Men i dette Middel ligger jo aldeles ingen Garanti, tvertimod vilde Ministeriet altid vide at stoppe sine Kreaturer ind ad denne Vei.

Enhver, der vil give sig af med at kritisere det constitutionelle Monarchi, der unægtelig er en løierlig Indretning i vore Dage, burde dog vide, at et constitutionelt Ministeriums første og væsenligste Opgave er at sikkre sig Majoriteten og det en muligst stor og hengiven Majoritet i Folkerepræsentationen; er dette opnaaet, saa gaaer Resten af sig selv som det bedst kan. Der hører derfor en grændseløs Naivitet til at vente sig af nogetsomhelst Ministerium, at det skulde vise sig ivrigt for at faae de store Minoriteter repræsenterede, forsaavidt som disse ikke ere

ministerielle*). Efter den Vaghed, som en hvilkensomhelst lignende Bestemmelse eller Vedtægt altid maatte have, vilde et hvilketsomhelst nok saa lidet aandrigt Ministerium altid finde Udveie til at besætte de Kongevalgtes Pladser med lutter ministerielle Mænd.

Af samme Hensyn er det en Hovedinteresse for et Ministerium at lønne sine Tilhængere og formilde sine Modstandere ved forskjellige mere eller mindre personlige Indrømmelser, Embeder o. s. v.; Magten hertil haves jo, og Menneskene ere meget modtagelige for Velgjerninger. Sligt hører nødvendig med til det constitutionelle System, om det end saavidt vides aldrig findes normeret i Grundlovene.

Hvad de store og smaa Minoriteter angaaer, da ere de under den districtvise eengang for alle afgjørende Afstemning over personlig stillede Mænd uden Redning repræsentationsløse.

Derimod var det under et høiere Opsving af det politisk-sociale Liv ikke vanskeligt at indføre en Afstemningsmaade, hvorved disse Mangler ikke heftede.

Det er iøvrigt Skade, at Hr. G. ved sin Indrullering i Aristokratiets sluttede Corps har været forhindret fra at give et lidet humoristisk Bidrag til Bedste i Anledning af Baron Blixen-Fineckes Valg. Vi have her seet en Mand uden al politisk Fortid, der ikke giver ringeste Sandsynlighed for Studier eller Dygtighed i politisk, socialoekonomisk eller nogensomhelst anden Retning, Repræsentant for An-

*) Martsministeriet kan som et blandet Overgangsministerium hverken anføres for eller imod disse Sætninger.

skuelser, som veloverveiet maatte være den brave Borgerstand yderst lidet tiltalende, seire med en Majoritet af — i det Høieste een Tiendedeel af Districtets hele Stemmeantal, mod — tre Candidater af næsten samme Parti i de fremhævede nationale Spørgsmaal, hvori Baronen stod paa den modsatte Side; disse tre havde tilsammen omtrent dobbelt saa mange Stemmer som Baronen!

1) Haves heri et advarende Exempel paa slet Partiorganisation og:

2) Paa liden Interesse hos Vælgernes Masse, nøie sammenhængende med denne slette Organisation og med den overveiende Sysselsættelse med de fjærne, efterhaanden som ligegyldige eller ialtfald uberegnelige erkjendte Grændsespørgsmaal, medens de indre Reformspørgsmaal af alle kjøbenhavnske Partier skydes i Baggrunden.

3) En betydelig Interesseforøgelse vilde det have til Følge, naar den i reactionær Interesse urimelig høit ansatte Valgalder sattes ned, foreløbig til den almindelige Myndighedsalder. Den yngre Befolkning, der endnu ikke har folgt sig til Philisteriet, endnu ikke har opgivet alt Haab om Livets Reform efter almene, fornuftige Grundsætninger, griber slige offenlige Spørgsmaal og Handlinger med størst og oprigtigst Interesse og river nødvendig for en stor Deel de Ældre med sig. Det er besynderligt nok, at et Parti som det nationale, der bestandig har lagt en saadan Vægt paa Ungdommens Udtalelser og Optræden (navnlig Studenternes) og draget saa megen Nytte deraf, har kunnet understøtte hiin urimelige Bestemmelse. — Iøvrigt er her netop et Punct, i Henseende til hvilket en fremskridende Reform kunde være at anbefale,

saaledes, at til en vis Grændse en stedse lavere Valgalder indtraadte, alt eftersom efterhaanden Folkeopdragelsens Reform garanterede en tidligere Kundskab om de almindelige politisk-sociale Spørgsmaal. Saaledes maatte det jo f. Ex., hvis man meente det oprigtig med Folkets Selvregering eller bevidste Deeltagelse i Regjeringen være en simpel foreløbig Fordring, at Grundlov med Valglov og de organiske Love bleve Gjenstand for Underviisning i Folkeskolen. Man skulde mene, at Indsigt i det Samfunds Love og Virksomhed, hvori man har at deeltage og indordne sig, maatte være endeel vigtigere end Færdighed i Opramsning af Israels Konger, Maccabæere, Skriftsteder o. s. v.

4) Skulde der behøves en Godtgjørelse af det Latterlige i Bestemmelserne om privat Tjenesteforhold og Dug og Disk, saa kunde maaskee Staldetatens imponerende Optræden ved denne Leilighed være Bidrag dertil. Den var vælgende, men naturligviis ganske anderledes let at commandere, end en halvhundrede løse private Arbeidere o. desl. Slige Bestemmelser tjene mere end nogen anden til at giøre en Valglov til Gjenstand for Spot og Uvillie.

5) Den nuværende simple Majoritets Uhensigtsmæssighed fremlyser temmelig tydelig af ovenangivne Resultat.

Under iøvrigt uforandrede Valgskikke vilde man dog kunne fordre absolut Majoritet eller bedre lade enhver Vælger stemme paa een Seddel over alle de optraadte Candidater, givende deres Navne i den Orden, hvori de forekomme ham attraaværdige; af de saaledes udkomne Nummere vilde Hovednummer kunne udbrages. Methoden seer lidt indviklet ud, men et Resultat, der er grundet paa et reent Lotteri og i enhver Henseende saa stridende mod

sunde Begreber, som hiint ovenanførte, er det dog i høi Grad vigtigt at undgaae. —

Ikke saa sjældent finder man hos Hr. G. affecteerte Declamationer over, at den gamle danske Ærlighed gaaer tabt ved de constitutionelle Intriguer og Agitationer; man tænke sig, det er „Corsaren", den stadige Hudfletter af Absolutismens Skjørte- og Bagtrappesystem, dens overmodige Bureaukrati, dens skammelige Misbrug i det Hele taget, som mener, at Folket før var ærligt, men nu bliver fordærvet ved en Smule Valgintriguer! —

Samtidig omtrent med Hr. G.s Felttog for sit i et meget ubeleiligt Øieblik opstillede Program, falder hans Optræden i Haandværkerdannelsesforeningen. Forf. siger derom: „Svar paa nogle Angreb", tvangfrit Hefte 1. S. 113: „Da jeg .... traadte ind i Foreningen, fandt jeg blandt de unge Haandværkere en behagelig, frisk Modsætning til det misfornøiede, bittre, haabløse Haandværkerliv, jeg nylig havde seet i Schweitz." Heri er noget Uklart; thi vel har paa den ene Side Forf. omtalt en enkelt Clique af formeentlig communistiske Haandværkere i Schweitz som meget uhyggelig; men i det Hele taget kan Haandværkernes Liv der neppe have gjort et saa uhyggeligt Indtryk paa Hr. G., at dømme efter en Skaal, som han udbragte Fastelavnsmandag 1848, hvori han roste de danske Haandværkere, men dog satte det schweitzeriske Haandværkerliv langt høiere og ønskede, at det hos os maatte komme saa vidt. — Hvad det curiøse Væddemaal angaaer, da stemmer det ikke saa ganske vel med Forf.s ofte yttrede freidige Haab paa den franske Revolutions Følger; men Forf. har maaskee ogsaa indgaaet Pareer i modsat Retning.

I „Berlingske“ 151 hedder det, at hans Virksomhed i Haandværkerforeningen er betegnet i Følgende: „1) Et Foredrag strax efter Christian VIII. Død, hvori jeg raadede dem, der kaldte sig „Demokrater“, til at organisere sig, og forklarede Ordene med, at „Demokratiet“ langsomt, men alvorlig maatte erhverve sig Kundskab, samt opfordrede de tilstedeværende Demokrater til at begynde herpaa (til hvilket Øiemed jeg fik nedsat en Discussions- og Foredrags-Comitee); 2) et dertilhørende Foredrag om Communismen, hvori jeg blandt Andet efter en Udsigt over og Kritik af det communistiske Princip sagde, at naar Communisterne bleve talrige i et Land, vilde Samfundet tilsidst blive bragt i den Nødvendighed, at maatte „skyde dem ned som gale Hunde“; 3) en fortsat Bestræbelse for, at Foreningen som saadan ikke deeltog i Tidens politiske Bevægelser, medens jeg ved forskjellige Foredrag søgte at bidrage Mit til Haandværkerdannelsesforeningens Fremgang“. I Henseende til det første og tredie Punct maa jeg paa det Bestemteste paastaae, at Forf. søgte at virke for en hurtig Forening af alle danske Demokrater, paa Landet og i Kjøbstæderne, til en Virksomhed imod nationalistiske og „aristokratiske“ Bourgeoisimanøvrer. Han udhævede netop Vigtigheden af at handle hurtig, da det modsatte Parti var godt organiseret og der ingen Tid var at spilde. — Hr. G.s Forklaring af „at organisere Demokratiet“ er grundcomisk; hvor i al Verden skulde man falde paa at kalde en „langsom, men alvorlig“ Erhvervelse af Kundskab, formedelst Discussioner og Foredrag (vel at mærke kun for Foreningens Medlemmer), for en „Organisation af Demokratiet“?!? — Hr. G.s Stræben var forsaavidt

meget fornuftig; og havde han haft tilstrækkelig Tillid og ikke følt sig forpligtet til at forsvare sit engang opstillede Program, saa kunde han maaskee have udrettet Noget; som det nu var, fik hans Ord ikke stor Magt. Iøvrigt er det ikke min Mening, at Hr. G. virkelig skulde have haft det alvorlige Forsæt, at organisere Demokratiet; hvad han meente, er ikke godt at sige, men det kan altid være interessant nok at gjøre opmærksom paa, hvad han sagde.

Den anden Post er kostbar; at skyde et Parti ned, fordi det er talrigt, det er et udmærket Project, blot ikke meget stemmende med Hr. G.s almindelige Anskuelser om Tale-, Presse- og Associationsfrihed. At Hr. G. i sin nuværende Post maa ønske at fremhæve alle sine Yttringer i radeškysk Retning er meget begribeligt; — at de ere mange, at ogsaa den her angivne virkelig er brugt, benægtes ikke. Men i samme Foredrag eller kort efter betegnede Hr. G. sig selv som Socialist (s. S. 7).

Forf.s ovenfor fremstillede forvirrede Anskuelser om de indre politiske Forholds Ordning ere aldrig udtrykkelig tilbagekaldte, tvertimod, vi have nylig seet Forf. vedkjende sig dem endnu. Vi skulle senere betragte hans ny Pagt med Reactionen; foreløbig ville vi kaste et Blik paa

Hr. G. som kosmopolitisk Nationalist.

Det er alle Individers fælles Opgave, med forenede Kræfter at udfrie sig af gamle Fordommes Vold, at reformere Bevidstheden og alle Livets Forhold efter Tidens sammenhængende, videnskabelige Indsigt; de nationale, provindsielle, religiøse, politiske Modsætninger mellem Indivi-

derne svinde mere og mere for denne fælles Stræben. Samfærdslen mellem de til forskjellige „Nationer" henregnede Mennesker stiger, de nedarvede Forskjelligheder i Love, Sæder, Anskuelser og Sprog afslibes, og paa et høiere Trin bringes disse Enkeltheder i en fælles Fremskriden efter den almeenmenneskelige Videnskabs Resultater. Fælles Maal, Vægt, Mynt indføres efterhaanden, Toldgrændser og andre Hindringer for Samfærdslen og Omsætningen falde; og Statsgrændserne ere uden al Betydning, saasnart Centralisationsregeringerne ere styrtede og Samfundet demokratisk organiseret. I denne Betragtningsmaade ere saavel Socialister som Frihandelsmænd enige; forunderlig nok høre ikke desmindre de nationalliberale Partier saavel i Danmark som paa flere andre Steder for en stor Deel til det sidstnævnte Parti! — Hvad de danske Forhold angaaer, da vilde Afgjørelsen af, hvilket Sprog der skal bruges i Landets forskjellige Dele komme an paa de frie, demokratisk forenede Beboere. Lad os først berøve Geistlighed, Prælater og Ridderskab og Bureaukrati Magten, lad hver Commune ordne sine Anliggender, afgjøre, om den vil have Præst eller ikke, hvorledes Underviisningen skal ordnes*), hvilket Sprog man vil bruge i

*) I Henseende til Folkeunderviisningen er det en Hovedopgave, at prædike Menneskets Fuldkommengjørelse ved Videnskaben, istedetfor ved Overtroen, at lade Naturvidenskabens klare Sandheder fortrænge den skumle Mythologi. Ingen Modsætning i vor Tid er skarpere end den mellem Theologi og Naturvidenskab. I enkelte christelig-germaniske Stater har man talt om at afskaffe denne sidste som Disciplin ved Lærerseminarierne, til stor Glæde for Geistligheden!

Communens fælles Anliggender, medens paa den ene Side Individerne i deres private Forhold beholde deres Frihed til Selvbestemmelse og paa den anden Side de høiere Samfundseenheder, Communeforbundenes fælles Folkeraad, controllere og regulere de mere almene Anliggenders Forvaltning.

Ville Grændseboerne, der omtrent lige saa godt kunne tilegne sig det tydske som det danske Sprog, hellere bruge det førstnævnte, saa lad dem det; ere de indtagne for det andet, saa lad dem holde fast derved. At dette paa Grund af de overveiende Fordele ved at benytte et Sprog, som er fælles for et saa langt større Antal Individer, og som besidder en uendelig større og rigere Videnskabelighed, vilde føre til det tydske Sprogs Fremtrængen stedse mere nordpaa, er høist sandsynligt, ja omtrent vist; jeg vilde aldrig betænke mig, om jeg var Grændseboer. Men „det danske Folk" ɔ: Indbegrebet af alle Danske gik ligesaa lidt under ved at antage det tydske Sprog, som ethvert enkelt Individ; det er kun en Phrase. — For dog at trøste den nationale Følelse, vil jeg endnu bemærke, at Antagelsen af tydsk Sprog i alt Fald kun vilde være aldeles foreløbig; det almeenmenneskelige Sprog er en nødvendig Conseqvens af den almeenmenneskelige Videnskab, og dets Dannelse er allerede i Gang.

Hvad den mere politiske Side af de internationale Stridspuncter angaaer, da ligger i den demokratiske Organisation en Ophævelse af Grændsespørgsmaalets Betydning. Et demokratisk Parti i Danmark vilde saaledes have haft og endnu have den Opgave at forene sig med det øvrige europæiske Fremskridtsparti til fælles Kamp for den

europæiske social-demokratiske Republik, til Kamp imod de gamle religiøse, nationalistiske, conservativ-oekonomiske og politiske Fordomme og Partier.

Ganske anderledes have de danske og tydske nationalistiske Partier opfattet Sagen. Udgaaende fra den mythiske Lære om „Nationaliteten" som noget Høit og Helligt og fra den constitutionelle Statsabsolutisme som det høiest Mulige have de været enige i at ville engang for alle efter gamle Docu- og Pergamenter afgjøre, hvad der med Rette er forudbestemt til evindelig at høre til Danmark, og hvad til Tydskland, og saa drage en rigtig tyk og tydelig Grændsestreg; ligeledes i Henseende til Sprogsagen efter forskjellige Hensyn at afgjøre, hvad der er dansk- og hvad tydsktalende og saa fra Centralmagten at faae hvert af disse Sprog monopoliseret indenfor sit Omraade. I disse Forhold har det danske Parti uomtvistelig haft den større Sandfærdighed i Detaillen paa sin Side; det er bekjendt, hvor løgnagtig de tydske Nationalister have behandlet Sproggrændsespørgsmaalet o. s. v.; jeg siger kun dette, for at jeg ikke skal misforstaaes, som om jeg med Villie oversaae de for Hvermand fattelige Fortrin, som vore Nationalister have fremfor de tydske.

Disse to hinanden i Eet og Alt saameget lignende Partier, begge religiøse, nationale, constitutionelle, vare det, der i deres uforsonlige Kamp have været en af Hovedaarsagerne til den ulyksalige, for Reactionen ubetalelige dansk-tydske Krig. Man veed, hvor meget begge Partier heldede til en Afgjørelse ved Deling af Slesvig; denne fra det reent nationale Standpunct eneste rigtige Afgjørelse

vilde maaskee have forhindret den nationale Krig — og skaffet det europæiske Fremskridtsparti Seiren! —

Jeg skal nu søge at fremstille Hr. G.s Stilling til Nationalismen i Almindelighed og vore Stridsspørgsmaal i Særdeleshed.

Hvad selve Nationaliteten angaaer, da er Forf. upaatvivlelig under sit Ophold i Tydskland ligesaa vel i denne som i alle andre Henseender bleven stærkt paavirket af Ruge og de andre nationalitetsligegyldige Demokrater. I M. 2, 240 omtales bl. A. Ruges Anskuelse om det nationale Spørgsmaal i Almindelighed og det schleswig-holsteinske i Særdeleshed, hvilken aldeles stemmer med min; Forf. siger ikke eet Ord derimod, men synes paa flere andre Steder ligefrem at henholde sig til Ruges Synsmaade, naar han i Begyndelsen af 1848 holdt paa Friheden imod Grændsespørgsmaalet, og senere paa Folkets Selvbestemmelse. Ikke desmindre taler Forf. paa mange Steder aldeles affecteert-pathetisk-nationalistisk. Noget Lignende findes allerede i Artiklen „Constitution og Nationalitet". (M. 1, 332).

„Er der Fare for den danske Nationalitet? Ja, vist kan der være Fare, hvis man bærer sig ufornuftig ad, og ligesom ethvert af de Forslag, der ere fremkomne, har sine Farer for Staten. Men under Forudsætning af, at man anvender Fornuft og Forstandighed, see vi ingen Fare. Vi forstaaer ikke den ængstelige Omhu, man har for Nationaliteten, som om den var noget Kunstigt og maatte tages ind om Vinteren ligesom Drivhusplanten. See engang den jødiske Nationalitet, hvor den har holdt sig, uagtet man har nedtrampet og sønderslidt den! Ingen

Nationalitet gaaer under, naar den faaer det Næringsstof, den behøver. Den jødiske Ufriheds-Nationalitet behøver Tvang; naar man nedbryder Skrankerne, døer den hen. (Denne Udtalelse synes ikke at stemme med U. 1, 130: Jeg elsker og ærer endnu Meget i Jødedommen, fordi jeg har lært den at kjende). En christelig Nationalitet behøver Frihed" og det den fulde Frihed. — Dermed er just ikke sagt meget; at Jødedommen vil gaae under, er sandt nok, men det er paa Grund af dens Individers Spredthed, ikke paa Grund af nogen særlig „Ufrihed" ved den, at Religionens Undergang vil medføre „Nationalitetens". Paa den anden Side kan en „christelig" Nationalitet under al mulig Friheds Hersken uden Tvivl meget godt efterhaanden gaae under.

Paa andre Steder declamerer Forf. endnu mere pathetisk om Nationaliteten; saaledes i Polemiken mod Delingsprojectet (U. 1, 129). „Da den hele Verdensbevægelse gaaer ud paa at almindeliggjøre Dannelsen og hæve Almuen op i de dannede Klasser, saa er Nationaliteten efter Hr. Schacks Lære en Eiendommelighed, der forsvinder for Dannelsens Lys og giver Plads for Kosmopolitismen .... Vi ere i denne Henseende mere nationale end Hr. Schack; i Dannelsen see vi Nationalitetens Selvbevidsthed, i Litteraturen dennes Blomst og Frugt". „Den Dannede repræsenterer ikke Nationen i dens censidige, ofte uskjønne Eiendommeligheder, men i de fine og dog bestemte Afskygninger, som ethvert Folk vil beholde formedelst Landets Natur, Beliggenhed og Historie, trods det almindelige Fællesskab i Religion, Videnskabelighed o. s. v. Vi troe saaledes, at Nationalitet og Dannelse meget godt

kunne forenes" o. s. v. Forf. indseer ikke det Sande i, at det Eiendommelige ved „Nationaliteterne" stedse mere afslibes ved Dannelsen og netop, var stedse mere rastløs samfærdende Tid med overordenlig Hurtighed, og det saaledes, at ingen Grændse kan angives for denne Bevægelse, saa at man vel kan sige, at Culturen arbeider paa „Nationaliteternes Ophævelse til Fordeel for en i det Uendelige individuelt nuanceret Almeenmenneskelighed. Den almene Videnskab maa ganske vist medføre et almeent, ved Bevidsthedens Hjælp fremadskridende Sprog, for atter at udpege dette væsenlige Punct. I det iøvrigt fortrinlige Svar til gamle Grundtvig citeres en med Forf.s samstemmende Yttring af Heiberg i en løierlig philosophisk udseende Artikel i Intelligensbladene.

Forf. er undertiden indtil Fjantethed forgabet i det Nordiske og især den nordiske Mythologi; f. Ex. i den kostelige Plato-Øhlenschlægerhistorie (U. 1, 372). „En saadan menneskelig skjøn Forjættelse indeholdes ikke i nogen anden hedensk Mythologi, og derfor kan Nordboen og Enhver, der sjælelig optages i Nordboens Fostbroderskab, være stolt af den (!!); ligesom de have høilig Ret, der prise Nordboens Herkomst, hans Slægtskab med de høie Guder (Grundtvig)" ... Nordboerne ere nok saaledes efter Forf.s Mening fortrinligere end andre Mennesker. Begeistringen for Nationaliteten er noget Skjønt, en skjøn og æsthetisk Følelse, desaarsag maa den findes repræsenteret i det skjønskrevne Tidsskrift.

Hine Lovprisere have Ret, „naar de blot ikke glemme, at de ved at lovtale Krig og Manddrab faae mere Lighed med Fenrisulven end med Thor". Ikke desmindre glæder

Forf. sig paa andre Steder paa Nationalitetens Vegne overordenlig meget over Bestræbelserne for at udbrede Sagalæsning blandt Folket, hvilket dog vel netop maa have den Virkning at vække Beundring for Krig og Manddrab. Var ikke Thor ogsaa en ret dygtig Manddraber? Forf. er ligeledes Skandinav, og det som oftest paa aldeles ordinær Maade; Reisen i Norge er et pragtfuldt Exempel herpaa. Alle Nordmænd ere Kjæmper, og desl. alt Norsk vidunderligt, den norske Folkeovertro, denne modbydelige Levning fra Middelalderens aandelige Mørke, er han aldeles begeistret for og glæder sig saare ved forskjellige Nordmænds Optegning og Forplantelse af dette Tøieri. De enkelte Forsøg paa at grunde en social Presse i Sverrig og Norge, det for tidlig hensovede „Reform", Bergmanns Skrifter (f. Ex. Clara Wingquist), den norske Arbeiderbevægelse og Arbeiderbladet, troer jeg ikke han omtaler paa et eneste Sted, uagtet sin Interesse for det Nordiske og for det Sociale. Vilde man være ondskabsfuld, kunde man betragte Norgetoget og den pragtfulde, bedsteborgerlige Beskrivelse deraf som en Mading paa Krogen til Nordmændenes fine Portion.

Interessen ved Skandinavismen ligger for en social Demokrat netop deri, at Sprogenes Lighed og den betydelige Samfærdsel gjør en fælles, forenet litterær og social Bevægelse mulig. Dannelsen af et skandinavisk socialt Parti er en af de interessanteste og vigtigste Muligheder for vor nærmeste Fremtid. Hvis man turde slutte paa sædvanlig Maade fra den ene historiske Epoche til den anden i Henseende til de forskjellige Folks Stilling, saa kunde man sige: Ligesom Reformationen i det sextende

Aarhundrede hos os allerhurtigst og fuldstændigst og roligst beseirede det, som for hiin Tids oplyste Bevidsthed var Overtro, saaledes vil Nutidens Kritik af den Religiøsitet, der for vor oplyste, videnskabelig dannede Bevidsthed kun er Overtro, den dermed sammenhængende Kritik af det gamle Samfund, og den nye sociale Lære hurtig og let seire i vort allerede lidet troende Norden. For Danmarks Vedkommende troer jeg, at dette er sandt; hvad Norge og Sverrig angaaer, da kan man maaskee være i nogen Tvivl; af Religiøsiteten i det Mindste er der vistnok meget Mere tilbage end hos os.

I Henseende til de politiske internationale Forhold udtalte Hr. G. ikke noget Synderligt i Programmet, kun dadlede han, at det liberale Parti henvendte sig til Absolutismen i Henseende til Slesvigs Incorporation, — medens han selv, der var liberalere end de Liberale, ligerviis henholdt sig til Absolutismen, og det i Henseende til al Udvikling.

Under Debatten om det kongelige Forfatningsproject bekjæmpede han bestandig Nationalitetens politiske Berettigelse. Dette stemmer nu egenlig ikke synderlig med hans nationale Begeistring; thi er Nationaliteten noget „Høit og Helligt", saa er det jo høist rimeligt, at man søger at skjærme om de Svages Eie i denne Retning ved Afgrændsning af deres Omraade fra de fremmede, indtrængende Nationaliteters; at den tydske Nationalitet er meget farlig for det Danske i Slesvig, kan vel ikke nægtes.

Conseqventere behandledes Spørgsmaalet fra et almeenmenneskeligt Friheds- og Fremskridtsstandpunct i „Kjøbenhavnsposten"; saaledes forsvarede F. Beck i denne den

demokratiske Heelstat imod den nationale Agitation, i flere Rækker af fortrinlige Artikler *). „Kjøbenhavnsposten" havde som bekjendt lige siden de internationale Spørgsmaals Opkomst med megen Kraft og Dygtighed holdt paa denne Politik.

Forf. udhæver Nødvendigheden af selvstændige Communer, men anfører netop den nationale Sag som Argument mod Forfatningen: „Allerede nu skjændes vi Danske; end stærkere ville vi blive skilte i Partier og befeide hinanden, naar de enkelte politiske Meninger, aristokratiske og demokratiske, komme ivrig tilorde, og naar Afgjørelsen da kommer, tilhører Dagens Held det stærke, enige, organiserede tydske Parti. Hvorfor da ikke søge at enes om den første, nødvendigste Betingelse for Frihed og Nationalitet: Vækkelse af Folkets Selvstændighed, og da i slutter Slagorden føre Kampen"? „Folkets Selvstændighed" og den hele demokratiske Udvikling med de borgerlige Friheder og de udvidede, udviklede, demokratiserede Stænder skulde altsaa ikke føre til de politiske Meningers Strid? Hvis Stænderne ikke bleve uden al Betydning, maatte jo Regeringen tage Hensyn til deres nationale Fordringer næsten ligesaa fuldt, som om de vare lovgivende; tilmed vilde jo Forfatningsspørgsmaalet maaskee i høiere Grad splitte det tydske Parti end det danske; og det, der var at gjøre mod de nationale Kjævlerier, var saaledes netop, med en saadan Kraft at optræde med de demokratiske Fordringer, at de mere demokratiske Partier i begge Leire forenede maatte

*) Deraf særskilt udkommet: „Nationaliteten contra Forfatningsspørgsmaalet".

komme til at staae overfor de mere aristokratiske. — Forf. begaaer altsaa allerede her en ganske lignende Feil som Nationalisterne, at udhæve det internationale Spørgsmaal, Grændsen, paa den almeenpolitiske Fremskridens Bekostning.

I Casino optraadte Forf. endelig med en Antydning af den eneste fornuftige Løsning, nemlig Adspørgelsen af Slesvigs Befolkning, og dette maa unægtelig regnes ham til stor Fortjeneste.

Men det nationalistiske Parti havde eengang for alle den kjøbenhavnske Stemning og i det hele taget den officielle „Nation", de dannede og velstaaende Kasters Masse for sig, og Folkets andre Bestanddele optraadte ikke med tilstrækkelig Kraft til at modvirke denne Retning; en Deel Medlemmer af Haandværkerdannelsesforeningen havde vel faaet Adgang til Casino, men formaaede ikke Noget mod det compacte liberale Parti.

Medens Hr. Goldschmidt før Oprørets Udbrud havde anerkjendt, at de to nationale Partier stode omtrent paa samme Standpunkt, havde omtrent ligemegen Ret og Uret, istemte han strax efter dette de meest pathetiske nationale Hymner, aldeles som de andre Nationale. Paaskuddet var Oprørets Uærlighed, Augustenborgernes Svig, Oprørets aabenbart reactionære Interesse. Og dog er det klart, at disse Momenter kun lidet forandrede Sagens Stilling; Førernes Uærlighed (uærlige ere altid slige Partiers Førere, det er kun diplomatisk Fiinhed) kunde dog aldrig bringe hele Partiets relative Ret til at forsvinde (see angaaende denne f. Ex. M. 1, 330, imod Madvigs Project), kunde ikke borttage det Sørgelige ved at see to i de væsenligere politiske, religiøse, sociale Spørgsmaal

omtrent enige, lige oplyste og lige borneerte, Menneskegrupper kjæmpe med hinanden for en Grændses Skyld. Som en uhyre Ulykke maatte Schweitzerdemokraten, Kosmopoliten, Folkeafstemningens og Almeenvæbningens Tilhænger conseqvent betragte den Kamp, som her førtes mellem to væsenlig absolutistisk sammendrevne og commanderede, om end tillige tildeels ved nationale Declamationer og meningsløse Krigssange ophidsede Hære.

Men Hr. G. giver sig ikke af med Conseqvens. Han benyttede de forhen angivne Paaskud til at kaste sig i den efter Krigens Beslutteise eneherskende patriotiske Stemning. Saaledes indeholdt Flyvebladet „Øieblikket" en ret pathetisk Tilslutning til Ministeriet; og Fortsættelsen deraf, 2 B. S. 202 er det ikke mindre; 1ste Afsnit ender med Udraabet: „Altsaa, hvad vi nu først og fremmest have behov, er: Hurtighed! Energi!" — og 2det: „Altsaa Mod, Besindighed!" Det er en ægte „begeistret", indholdsløs patriotisk Stiil i de to første Afsnit; i det tredie Fordringen om de borgerlige Friheder og Landbostandens Emancipation. — Forf. trøster sig med den meget opbyggelige men i sig selv lidet sigende Bemærkning, at „vi Danske ere nu i vor gode Ret, thi vi have kun egoistiske Oprørere for os. Vi Danske værne kun om vort eget Land og under Frihedens Banner, og til denne Kamp kunne alle Danske slutte sig med Begeistring". Forf. taler om sin „dybe Agtelse for Nationaliteterne", uden dog at give Slip paa sine tidligere Anskuelser (S. 199). Den danske Armee har „et ethisk Princip for sig"; „den danske Armee er saa ethisk skjøn fremfor enhver anden Hær, at det næsten forekommer os umuligt, at den i Længden kan

tabe". Forf. billiger, at Ministeriet indkaldte Provindstalstænderne, ogsaa Slesvigs, for at raadslaae; fra demokratisk Standpunct havde det været rimeligere at fordre en constituerende Forsamling sammenkaldt; man kunde jo gjerne, hvis man ansaae det for nødvendigt efter Lovenes Ordlyd, tillige lade Stænderne i en Fart give deres Besyv med. — Hr. G. giver ogsaa smaa Bidrag à la „Danskeren": Det var nu god Leilighed til at undertrykke det tydske „von", som Officererne af Landetaten bære foran deres Navn. „Søofficererne" ville forhaabenlig vise, at man uden dette Præfix kan slaae godt for det Danske". Prindsen af Noers Blod vilde sætte en Plet paa den danske „Nationalære"; dette er især ægte nationalistisk; de øvrige Danske ere dog ellers temmelig ufkyldige i et enkelt Individs politiske Fanatisme; men hvor man veed, at en saadan i saa høi Grad er tilstede, som den da var hos os, der bliver Ikke-Mordet snarere et Beviis paa Feighed end paa alt Andet.

Efter Slaget ved Slesvig er Forf. aldeles begeistret for Rekrutterne. — Ved dette Slag „er dog nu det Væsenlige opnaaet: de Danske have kjæmpet imod en stor Overmagt, de have indgydt Fjenden Respect, prøvet dem selv og vakt den meest levende Sympathie i hele Norden". „Vi Danske slaaes for vor Eiendom, for vort Land, for vor Tilværelse". „Om os Alle vil Verden forhaabenlig engang sige, at vi have gjort vor Pligt, den stolte Følelse kunne vi have". — 3 B. S. 122 glæder Forf. sig paa Æsthetikens Vegne ved Tanken om Bajonetangrebs Skjønhed „Smukt maa det være at see en Bataillon haandfaste Sjællændere eller Jyder (!) rykke frem

med Bajonetten" o. s. v. Forf. burde have tænkt paa de fyenske o. s. v. Abonnenter og kjønt taget Fyenboerne o. s. v. med. — Hr. G. begeistrer sig for Nordmanden Løvenskjolds „ædle Blod", der kaldes saaledes, fordi „det bliver beklaget af en heel Nation"; en rar Phrase. — S. 123 bemærkes, at „Krigen kan være en god Skole ogsaa for Freden; den udvikler Individets Selvstændighed" — man betænke! — „i Krudtdampen gaaer mangen Fordom bort" — man kan nok med Sikkerhed sige, at der vindes adskillige Gange saa mange istedet; — „af de hjemvandrende Krigerrækker vil maaskee udgaae mangen Mand, der energisk vil deeltage i Fredens Felttog", medens dog det Visse er, at mangfoldige dygtige Fredens Mænd ere gaaede tilgrunde og end Flere blevne aldeles militært forskruede. Forf. anfører strax efter selv, at „det Modsatte ogsaa let kan skee", som med Napoleons servile Marschaller, og det er nok det Almindeligere, saavelsom Folkets eensidige Hang til Beundring af Krigerhæder.

Samtidig spotter Forf. derimod ikke uden Held aldeles lignende Phraser af de ægte Nationale. —

Senere lader Forf. den i Casino hævdede demokratiske Anskuelse af Sagen nogenlunde falde ogsaa i de ledende Artikler. I sit Forsvar for „Føderativstaten" (f. Ex. Ugeskriftet 2) er Forfatteren temmelig diplomatisk og legitimistisk, interesseret i en pæn Lempning af den gode gamle wienertractatiske Tilstand efter Tidens Fordringer. Om Folkets Selvbestyrelse eller Afstemning tales ikke ret meget. Rigtignok henvises endnu her til den nordamerikanske Føderation, hvori hver Afdeling besidder sig selv og kun begrændses i sin Magt mod Staten; men S. 8 udraaber

han imod Delingsprojectet: „Hvorfor skulde vi da bortgive Hav og Land!“ Som om „vi“ altsaa eiede Sydslesvig! — Saavel ifølge Nationalitetshensynet som ifølge demokratiske Hensyn kunde jo Delingen under den nu engang opstaaede Splid have endeel for sig; det er her fra et reent legitimistisk Standpunkt, at den forkastes*).

Hr. G. som Socialist, platonisk Communist og conservativ Statsoeconom.

Saavel før som efter Revolutionen var Hr. G. i det Hele taget Republikaner med social Interesse, hvor Talen var om den hele europæiske Bevægelse; ogsaa hvad Danmark angaaer, have vi seet, at han indrømmede, at Conseqvensen blev Republiken. — (2, 182). Alle Løfter og begyndte Foretagender i social Retning i Revolutionens første Øieblik volde Forf. megen Glæde. Især beundrer han dog Lamartine, der gjorde Reactionen saa overordenlig megen Nytte ved at holde Folket med Snak; tilsidst blev det dog selv Forf. for galt.

Forf. accepterer Problemet om Arbeidets Organisation, glæder sig ved, at der paatænkes lige Opdragelse og Under-

*) Som bekjendt havde Hr. G. en Strid med Rigsdagsmanden Schack, hvori han søgte at bevise dennes politiske Inconseqvens, hvilket han imidlertid kom yderlig slet fra, overbeviist om en meget mislig Omgang med Citater. Og man tænke sig ret ind i det Comiske i, at en Hr. G. vover at tale om Inconseqvens! — Men tilmed hentyder Hr. G. i sit Indlæg mod den norske Modstander gladelig til hiin schackske Strid!!

viisning for alle Børn (2, 24). — For at være tidssvarende maatte Forf. søge at fortælle Noget angaaende Socialisme og Communisme, hvilket han gjør i Stykket om Tydskland. Forf. kjender ikke overdrevent meget til Sagen, men taler bare om den saadan ganske i Almindelighed og paa det Løse. Imidlertid opstiller han i sit eget Navn ret radicale Fordringer; „Staten" maa give „de aldeles Brødløse" Arbeide; „men det maa være Arbeide med Frihed, ikke i en tvungen Anstalt, saa at de blive Statens Trælle, istedetfor Privatmands." Men, hvad er „Staten" for Noget og hvor bliver den istand til at gjøre Sligt? „Staten maa give deres Børn Oplysning og Lærdom lige med andre Menneskers Børn;" naar man seer bort fra det Vage i Begrebet Stat og blot anseer dette som en Udtalelse af det Princip, at Opdragelsen, Grundlaget for den hele følgende Skjæbne, bør være uafhængig af Forældrenes Stand og Evne, saa maa man aldeles billige dette. Men vi skulle senere see Forf. slaae en Deel af, naar det kommer til Stykket. — Endvidere omtaler han billigende Forslagene om Credit fra Statens Side for uformuende Arbeiderassociationer, progressiv Formuesskat, successiv Ophævelse af Arveretten. Forf. bruger ved at omtale Associationerne et Exempel, hvori en Forening af Glasarbeidere faae „mod tilstrækkelig Sikkerhed" Driftscapital tillaans af Staten; „de bestemme indbyrdes en passende Dagløn, forskjellig for Mestere, Svende og Lærlinge;" alene denne Klasseinddeling viser, hvorlidet Forf. her, som paa saa mange andre Steder, har tænkt over Sagen. — Han bemærker, at „her er ikke Tale om de poetisk-phantastiske Socialister, der væsenlig falde sammen

med Communisterne, men om de practisk-politiske, som egenlig burde have et andet Navn." Navnene er af flere Grunde af uhyre Vigtighed for Forf.; at give en Ting et Navn og lade den løbe dermed, det er jo hans Hovedbedrift. Saaledes meddeles i en Note bag i 2det Bind, at i en Beretning fra Paris findes omtalt, at de franske practiske Socialister have givet sig det nye Navn Oekonomer!! Et splinternyt Navn i Sandhed. Herren maa vide, hvorledes Hr. G. her er kommet til den Liimstang.

Forf. mener i 3die Bind at have forberedt sig grundig til at gaae løs paa Spørgsmaalet og leverer en lang Afhandling, der dog er i vel høi Grad historisk, og i vel ringe Grad kritisk-oekonomisk. Det hedder, at Communisterne ville myrde, Socialisterne indskrænke Capitalen, mod hvilken i det Hele taget Krigen skal være rettet. Forsaavidt som Forf. ved „Capital" ligesom den sociale Oekonomi forstaaer saadanne bevarede Arbeidsresultater, der atter kunne træde i den fortsatte Productions Tjeneste, er denne Betragtningsmaade aldeles falsk; det er jo kun Fordelingen af Arbeidets Løn og Resultat, „Capitalen", som man vil forandre.

Forf. henviser iøvrigt til Steins Bog, der „i mange Henseender er at anbefale dem, der ønske uden altfor langvarige Studier at sætte sig ind i dennne Sags Fortid;" Forf. har aabenbart først nu selv stiftet et meget løst Bekjendtskab med denne Bog. — Forf. er S. 21 kommen tilbage fra den Anskuelse, at de phantastiske Socialister væsenlig falde sammen med Communisterne. „Det, som skiller Socialisterne fra Communisterne, er Erkjendelsen af en ordnet Stats Nødvendighed, Agtelsen for Videnskaber

og Kunster" m. M., som vel at mærke alle nuværende Communister dele med Socialisterne! Hine gjøre jo endog Staten end stærkere og mere „ordnet". — Om de end nærme sig Communismen, „saa er der dog endnu en stor Forskjel tilbage, nemlig den, at medens de fleste Communister vække Frygt eller Medlidenhed, ere Socialismens Heroer Mænd, hvem vi ikke kunne nægte den høieste Beundring." Nogen synderlig principiel Forskjel kan denne egenlig ikke kaldes; Grændsen er virkelig vanskelig at drage; heldigviis er det da heller ikke saa vigtigt at faae den dragen. Desuden ere Cabet, Marx, Engels, Weitling da meget respectable Mænd.

Det er St. Simonismen, som Forf. fornemmelig gaaer ind paa. Han er især saa glad over "le nouveau Christianisme"; „paa dette Punct hæver Socialismen sig himmelhøit over Communismen" (S. 29); saa er det da vel en væsenligere Forskjel end tidligere angivet. Dog er denne ny Christendom efter Forf. upraktisk. — Forf. anfører ikke Andet mod Arvens Ophævelse end „hvor skjønt end dette kan udmales, saa staaer dog bl. A. Nutidens Bevidsthed i Veien." Der vilde behøves et archimedisk Punct o. s. v. Men det er jo netop Bevidstheden man først vil reformere! — Forf. har ikke givet sig Tid til at følge Stein heelt og holdent. Efter at have skildret St. Simonisternes sidste Bedrifter siger han: „Den socialistiske [skal være: St. Simonistiske] Skole blev opløst; men nye Kræfter grebe forskjellige Sider af den, dens Sandheder og dens Feil"; der nævnes Lamennais, P. Lerour og Proudhon, med et Par Ord om hver; endvidere L. Blanc, Buchez, V. Considérant. Det er en underlig

Maade at kaste disse Mænd mellem hverandre, som Efterfølgere af St. Simonisterne. Lamennais er philantropisk Republikaner, Pierre Leroux var St. Simonist, L. Blanc saavelsom ogsaa Buchez ere næsten communistiske Republikanere, Proudhon staaer lige fjærnt fra alle de andre Partier, og endelig er Considérant som bekjendt Fouriers troeste Discipel, og stod som saadan i en bestemt Modsætning til St. Simonisterne! (Et andet Sted, S. 19, kalder Forf. Ledru Rollin „National's Mand", skjøndt det er bekjendt nok, at han som Stifter og Leder af Réforme stod i en bestemt Modsætning til National). — Af den hele noget uklare Fremstilling kan udhæves den mærkelige Yttring (S. 48), at Betalingen stykkevis er „en Tilbagevenden til det reent socialistiske System, ifølge hvilket Evnerne lønnes efter deres Gjerninger"; som om Accord- eller Stykarbeidet ikke var en gammel Haandværksbrug! — I hele dette Stykke gaaer Forf. ud fra, at det er Socialisternes Tendens at gjøre Staten til Ordner af Industrien, hvilket for de ældre Skolers Vedkommende for størstedelen er sandt; men M. 6, 88 hedder det: „Selv Socialisterne glemme deres gamle Hovedsætning, at Statsmagten er det Underordnede, og at Frelsen maa komme fra Folket." — I tredie Afsnit behandles de „sociale Oekonomer". Her møde vi da atter den progressive Formuesskat, Indskrænkning af Arveretten eller Afgift paa Arv, m. M. Staten laaner Arbeiderne Penge mod Pant i Etablissement og Bedrift. „For at gjøre dette og den deraf følgende finansielle Reform aldeles anskuelig, maatte vi omstændelig udvikle Begreberne: Værdi, Penge, Guld og Sølv, som Basis herfor. Men da et enkelt Hefte ... ikke kan rumme alt Herhen-

hørende og Sagen heller ingen Hast har for danske Læsere, maae vi forbeholde os at komme tilbage hertil og forsøge, om vi kunne gribe og udtale det Almindelige og Letfattelige i Finansvidenskaben." Det er ret fornuftigt, at Forf. ikke her indlader sig paa Sligt og heller ikke senere har gjort det; thi aabenbart forstaaer han meget lidet Sammenhængende deraf, om end af og til en Enkelthed virker slaaende paa ham. „Dem, der ønske at skaffe sig et hurtigt Overblik paa egen Haand, henvise vi til Proudhon (som nylig var Socialist!), Bastiat og, navnlig hvad den sidst omtalte Forandring i Pengevæsenet angaaer (Creditbeviser paa Capital af alle Arter) til Cieszkowski (Du crédit et de la circulation, Paris 1839)." Det kan man kalde at holde Ørene stive! Forf., som selv ikke har faaet Tid at læse en eller anden Skizze ordenlig igjennem, henviser her Folk i en Hast til de mange Bind af tre principielt forskjellige Forfattere! Den hele Historie om „de sociale Oekonomer" er nemlig et reent Hjærnespind; Forf. har her villet arbeide paa egen Haand, og er derved kommen til at lave et Parti, der ikke existerer eller har existeret. Bastiat er Frihandelsmand, Cobbenianer, og intet Videre, han afskyer Planer som Forf.s om Statens Laan til Arbeiderasfociationer o. s. v., Indskrænkning af Arveretten. Cieszkowski hører ligeledes til den ældre Skole, og har, saavidt jeg veed, aldrig udtalt sig for nogen af disse Ting, men vel for en Central-Hypothekbank. Proudhon har aldrig udtalt sig for nogen af de angivne Ting, men bestemt imod Indskrænkning af Arveretten, imod progressiv Formuesskat, imod Statscredit; derimod er hans Hovedsag den rentefri

Credit, Folkebanken! Bastiat og Proudhon staae fornemmelig meget skarpt over for hinanden. — Og det er ikke en af os med alskens Examensstudium o. dsl. beskjæftigede unge Mennesker her i det skikkelige Danmark, som, paa lang Afstand forsøgende at følge de franske Forholds Udvikling, har begaaet saa uhyre stor en Dumhed, men Hr. G., der er politisk Forf. af Profession og har været et Par Gange i Paris! — Economie sociale kunde være et ret godt Navn for den nyere oekonomiske Tendens, men er aldrig kommet i Brug som saadant; tvertimod have de gamle Oekonomer som Lempelse efter Tidsaanden begyndt at skrive traités, manuels o. s. v. d'économie sociale, istedetfor som før, d'économie politique, uden at Indholdet iøvrigt indeholder væsenlig Nyt. — Iøvrigt bibeholder Hr. G. længe sit „social-oekonomiske Parti", til hvilket han senere henregner Goudchaux. Ved at omtale Finanscomiteen modsættes Thiers paa den ene Side Bastiat, Proudhon og P. Lerour paa den anden, skjøndt Thiers og Bastiat (den første gammeldags Oekonom, med et stærkt nationalistisk og protectionistisk Skjær, altid kun lidet anset af Frihandelsmændene) stod skarpt imod de to Andre.

Den erhvervede Indsigt i de sociale Spørgsmaals Uafviselighed anvendes paa en kostelig Maade i det umiddelbart følgende „Tilbageblik — Danmark", hvor det til Slutningen hedder, at man maa undersøge det Spørgsmaal: „Hvorledes kan man indrette en demokratisk Statsforfatning uden at riskere de Lighedsbevægelser og deres Følger, som have fundet Sted i andre Lande." Men disse Lighedsbevægelser har Forf. selv erkjendt for aldeles berettigede! Tilmed skulde jo netop den demokratiske Afso-

lutisme efter Forf. morsomme Forslag tjene til at løse de sociale Problemer, og først, naar dette var næsten tilendebragt, kunde en egenlig Constitution komme istand; altsaa maatte dog vel Problemerne stilles, Bevægelserne fremtræde først. — S. 155 hedder det: „Formuesspørgsmaalet banker paa de europæiske Staters Dør, adskillige Steder er det traadt indenfor, lader os ikke kalde det til Gjæst." Og dog er det netop Forf., der hos os optræder med Formuesspørgsmaalet og søger at paavise dets Væsenlighed! — Medens Forf. i udenlandske Artikler erkjender Nødvendigheden af „Arbeidets Organisation" taler han i danske Artikler imod „den fri Concurrence", fordi den fremkalder „Skriget om Arbeidets Organisation".

I Artiklen „en dansk Dom", S. 178, hedder det: „Vi ere hverken Socialister eller Communister, det vil man have seet af den Udsigt, vi i forrige Hefte have givet over Sagen." Ved andre Leiligheder har Forf. ligefrem kaldet sig Socialist; Navnet Socialist eller social Oekonom kommer iøvrigt ikke til at betyde Stort; han har udhævet de socialoekonomiske Spørgsmaals overveiende Vigtighed og sluttet sig til Fordringerne om radicale Reformer. „Vi vilde ikke være nogen af Delene i Frankrig, hvor Stoffet er givet, hvor Spørgsmaalet banker i de menneskelige Pulsslag, — end taabeligere vilde Socialisten eller Communisten forekomme os i Danmark, hvor Stoffet ikke findes." Her er altsaa Communisme og Socialisme noget Taabeligt. Og hvilken grundig Bemærkning, at Stoffet mangler her! Medens Forf. tidligere (i samme Bind) erkjendte, at Spørgsmaalet er af den almeneste Natur, angaaer hele Menneskesamfundets Organisation, saa

er det her noget Nationalfransk! At her hos os er megen Nød og Elendighed, at Arbeidet er uden al Organisation, tildeels indtvunget i middelalderlige Former, tildeels priisgiven til en blind, uredelig og for Massen undertrykkende Concurrence, at Oplysningen staaer paa et lavt Trin o. s. v., det erkjender Forf. dog formodenlig; og dog mangler „Stoffet"! Man husker de forfærdelige Criminalhistorier, som Forf. oftere har meddeelt som Bidrag til den sociale Elendes Historie hos os; og dog mangler Stoffet! Iøvrigt gaaer Artiklen ud paa at bekjæmpe „Fædrelandets" uforgribelige Mening, at „en fornuftig Fattigforsørgelse" er den eneste Opgave i social Henseende. —

Undertiden hedder det ogsaa paa ægte Bourgeoismaneer, at Danmark har heldigviis ingen Pauperisme; det er det gamle Træk, at nægte Proletariatets og Pauperismens Tilværelse, indtil den melder sig paa en kraftig Maade. I Tydskland havde man heller ingen Pauperisme eller Proletariat, før Discussionen derom blev vakt for en halv Snees Aar siden; senere har man stiftet et tilstrækkelig nøie Bekjendtskab med det. De store Kriser, f. Ex. 1846—47*), frembragte dog en vis Admindelse om, at ogsaa Danmark har et Proletariat og det et temmelig fattigt, om end sandsynligviis Nøden er endnu større paa mange andre Steder. Men Bedsteborgerne vise ikke stor Iver for at faae slige Forhold belyste.

---

*) Netop under denne var det, saavidt jeg mindes, at den guddommelige Tychobrahestøtteplan fremkom fra Bourgeoisiets Side, udtrykkelig af geistlige Mænd udhævet som det Høiere, det Aandelige, i Modsætning til Nøden som det Lavere, Materielle, som burde tilsidesættes for hiint!

I Henseende til Frankrig bevarer og udvikler Forf. sin radicale Anskuelse i social Henseende; saaledes betragter han Junikampen paa en meget fornuftig Maade, — medens som bekjendt en Deel danske Bedsteborgere udkastede en Takadresse til Hr. Cavaignac for hans Velgjerning mod Religionen, Familien, Eiendommen, Samfundet, Civilisationen, Moralen m. M.

(I Artiklen „Revolutionen og Reactionen" ansiller Forf. en liden men dybsindig Undersøgelse om, hvorvidt den kosmiske Idee og den moralske Idee ere een og den samme; men man kan ikke vide ret Besked derom, da det er saa svært at faae fat paa „Menneskehedens" Idee. Forf. er i den ulykkelige Stilling, aldrig at have forstaaet nogetsomhelst philosophisk System; han føler en Trang til at smykke sig med philosophiske Phraser og tager nu snart af det ene, snart af det andet. „Eet kun er tydeligt: at Ideen er." „Det er denne (ikke videre betegnede „Idee"), der virker baade i Revolutionen og i Reactionen." Atter aldeles à la „et Besøg". Det vilde være en interessant Opgave for Forf., at bringe Hegels Nichts, Sein, Etwas, Dasein o. s. v. i nordogsydsk Form og deraf udlede politiske og andre Prophetier; det vilde imponere Mange. Forf. kan finde det Fornødne hos Chalybæus.)

I de følgende Bind meddeler Forf. hyppig interessante Actstykker i social Henseende, Blanquis Beretning, Girardins Plan til en Capitalskat (som Proudhon tiltraadte, og som vistnok er opstaaet under Indflydelse af dennes Kritik); i denne sidste Meddelelse bemærker han, at ved „Capital forstaaer han (Girardin) ikke blot rede Penge, Statspapirer o. desl., men selv Værdien af de Eiendele,

hvoraf Enhver er i Besiddelse", som om dette ikke omtrent var den ganske almindelige oekonomiske Brug af dette Ord! — Iøvrigt gjør Forf. ingen Indvending mod Planen, bemærker kun, at han ikke tør bedømme den, men at det „er en Forandring, og en stor Forandring", og som saadan vanskelig.

I sine ret vakkre Silhouetter, hvor Forfatteren er i sit Element og fortæller livligt og interessant, er han ligerviis aldeles radical, og det endnu i 5te Bind af Ugeskriftet (sidst i 1850). S. 379: „Aldrig har jeg mere troet paa, at en Tid er opslidt, at en social Omvæltning staaer for Døren, end da jeg saae Frankrigs Finansminister Fould", der bar sig mindre pænt ad. — Det er jo rigtignok en underlig Maade at blive styrket i Troen; men godt er det jo, at man veed, at Forf. har den.

Ja, Forf. er under sit sidste Ophold i Paris bleven i den Grad demoraliseret, at han gjør Nar ad det hellige Trekløver Religionen, Familien og Eiendommen: saaledes bl. A. U. 5, 413: „Religionen" er den katholske Ufrihed, „Familien" er unge Piger bortgiftede ved et Familiearrangement — deraf Elskere og Maitresser; „Eiendommen" er de store Bankierers Herredømme og en Skattefordeling, der hviler tungest paa de Fattige". Hør, hør!

Forf.s mere sammenhængende, systematiske Meddelelser om Socialtheorierne bleve staaende ved det tidligere omtalte Stykke, hvor han bebudede en Fortsættelse, navnlig om Fourierismen (hvilken aldrig er kommen) og talte som den meget Vidende. Det Senere indskrænker sig til hine løsere, mere beskedne Meddelelser. Engang har Hr. G.

faaet fat paa et taabeligt socialistisk Folkeskrift; øiebliklig laver han en Inddeling af al Socialisme i den gode og den vilde! Og det er for fuldt Alvor. Paa andre Steder taler Forf. endogsaa om „den vildeste Socialisme". Det stemmer godt med den systematiske Fremstilling, hvorefter Socialismen netop som saadan er fredelig og tam (jvfr. „Ro og Orden").

Jeg skal anføre alle de Yttringer om den udmærkede sociale Kritiker Proudhon, som jeg har fundet hos Hr. G. Vi have allerede seet, at denne i M. 3. B. figurerede som Socialist blandt St. Simons Efterfølgere som den, „hvis kritiske, sønderlemmende Genius i Socialismens Tjeneste vendte sig mod den ældre Statsoekonomi og dens Vildfarelser"; der tilføies kun den Bemærkning, at P. venter, at selv de menneskelige Evner lidt efter lidt ville blive eens i et paa Lighed i Formue baseret Samfund (Noget, som Proudhon vistnok aldrig har sagt). Videre veed Forf. ikke at sige; Proudhon havde dog allerede dengang (3. Qvartal 1848) udgivet sin Piece "Organisation du Crédit et de la Circulation" (den udkom den 31. Marts 1848). — I samme Afhandling saae vi endvidere, at der paaduttedes ham en Mængde Planer, som aldeles stride mod hans Anskuelser; han faaer da Navn af „social Oekonom".

Proudhons uforfærdede Optræden den 31. Juli 1848 overfor den rasende Forsamling, der slet ikke forstod ham (bl. A. prostituerede jo Thiers sig saa grundig her), men følte sig krænket i sit Allerinderste ved hans Angreb paa Pengekastens Privilegier, var ret Noget for en Skildrer af pikante Scener og fremragende Personligheder; men

jeg troer ikke, Hr. G. nævnte den med et eneste Ord. Derimod findes i M. 3, 334 et Par Bemærkninger mod en i „Fdl." oversat noget ondskabsfuld og i det Væsenlige intetsigende Artikel om P. Forf. er enig med „Kjøbenhavnsposten" i, at det er ærgerligt at see en Finansmand og Statsoekonom angreben fra det theologiske Standpunct og Alt det udeladt, som kunde sætte Læserne istand til at forstaae den egenlige Tanke. — Der føres en Art Forsvar for P.s religiøse Standpunct, som denne meget vilde protestere imod. — „Ved nøiere Overlæg kommer man imidlertid til den Erkjendelse, at det er rigtigst at opgive Proudhon og overlade ham til hans Angribere (han mærker det jo ikke, og hvad Øiet ikke seer, har Hjertet ikke Ondt af). Forsvarer man Proudhon imod Eensidighed og Partiskhed, saa ville Mange bringes paa den Tro, at Forsvareren selv er Socialist og i alle Henseender billiger Proudhons Doctriner.... Det er altsaa bedst at opgive Proudhon, støde ham fra sig, for ikke at blive ramt af Slagene, der føres imod ham". Det kan virkelig kaldes naivt. Forf. har vistnok ofte anstillet lignende Betragtninger og ladet sig lede deraf i sin Taktik; men ligefrem at udtale en saadan Feighed, det er i høi Grad uklogt, det er en reen Falliterklæring.

Fremdeles omtales le Peuple (Bladet) et Par Gange, uden at der gaaes videre ind paa det Principielle.

Saaledes M. 6, 106. „Proudhons Blad „le Peuple" er theoretisk grundet i Broderlighedens Tjeneste; men det søger i Virkeligheden at fremkalde et saa broderligt Had, at Atreus og Thyestes, Eteokles og Polynices eller andre berømte Brodermordere ikke skulde skamme sig derved."

Le Peuple proklamerede ikke nogen abstract Broderlighed, men den bestemte sociale Reform, grundet paa den rentefri Credit. Endvidere er Modsætningen her naturligviis aldeles philistrøs og overfladisk; Forf. indrømmer ogsaa strax, at det er i høi Grad nødvendigt at bemærke, „at det ikke saameget er selve Lærdommen, som Polemiken mod Forfølgelsen, der er lidenskabelig og voldsom", — som om dette ikke var bekjendt nok og faldt af sig selv, eller ialtfald bedre oplystes ved Exempler end paa denne tvetungede Maade. — U. 5, 541 omtales at „det meest betydende socialistiske Blad, Organet for den skarpe og klare Tænker Proudhon, hvis kritiske Dygtighed vel Faa ville nægte, le Peuple de 1850, er nylig gaaet ind, overvældet af Politiets Vilkaarligheder og Mulcter." En af de sidste mulcterede Artikler gives i Udtog, nemlig en meget sand og skarp Skildring af den gamle Civilisations Elender. Forf. indvender ikke Noget derimod.

Paa et andet Sted derimod yttrer Forf. en dog kun æsthetisk Glæde over den slaue Comedie, hvori Proudhons Lære parodieredes. (S. 1850, 1. H., 30.) Til en Afverling kalder Hr. G. her Proudhons Sætning, la propriété c'est le vol, „hans bekjendte communistiske Sætning" — medens vel Faa have udtalt sig saa heftig imod Communismen, som Proudhon.

Formodenlig ifølge det opstillede Feighedsprincip leveres ingen Oversigt over Gangen i Proudhons Kritik og det Væsenlige i hans praktiske Forslag; men i en Beretning (U. 5, 369) om de franske Arbeiderasociationer, der ere et saa overordenlig indholdsrigt og haabefuldt Phæ-

nomen*), udvikles det, hvorledes Foreningerne bytte med hverandre ved Hjælp af Sedler, Anviisninger (**bons de consommation**), lydende paa Producter indtil en vis Værdi, efter Priiscourant; naar et Parti Hatte er færdig, udsteder Hattemagerforeningen Sedler, til Beløb af Hattenes Værdi, og kun betalbare i Hatte, hvorfor den hos de andre Foreninger faaer de Varer, som den behøver. Her tjener Angivelsen i Francs, f. Ex. „**bon de 5 francs**" til almindelig Maalestok for Værdierne, medens der ingen Forpligtelse er til at betale i den enkelte Varesort, ædelt Metal, men Tilladelse til at betale hver i sine Værdier. Dette er ikke synderligt udviklet hos Forf., men han udtaler sig aldeles samstemmende med Principet. „Alle Foreninger modtage indbyrdes hverandres Sedler, og der er en stor Mængde af disse i Omløb, skjøndt man ikke seer dem i det offenlige Liv. Det er Proudhons Folkebank, der møisommelig arbeider sig frem, udgaaer fra Livet og dets Fornødenheder, støtter sig paa broderlige Interesser og ikke paa den abstracte Broderlighed." Proudhon har som sagt aldrig villet bygge Noget paa den „abstracte Broderlighed", men bestandig kun paa en streng Paaviisning af det oekonomisk Nødvendige: men sandt er det, at det er hans Folkebanksplan, der her arbeider sig op fra det Mindre til det Større. Thi for at de enkelte Foreningers Sedler skulle have tilstrækkelig Tillid og circulere i videre Kredse, maa de alle træde sammen til eet controllerende og garanterende Selskab, der disconterer Sedlerne, ɔ: et Bankkompagni.

*) See f. Ex. **Cochut: Histoire des associations ouvrières, 1851.**

Her har Forf. altsaa anerkjendt Sandheden af Proudhons Folkebanksprincip; idetmindste kan jeg ikke see rettere. Men vel at mærke, selve dette Princip, som her omtales i Forbigaaende, er aldrig tidligere omtalt med et eneste Ord, saavidt jeg har kunnet finde, og ialtfald aldrig gjort til Gjenstand for en Udvikling! Deels gaaer det endeel over Forf.s Kræfter og Interesse, at gjennemarbeide alvorlige Bøger, deels har han fulgt den ovenfor meddeelte Feighedsgrundsætning. Og Proudhons Folkebank er dog nu et Hovedpunct i de fleste Socialisters Program*), og saaledes af høieste Interesse for Enhver, der overhovedet troer, at der er noget Mere at gjøre, end at bygge Fattighuse.

Hr. G. bevarer fra dette Øieblik sin Interesse for Arbeiderforeningerne, giver hyppige, saare velvillige Meddelelser om dem, viser sig overhovedet som Socialist af Tænkemaade, men som en Mand af meget spagfærdig Optræden; det falder af sig selv, at Forf. vel vogter sig for nogensinde at omtale Muligheden af, at Sligt skulde være praktikabelt her; her mangler jo „Stoffet", i Henseende til vore Forhold omtales blot af og til det Vanskelige ved at hæve Næringstvangen o. s. v.!

Medens Hr. G. saaledes ikke tør yttre sig udførlig for Proudhons Princip, skjøndt han billiger det, saa optager han (II. 1, 113) et langt Stykke af Pelletan, der gaaer ud paa at tilintetgjøre dette Princip, den rentefri Credit.

---

*) f. Ex. Schoelcher, Darimon, Guépin, P. Leroux, Ducoux, J. Lechevalier, selv den ilde medhandlede L. Blanc.

Denne Pelletan, hvis Stilling til Partierne og hvis Arbeider intetsteds nærmere betegnes, er Medarbeider af Hr. G.s Ynglingsblad, **Presse**, i det Væsenlige Stilist og vistnok ikke noget Betydeligt (sammenlign f. Ex. den temmelig kjedelig udtværede Artikel om Guizot). Hr. G. oversætter adskillige Artikler af ham.

Pelletans Stykke om Capital og Rente er omtrent den samme gode Historie, som ogsaa Bastiat leverer i sine Indlæg mod Proudhon (**Interêt et principal, discussion entre Proudhon et Bastiat**, i to Udgaver paa eengang), dog mindre heldigt fremsat, end hos B.

Capitalen er noget høist Berettiget og Nødvendigt, den er den „anden Frelser". Statsoekonomiens fornemste Maal bør være at forøge Capitalen — det kan til Nød være sandt; men dens Fordeling er dog ligesaavel af høieste Vigtighed, som alle Oekonomer meer eller mindre have indrømmet.

Den der vil tilintetgjøre Renten, tilintetgjør tillige Capitalen; „hvis Renten ikke eristerede, maatte man opfinde den."

Dette Sidste paastaaer den franske Forf. kort efter at han har indrømmet, at Rentens Tendens er at synke ved Capitalens Forøgelse, og skjøndt han strax efter indrømmer, at det for Productionen er en overordenlig Fordeel, at Renten er lav; var Renten noget saa Væsenligt, saa maatte vel høi Rente være bedre end lav Rente. — Men der er overhovedet ikke Spor til Beviisførelse i det hele Stykke, og Proudhons Forslag rammes aldeles ikke deraf. Hvis Renten var afskaffet, vilde Ingen spare; „thi Principet i Rentens Afskaffelse er, at Capitalen er

stor nok; der var heller ikke nogen Maade, hvorpaa man kunde spare, thi Renten, Besparelsens Udtryk og Legeme, var afskaffet." Det er en ret mærkelig Tirade; det er dog ikke let at begribe, hvorfor man ikke ligesaavel skulde kunne forfærdige og til Brug gjemme, opspare, Værktøi, Maskiner, Bygninger, Varer, fordi man ikke betalte Rente af de dertil anvendte Capitaler, men gav andre Værdier i Bytte for dem, og ikke leiede Producterne ud, fik Rente af dem, men brugte dem selv eller byttede dem bort! Andet gaaer jo Proudhons Circulationssystem ikke ud paa. — Sligt stemmer ikke godt med Hr. G.s socialistiske Anskuelser, men uagtet sin betydelige finansielle Indsigt optager han det uden mindste Kritik!*) Her er Forf. saaledes conservativ Statsoekonom. Endnu mere er det Tilfældet i den grundeiervenlige Periode, som vi senere særskilt betragte.

— I Artiklen om Øhlenschlægerfesten (U. 1, 380), hvori overhovedet Forf.s Tankeløshed og Affectation naaer sin høieste Spidse, hvor Loke, Revolutionen, Sæhrimner, Mephistopheles, o. s. v. o. s. v. opmarschere i den meest brogede Uorden, omtales en Skaal af Hs. Eminens Hr. Martensen, hvori Plato omtales. Plato, det er min Ven, ham kjender jeg godt, siger Hr. G., jeg skal vise, at jeg kan citere ham og snakke om ham trods Nogen. Hurtig faaer han fat paa sine Dialoger (som han holder meget

*) Det er endnu forunderligere, at en saa alsidig og grundig og tillige med Tidens Bevægelser Skridt holdende Oekonom som Hr. Prof. Bergsøe kan ansee en saadan Artikel for værdig til at gjøres til Gjenstand for en Henviisning ved sine Forelæsninger.

af at citere) og leverer en lang Fortælling om Dialogen „Phædros“.

Efter at have snakket en heel Deel Gammens Snak om dennes herlige Lignelser og Anskuelser, og navnlig om den lave Plads, som Plato anviser Digterne, siger han paa angivne Side: Men vi kunne Alle være enige med Plato i at ønske hans „Republik“*), hvorfra han har udelukket Digterne; thi denne Republik er Idealet af en Stat, og deri skal ingen Digter behøves eller findes, men kun poetiske Mænd og Qvinder.“ Ak, at Forf. ikke før han gav sig til at beundre, har faaet seet efter, hvad Platos Republik er for Noget! Han kunde dog have fundet det i ethvert Conversationslexicon, i Sudres sølle Bog (1ste Udg. 1848), og adskillige mange andre Steder, hvor den anvendes til at drille de nuværende Communister med. — Platos Republik er nemlig den rene statsabsolutistiske Communisme for de Frisødtes Vedkommende, baseret paa de arbeidende Klassers Trældom; alle Kjærligheds- og Elskovsanliggender reguleres ved Statens velvillige Bestemmelse; Kvinderne opdrages paa Mands Viis til Legemsøvelser og Krig. Ulyksalige litterære Heros, i hvilken Snare est Du falden! Eller skulde det være den geniale Forf.s sædvanlige diplomatiske Finesse, der fører ham til her vel indhyllet at indsmugle en communistisk Troesbekjendelse, som han ikke turde vedkjende sig aabenbart? Man kan ikke med en Fiffikus som Forf. være sikker paa nogen Ting; dog synes hans

*) Ikke udhævet.

store Ubehagelighed imod Communismen paa andre Steder at tale derimod.

For Kvindens „Emancipation" synes Forf. heller ikke synderlig gunstig stemt, hvilket ogsaa taler imod Fif ved denne Leilighed. — Ved at omtale G.s Sands Dristighed siger han M. 3, 40: „Vi anføre disse Facta uden at tillade os nogen Dom. Kvindens Emancipation forekommer os som noget Dunkelt og næsten Ubegribeligt; men for ser Maaneder siden var vor Tro paa en Republik i Frankrig kun en beskeden Anelse og en Revolution i Wien forekom os ubegribelig; Ideerne ere senere komne paa Vandring, og for ikke at fornærme nogen af dem tage vi Hatten af for dem alle." I Claraſtriden repræsenterede Forf. mere decideret den rene, fade, gammeldags Erotik i dens sædvanlige Forbindelse med en fuldstændig spidsborgerlig Conservativisme, hvad Kvindens Optræden angaaer; (f. Er. U. 6, 172 og 526). Her hedder det: „Man har i vor Tid i Principet indrømmet Kvinden al den Frihed, som er forenelig med hendes Natur", som Forf. naturligviis kjender paa det Nøieste som noget Afsluttet og Færdigt! I syvende Bind har Forf. endelig gjort et stort Skridt til Indsigt i Emancipationens partielle Mulighed. Efter paa den kjedeligste Maade af Verden at have varieret over alle Krigsfortælleres saameget yndede Thema, Mad. Esselbach, siger han (S. 50): „For denne Kone har jeg i Sandhed Respect. Jeg har den Formening, at hun har været vidende om Meget, har erfaret Meget og været en tro Opbevarer af hemmelige Ting for meer end een Officeer, der aldrig kom hjem igjen;" hvilken interessant Hypothese, og hvor vel motiveret! „Jeg slutter det af den Følelse hos mig

selv, at var jeg her som Fremmed, og kneb det for mig, saa kunde jeg have Tillid til hende i mine Anliggender." Det elskelige, fiintfølende og tillidsfulde Menneskebarn! „Man taler i denne Tid saameget om emanciperede Fruentimmer; her er en paa fornuftig Maade emanciperet Kvinde; hun hævder sin virksomme Stilling i Livet ved sin Villie og sin Personlighed, og de andre Ærgjerrige have altsaa den Udvei, at de ogsaa kunne blive Gjæstgiversker, hvis det er dem fiint nok." Herren maa vide, hvad der da er ukvindeligt, naar det at være Gjæstgiver, Postholder, Duus med Officerers Hærskare, ikke er det. Iøvrigt havde de fleste dygtige og dristige Fruentimmer maaskee heller ikke saa overhaands meget imod at være Mad. Esselbach, hvis Hr. G. eller en anden godhedsfuldt vilde forsyne dem med den fornødne Driftscapital.

Hr. G. som aristodemokratisk Grundeierven.

Efter denne lille Episode ville vi gjøre Overgangen til Hr. G.s sidste store diplomatiske Bedrift. Vi have seet, hvorledes Hr. G., med demokratiske og antireligiøse Sympathier hjemkommen til Danmark, af forskjellige Grunde, som ikke ligge klart for Dagen, men hvoriblandt Hensynet til Publicums Yndest og tilstrækkelig Indtægt ganske bestemt maa antages for at have været en meget væsenlig, fandt det passende at optræde for en modificeret Absolutisme, under Paaskud af at den var den bedste Gjenvei til den demokratiske Republik; hvorledes han dernæst under Kampen for dette Program stedse mere kom til at glemme sit Udgangspunct og holde paa den absolute Form som

noget i og for sig, selv i Forhold til en demokratisk Forfatning, Foretrækkeligt, paa samme Tid som han blev stedse bestemtere socialt revolutionær i de større europæiske Spørgsmaal, uden dog nogensinde heri saalidet som i nogetsomhelst Andet at bevare en conseqvent og fast Holdning; hvorledes han netop under den sidstnævnte Udvikling kom fra Fordringen om Opsættelse af Forfatningen, for at de sociale Modsætninger først kunde være ordnede til en Fraraaden af Forfatningen eller Advaren mod dens Følger, fordi den let kunde bringe de sociale Modsætninger paa Bane; hvorledes han fra en temmelig fordomsfri og demokratisk Betragtning af de internationale Forhold efterhaanden ved sin Modstand mod Nationalismen kom over i de rene diplomatiske Legitimisters og Reactionæres Leir. Og her mødtes Hr. G. med et Parti, der i høi Grad trængte til en Pen, medens det paa den anden Side er høist comisk, at netop Platonikeren, Demokraten, Socialisten, Corsaren, den forhen vittige Hr. G. skulde komme til at føre denne Pen.

Man husker maaskee endnu, hvorledes Godseierne i Stænderne med deres „Jagter" i Bøndernes Huse vare Hr. G.s stadige Thema i den Tid, da han endnu var vittig; hvorledes han mindede om, at baro betydede oprindelig et Fæhoved, hvisaarsags nogle nybagte Baroner egenlig ikke behøvede denne Titel; hvorledes een enkelt Baron mere eller mindre fortjent af ham blev creeret til offenlig Person, til Repræsentant for Aristokratiets opblæste Dumhed; men „Skjæbnens Ironi" vilde, at netop en Forening af Godseiere og Baroner skulde blive Hr. G.s „Clienter eller Patroner", som det nu hedder. Jeg har omtalt Diplomatien som det Punct, hvor de tvende

Magters Interesse stødte sammen; i andre Puncter va det meget vanskeligt at bringe Harmoni tilveie; det kostede selv vor snilde Procurator megen Møie at gjøre Overgangen med Anstand.

Den store diplomatiske Note til Publicum, hvori den ny Svingning kundgjordes, afsendtes „ved Aarskiftet" 1850—51, U. 6.

Jeg har omtalt, at endnu i 5te Bind optraadte Forf. aldeles socialistisk, understøttende de radicale Partier, saavidt han overhovedet kan optræde bestemt for nogen Ting. Selv i de indenlandske Forhold havde han været dristig nok til paa en forblommet Maade at bebreide Ministeriet Communallovsudkastets fuldstændige Forkastelse, ja til at antyde, at det kunde være mere demokratisk, naturligviis uden bestemtere Angivelse. „Ved Aarskiftet" møde vi derimod den gamle Hr. Goldschmidt fra Programmet af 1847, dog tidssvarende tilstudset. „Nu har der været Revolution og Reaction i Europa"; men der er ikke udrettet Meget. „Alle vi, som for to, tre Aar siden syntes, at Menneskenes Udvikling gik saa hastig, at man næsten maatte kunne skimte den sidste store Slutning (et herligt Begreb!) vi see nu, at vi paa denne tilsyneladende Jernbanefart egenlig ikke ere komne et Skridt videre, end om vi havde gaaet gänske sindig."

„Hvad der er den store Bevægelses sande Resultat, ligger skjult og dybt, Strømmen er gaaet tilbage til sine Kilder, og heri turde være det Mærkelige ved Slutningen af det nittende Aarhundredes første Halvdeel." Høist mærkeligt. „Der var i Gemytterne en Opløsning, hvorpaa baade før og under Revolutionen er blevet gjort op-

mærksom", og det mere end tilstrækkelig, skulde man formene. Men Forf., der denne Gang er abstract og dybsindig, mener at man kan døie en Deel derom endnu. „Der var i det rigtudstyrede, kloge, mæglige Europa kommen en Tilstand, der politisk, socialt og aandelig var syg", Tilstanden nemlig, ikke Europa, og som tilsidst kun „kunde forbedres derved, at hver Enkelt voldsomt blev henviist til at søge Sundheden i sig selv." Der have vi den ganske Gaade løst paa en meget smuk Maade, ved Hjælp af een eneste Phrase, der henviser til S. Kierkegaard, E. Montegut og Lignende, hvis hele Ramse staaer i den meest afgjorte Modstrid mod Forfs. socialistiske Tendens. I Inderligheden, Troen m. M. skal man søge sin Salighed, og være lige glad, enten man er Millionær eller Kulsvier, sund eller syg, enten Staten staaer paa Hovedet eller paa Benene; ja bedst er det som bekjendt, at man er sygelig, det er saare gavnligt for den Troende; NB. det er sædvanlig sygelige Folk af en vis Velstand der lære denne Verdensforagt. — Hr. G. koketterer kun med denne Lære som med alt Andet, han mener slet ikke Noget med det; han holder nok af at nyde Livet og af Tanken om Reform; kun dennes Nærhed og praktiske Optræden er han saare bange for. I Programmet havde Forf.s Religiøsitet en Retning mod Samfundets Reform i Overeensstemmelse med Christendommen; hist var han Socialchristen, her er han tvertimod Individualchristen, om jeg tør benævne Retningerne saaledes. „Det, som nu viser sig, er altsaa, at medens den politiske Reaction haardt og uskaansomt hævder den verdslige Myndighed, fører Mindet om den udslaaede Dødsangst" m. M. „tilbage til en

aandelig Myndighed". Er „Sundheden i sig selv" en „aandelig Myndighed"? Det fortjener dog virkelig en Udvikling. Den stirnerske Selvbevidsthed ere ogsaa ret sund og individuel.

„Det er herved ikke vor Opgave at sige, hvad vi ønske, men at minde om Kjendsgjerningerne, som de ere, nogle skjønne, andre uskjønne. Vi finde det smukt og godt, at der i Frankrig optræde Mænd, der ikke blot ville bøie Almuen under Kirken men med Kraft og Energi søge at føre den høiere Klasse af Samfundet til et sandt og alvorligt Liv". Forf. taler i en brægende, pibekraveagtig Tone, man hører det tydelig, saa fine Sandser som man ved Omgjængelse med denne store Æsthetiker har erhvervet sig. Men hvo ere disse Mænd udi Frankrige, for Himlens Skyld, slig frem! Forf. vides ikke at have omtalt disse høist interessante Bestræbelser før. Er det et Bibelselskab, en indre Mission, et Treubund, et Tugendbund, eller maaskee — Proudhon i en ny Skikkelse prædikende Moral for den finere Portion? Vi forstaae ikke det Hele, saameget mindre, som Forf. bestandig med en vis Glæde har meddeelt og bifaldet Velletans og Andres heftige Angreb paa Kirken.

„Og hvad skulle disse Klasser ogsaa gjøre? De finde sig pludselig indeklemte mellem lutter Umuligheder". „Men hvad der staaer Frankrig i Veien, er Katholicismen". De montalembertske Bestræbelser „bære altfor meget af det gamle Hykleri i sig" — en Smule deraf har Forf. ikke Noget imod, „bruge Gud altfor meget til Skildvagt for Eiendommen", nogen Vagttjeneste i den Retning anseer Hr. G. vistnok for temmelig nødvendig. „De Gemytter,

som ad denne Vei geraade ind i blind Underkastelse under noget Menneskeligt, ville snart finde sig indviklede i Kamp der, hvor de vente Hvile, og Enden paa denne stille Strid er ikke at overskue". O, hvor skjønt, hvor indholdsrigt! Ligerviis, hedder det videre, gaaer det i Tydskland; der tales lidt om den hellige Alliance og atter om de „høiere Klasser". „Og saa meget er vist, at det gamle Europas Gjenfødelse kun kan foregaae gjennem Individernes Tilbagevenden i sig selv, gjennem Erhvervelsen af den sande personlige Frihed, hvoraf udgaaer den offenlige Frihed: den fri Villie, realiseret ved Fornuft og Samvittighed". Denne ubetalelige, uendelig vigtige Formel har Forf. gjemt kjønt paa og faaet nydelig anbragt; Guderne kjende dens Hjem; den staaer formodenlig i en eller anden christelig germanisk bestialsk Rechts- eller Staatsphilosophie (f. Ex. Stahl). Forf. taler om Frihed, — men Frihed for hvad? Frihed for Religion og andre Skrupler og Fordomme er jo ogsaa en „sand indre Frihed". — Vi standse et lille Øieblik, lade Spøg til Side, og spørge os selv: Hvad er alt dette? Hvad vil den ærede Taler? Det er jo ikke Andet end en uafbrudt Snakken fort, der er jo ikke Sands eller Samling i det Hele! Man kommer til at tænke paa den Indledningsartikel, hvori Kladderadasch (som senere Avènement du Peuple) spottede Presselovsbestemmelserne; den begyndte omtrent som saa: Gud er stor, to Gange to er fire, Aaret har 365 Dage o. s. v.; — saaledes kunde Forf. akkurat ligesaa godt have indledet denne Artikel. — Jeg maa bemærke, at, naar jeg ikke optager den heel og holden, saa er det kun af Dovenskab; det er saa kjedeligt at skrive den af. Den egner sig bedst

til at declameres mimisk-dramatisk i et muntert Lag; der kunne Randgloserne ligeledes mere ugeneert og nøie slutte sig til Foredraget; i en blot skriftlig Kritik at gjengive hele den uhyre Comik i Forf.s Optræden er meget vanskeligt, altid mangelfuldt.

„Altsaa, der er i 1850 en Standsning; Bevægelsen, der har søgt Uendeligheden (!! der ere vist ikke mange Revolutionære, der have givet sig af med at „søge Uendeligheden") i det Ydre, stunder hen til Beskjæftigelse i det Indre". Hvilken uovertræffelig Prædiketone! Og hos denne Mand!

Forholdene i Danmark ere milde. Det eneste synlige Tegn paa Reactionen, er Modstanden mod det Spandetske Lovforslag. „Vi have ikke været enige med en stor Deel af vore Medborgere i Bedømmelsen heraf; men dette kan ikke forhindre os fra at agte, hvad der i Bevægelsen kan være af sand Alvor og hjertelig Omsorg for noget Helligt, om man end tager feil af Midlerne, og om end personlig Erfaring har overbeviist os om, at Mange have dømt Forslaget uden at kjende det". Den søde, lille, atheistiske Sweitzerrepublikaner, hvor det dog er rørende at see ham kysse og klappe sine Dødsfjender, Jesuiterne!

„Denne Reisning taber imidlertid ogsaa i indre Betydning derved, at den er, om end ikke fremgaaet af, saa dog nøie forbundet med en politisk Misstemning". En politisk Reaction, mener Forf. som det synes, er ingen Reaction. De tilbagetrængte „Klasser" ere gnavne, og Forf. finder dette meget i sin Orden, han billiger temmelig meget denne Gnavenhed hos „Klasserne", hvis Talsmand han først i dette Øieblik er bleven; tidligere saae

han ud som en af Absolutismen mere eller mindre erhvervet Demokrat, han udhævede Monarchiets og især Absolutismens Nytte for Demokratiet som nivellerende „Klasserne"; her snakker han sort, idet han søger at levere et Defensionsindlæg for de fine „Klassers" Gnavenhed.

„Hvad er herved at gjøre? Det simpleste, naturligste, ligefremmeste Middel .... ek at forandre Valgloven. Dette synes saa naturligt og tillige ufeilbarligt, fordi man ikke beregner, hvad Følgen vilde blive". Proudhonianeren Hr. G. mener nu at have tilstrækkelig godtgjort, at han, den over Partierne staaende Genius, i dette Tilfælde bør lægge et Lod i Aristokratiets, „Klassernes" Skaal, der er ved at vippe op. Tilmed finder den ivrige Demokrat det at være en ret uet og simpel Udvei, at forandre Valgloven; kun er det ikke praktisk. Grundloven kan lovlig kun modtage en Modification efter 3 Gange begge Thingenes Billigelse. „Vi kunne ikke elske denne Grundlov paa samme Maade, som de, der have givet den .... men dersom vi ere bundne, ere vi lovbundne, og vi ville have denne Landets Lov hævdet og holdt i Ære; og vi stille os altsaa foran Grundloven, vi staae paa dens Enemærker; thi der er ingen anden". Det kan være, at Statens Opgave ikke kan løses ved dens nuværende Maskineri, „og da kan det ogsaa vise sig, at alvorlige Mænd, med graahaarede (graahærdede klinger skjønnere, mere pathetisk) Mænd (alvorlige eller ikke alvorlige?) i Spidsen, berede sig til Fortvivlelsens Selvhjælp". ... „Men det er saare langt fra, her at være kommen til en saadan Yderlighed"; foreløbig ville kun nogle mere eller mindre alvorlige, men meget fine høiere Klassemænd med en forthærdet ung

Mand i Spidsen berede sig til en fornuftig Velstandens Selvhjælp.

Man mærke vel, at det er uden al Motivering ved begaaede Overgreb, ved Paaviisning af Farer for den fornuftige Udvikling, at den tidligere ret ivrige sociale Demokrat føler sig kaldet til at være „Klassernes" Forkjæmper, det er uden alt Motiv, at han, der saa bestemt modarbeidede Indskrænkning i Valgloven og Tokammersystemet, der ønskede Eftertrykket lagt paa det sociale Indhold, mere end paa Formen, og mere end alt Andet frygtede Proletariatets Udelukkelse af Folkerepræsentationen — at han nu udtaler sig principielt imod Valgloven og kun af praktiske Hensyn fordrer dens Opretholdelse. „I denne Henseende maae vi nu sige, at vi med Tilfredsstillelse hilse en Forening, der ved Aarskiftet har dannet sig, og som har sat sig til Opgave at føre en Kamp paa de lovlige Enemærker. Det er Grundeierforeningen". Denne „slutter sig til Grundloven, der jo ogsaa indbefatter Valgloven; men særlig har Formanden tillige udtalt sig for den nu gjældende Stemmeret, med den Betingelse, at herved Folkesouveraineteten ikke anerkjendes", hvilket fortolkes i en Tirade à la Friederich Wilhelm, om det „Høiere" i Staten*). Forf. taler om Foreningens Stræben for frivillig Afløsning af Fæstetvangen; men ligesaalidet her som andetsteds bekjæmpes Bondevennernes Fordringer, som Platos Discipel, forsaavidt han overhovedet har vovet at udtale sig bestemt om et saa vigtigt indenlandsk Spørgsmaal, overalt har billiget. Det vilde blive altfor vidtløftigt, for enhver saadan Sætning at anføre Beviissteder; men jeg har optegnet flere saadanne, og skulde Md. Esselbachs Beundrer vove at benægte, skulle de være til Tjeneste. Han anfører som sædvanlig, at Bondevennerne ere „et eensidigt, ofte principløst Bevægelse og Agitationsparti"; men ifølge hans tidligere Anskuelser om de sociale Forhold, anseer han det som saadant, fordi det ikke er saa radicalt, ikke saa social-

*) U. 7, S. 114: „Jeg var demokratisk sindet og gjør mig en Ære af at være saa endnu" ...!

oekonomisk indsigtsfuldt, som man kunde ønske, hvilket vistnok er sandt. Her derimod udhæver han i Modsætning til det et vagt, reactionært Grundeierparti! O Jammer! „Det vilde virkelig være os ubegribeligt, om fornemme Folk i en saadan Optræden for deres særegne og Landets almindelige Interesser (meget passende og betegnende Orden) skulde have mindre Ret end Huusmænd, om vi efter at have tilintetgjort dem som Aristokrater ikke skulde modtage dem som Borgere, naar de fremstille sig som saadanne i den borgerlige Kamp". Jo, naturligviis er man nødt til at modtage dem i Kampen, — som Modstandere. At de ere berettigede til at kjæmpe og falde for Fremskridtspartiets Haand, det er klart; Forf. mener nok, at dette burde tage hiint Parti under Armen og snakke gemytlig med det, samt indrømme dets Fordringer.

„Vi ere nu tilende med, hvad vi i denne Artikel nærmest havde at sige, men udbede os Tilladelse til at tilføie Noget af mere personlig Natur, Noget, som vi i Grunden kun udtale for at have Alting aabenlyst, „Kortene paa Bordet". Denne Forenings Tilblivelse kjende vi ikke blot, som andre Sager, af Bladene, eller offenlig Omtale, men ved mere directe, personlig Meddelelse. Der har derved været Leilighed for os til at gjøre en Erfaring med Hensyn til nogle Herrer af Foreningen, og vi ville sige, som sandt er, skjøndt Nogle maaskee i Øieblikket vilde forsøge at smile deraf, (hedder ellers smile „ad Noget, hvilket for en saa udmærket Stilist er værdt at bemærke), og det er, at vi her i Danmark endnu ikke have mødt liberalere, mere politisk velsindede Mænd. I de større Kredse, hvor vi tidligere saae Mænd som Lehmann, Balthazar Christensen, Tscherning fremtræde, var der altid noget Despotisk ved Friheden; her var et mildt, roligt Overblik og til en mærkelig Grad Resignation af gamle Anskuelser og gamle Interesser". — Vi smile ikke, vi lee hjærteligen, vort Hjærte hopper i Livet paa os af Glæde over, at Ruges Ven endelig har fundet sit Ideals Realisation, at Proudhons Beundrers urolige Sind endelig har fundet Hvile, har opnaaet Gjenkjærlighed. Thi, sandelig, „de havde hans

Kjærlighed, før de bade". Vi have allerede tidligere ofte seet alt Aristokratiets svorne Fjende i sin rødeste Tid sende nette, stirlige smaa koketterende Diekast hen til de fornemme Abonnenter; hvor dvæler han ikke begeistret ved Tanken om et stærkt Aristokrati og dets store Goder, (om Grundlovudkastet, M. 4, 241) hvor blendet er han ikke af det engelske Peeris Glands? Mangen Gang har vor Demokrat saaledes beundrende skottet til Aristokratiets Fiinhed og Skjønhed; hvad Under da, at de Levninger af Sjæl, som de moeske Huldrekrønikers Begræder havde bragt hjem med sig igjen fra Norge (som han selv fortæller lod han et betydeligt Stykke blive tilbage der, formodenlig af Ængstelse ved sin altfor overstadige Sjælfuldhed) maatte svømme i et Hav af himmelsk Fryd, naar Ridder „Bugge paa Hald" (kaldet saaledes, fordi han som denne har skrevet om Fæstevæsenet), „sanddru som en gammel Riddersmand, stærk og krigersk af Udseende ligesom hans Borg" (U. 7, 8) tog ham paa sine vældige Arme og kjærtegnede ham, eller naar han broderlig favnedes af Danmarks Lichnowsky, der kun deler det Uheld med Preussens Mirabeau, at hans Navn er næsten Finke*)? Hvilken Liberalitet viste sig ikke i deres Optræden! Hvor velsindet var det ikke af dem, at invitere Danmarks Girardin ud paa de berømte Borge, der ere stærke og krigerske af Udseende som deres Herrer, og lade ham smage Jagtens aristokratiske Glæder, og derved indsuge end større Beundring for Aristokratiet! Vor lykkelige Helt føler en heftig Trang til at fortælle om sin Lykke; den umiddelbart paafølgende Kritik af Clara svulmer af Jægersmandsdygtighed. „Jeg skriver dette herude paa Landet, kort efter at have seet Mynderne fare afsted efter en Ræv, bemægtige sig den og erholde la curée .... Jægeren vilde have anseet det for en utilgivelig Synd, om han selv havde hidset Mynderne paa en tilfældig Hare, da vort Formaal var en Rævejagt". (U. 6–17)

---

*) „For os Danske vil det dog altid klinge besynderligt, at Preussens Mirabeau hedder Finke" (Hr. Goldschmidt, Ugstr. 5. 806).

Hvilken uhørt Indviethed i Jagtens Mysterier! — Nei, disse Mænd ere ikke Bulderbasser, som de gamle Liberale, det er fine Mænd, lette og gracieuse Jægere ligesom Aristokratchefens politiske Idealer, de brave Schweitzerbønder. —

„Vi ere langt fra at paastaae, at Saadant almindelig gjælder om Gods- og Grundeiere; men heri ligger ogsaa Opfordring for velsindede Mænd om at slutte sig til Foreningen og styrke den." Fordi altsaa Foreningen rimeligviis ikke vil blive saa farlig liberal og velsindet, derfor er det bedst, at ret Mange styrke den! Hvad mon vor gamle Ven Plato vilde sige til denne vidunderlige Logik?

Forfatteren vil ikke redigere et Blad for Foreningen; „vi ønske ikke at slutte os til noget Parti, deels fordi man i saa Tilfælde nogenlunde burde have en fælles Historie, samme aandige Gang gjennem Fortiden, deels fordi vi sætte en meget stor Priis paa at bevare vor personlige Uafhængighed. Denne Uafhængighed bestaaer ikke i, som Nogle troe, at kunne smutte bort efter Lune, Lyst eller Fordeel, men i at staae fri med Sind og Tanke, i at kunne modsætte sig Gaarsdagens Ven, naar han idag fjerner sig fra det, man troede paa igaar og troer paa idag." Men jeg troer at have beviist, saavidt Sligt overhovedet lader sig bevise, at Hr. G.s Uafhængighed netop bestaaer i at smutte bort efter Lune, Lyst eller Fordeel.

I U. 7, 115 (Svar paa nogle Angreb) omtaler Forf. nøiere sit Forhold til Grundeierne. „Skjønt jeg ved at appellere til enhver tænkende og retsindig Mand kan erholde den Indrømmelse, at han om mit Forhold til hiin Forening ikke veed Noget uden af Rygter, og ingen anden Bekræftelse har erholdt end igjennem Bladartikler, der ere grundede paa de selvsamme Rygter, — efter at disse ere udspredte, maaskee af de selvsamme Blades Skribenter — skal jeg dog ikke i denne Omstændighed søge nogen Tilflugt, men sige: Velan, tro da Rygterne; jeg kjender dem maaskee ikke engang alle; men tro dem da, som I ville, at Rygter om Eder selv skulle troes. Men hvilkesomhelst de

end ere, saa støtter jeg mig blot paa Noget, der bør staae som en offenlig Kjendsgjerning, og det er, at man ikke er kommen til mig med det Spørgsmaal: „Vil de forsvare vor Sag?" men har spurgt: „Vil De hjælpe os med at forsvare Deres Anskuelser?" Hos de Mænd, der dannede Foreningen, havde tildeels „Nord og Syds" Anskuelser været det politiske Samlingspunct, før Foreningen fremtraadte som saadan for Publicum, og før jeg kjendte den. Beviset herfor ligger ganske simpelt deri, at Intet er fremkommet fra Grundeierforeningens Side, som ikke stemmer overeens med de Principer, der for længe siden vare udtalte i „Nord og Syd", og det er derfor i Grunden latterligt, at man nu vil angribe mig saa heftig som formodet Forfatter af Artikler, hvis Indhold har været at læse i mit eget Skrift" .... Foreningens Betydning siges at være den „at det paa en farefuld Tid høit anerkjendte Forfatningen og den demokratiske Valglov og erklærede at ville værne om den."

Hvad nu selve Grundeierforeningen angaaer, da kan man meget gjerne indrømme, at dens Optræden har været meget liberal i Forhold til hvad man kunde vente fra den Side. Men ganske vist er det dog, at den hos os repræsenterer den europæiske Reaction, til hvilken den forholder sig omtrent som vore yderste Bondevenner til den europæiske Revolution. Om Nogen skulde have tvivlet derom tilforn, saa maatte Formanden, Hr. Baron Blixen-Fineckes Optræden ved Valgmødet og senere i Rigsdagen være tilstrækkelig til at fjerne denne. Baronen udtalte bestemt og klart ved Valget, at i hele Europa stode to stærke Partier overfor hinanden, i Forhold til hvilke alle mindre Afvigelser maatte forsvinde; det ene var Omvæltningens, det andet Ordenens, og til dette sidste sluttede Baronen sig; dette var noget nær det eneste Klare i den hele Udtalelse.

Det Samme udtrykkes i Protesten mod Folkesouveraineteten. Hvorledes Hr. G. end snoer og vrider sig, saa bliver han her allieret med den europæiske Reaction, som han tidligere omtrent bestandig har udtalt sig imod og spottet med megen Kraft. — Hvad det om Rygterne angaaer

da have disse ingensomhelst Betydning i Forhold til den tilstrækkelig tydelige Udtalelse ved Aarskiftet.

Det Morsomste ved det Hele er Forfs. Paastand, at Grundeierne have bedet Folkeregjeringens erklærede Tilhænger, den sociale Oekonom, Grundeieraristokratiets Fjende, Fritænkeren, om at hjælpe dem at understøtte hans Anskuelser! Hans tilsyneladende oprigtigste Ønsker gaae fornemmelig ud paa de borgerlige Friheder i videste Udstrækning, en meget fri Communalforfatning med meget bred Valgbasis, Almeenvæbning o. s. v.; hvor har Foreningen udtalt sig for disse Sager? Det hedder i det Følgende, at „Nord og Syds" Anskuelser „tildeels" have tjent Foreningens Stiftere til Samlingspunct; men det er aabenbart, at Forfs. egenlige Formeninger om den demokratiske Statsforms Fortrin, om den nærmeste Vei til Republiken, om Nødvendigheden af sociale Reformer, Billigelsen af Proudhons Plan, for ikke at tale om Platos Stat, dem kan vist intet af Medlemmerne have billiget; det er en Sigtelse, som Baron B. F. burde fralægge sig*). Det er kun de mod Forfs. egenlige, demokratiske Anskuelse aldeles stridende og ganske sikkert med særligt Hensyn til en mulig Alliance med det gamle Diplomati lavede Føderativheelstatsprojecter, hvorom her kan være Tale, og det er jo noget uendelig Ubetydeligt og Foreløbigt i Forhold til den uhyre Strid imellem hele Foreningens Livsanskuelse og Tendens, og den, som Forf. selv nærmest synes at hylde.

---

*) Man kan oprigtig gratulere et Par, som Grundeierforeningen og Hr. G. Intet kunde mere fuldstændig ruinere Hr. G., end hans Tilslutning til denne Forening; ingen Mand har vistnok ærgret ham mere end Baron B. F. ved sine politiske Bedrifter; og paa den anden Side har Hr. G. her saaledes blameret Grundeierne, som deres værste Fjende forgjæves vilde forsøge det. De have anholdt Hr. G. om Tilladelse til at forfægte hans Anskuelser! De ere Nuller, der faae Betydning ved deres Plads bagved ham, det betydende Ziffer! De have søgt Ansættelse som Frivillige i den goldschmidtske Hær!

Og Foreningens Udtalelser stride ogsaa i høieste Grad imod denne. Forf. er i Regelen Legitimitetens, Tractatvæsenets, Ruslands og Østerrigs svorne Fjende; og netop disse ere Foreningens Helgener og Løftestænger.

Adressen, som Forf. efter sit Opgivende ikke har skreven, men som han fuldkomment billiger, var et vagt Væveri, som de fleste Adresser, der i Reglen søge at udtrykke saa Lidet som muligt, for at faae saa mange Underskrifter som muligt, hvilke dernæst anvendes til Understøttelse for en enkelt Fortolkning.

Grundeierforeningens Hovedprogram er den bestemte Holden paa Eiendommen, Arveretten og Testationsretten i dens meest naragtig middelalderlige Form; dette strider aldeles mod Forfs. socialistiske Anskuelser; jvfr. hans Spot over „Eiendommen", hans Ønske om Arverettens Indskrænkning.

At gaae nøiere ind paa saa kjedsommelige Actstykker, som Grundeierforeningens Udtalelser, kan ikke falde mig ind; jeg troer, at det her Givne vil være tilstrækkeligt til en Bedømmelse af Aristodemokraten Hr. G.s Stilling; man vil indsee, at det er fuldstændig falsk, at de af Hr. G. tidligere opstillede Grundsætninger forsvares af Foreningen. Et Exempel endnu vil jeg give paa Forfs. Consequens. Vi have tidligere seet, at Forf. indrømmer, at „Staten maa give deres (Arbeidernes) Børn Oplysning og Lærdom lige med andre Menneskers Børn og saaledes forberede de kommende Generationers fuldstændige Lighed." I Grundeiernes Folkeskolepriisopgavemotivering (s. Foreningens samlede Værker, 1 B., S. 15) hedder det derimod: „Det har andetsteds viist sig tydeligere end hos os, at en Dannelse, der bringer Vedkommende for langt fra den Kreds, hvor han ifølge sin Livsstilling hører hjemme, medfører sine Farer, idet visse Fordringer til Livet, som Dannelsen kan fremkalde, ikke staae i Forhold til den Opfyldelse, som Staten og Livet kan byde"; hvilket der bør tages Hensyn til. Hist Fordringen om en nivellerende Folkeopdragelse, her

Paastanden om Nødvendigheden af Kasteinddelingen og en derpaa begrundet Paastand om ringere Dannelse for den fattige, arbeidende Kaste — kan der tænkes nogen fuldstændigere Selvmodsigelse? Forf. ikke alene underskriver, men har sikkert conciperet ogsaa det sidstanførte Stykke.

Om Forfs. Paastand (S. 114), at han bestandig har været imod en demokratisk juridisk Constitution, er der alt tidligere talt tilstrækkelig.

S. 117: „Jeg bærer gjerne Bebreidelsen for, at jeg under de bestaaende constitutionelle Forhold betragter det som en Nødvendighed, at et conservativt frisindet Parti danner sig paa Landet, og at jeg, forsaavidt jeg overhovedet deeltager i Dagspolitiken, stemmer mod en quelque peu socialistisk Tvangslov, naar den sociale Udvikling kan gaae med Frivillighed."

Hvad „Nødvendighed" her skal sige, er ikke let at vide; Spørgsmaalet er jo kun, i hvilket Forhold Hr. G.s Alliance med Grundeierforeningen staaer til hans socialdemokratiske Fortid. At Tvangsloven er „quelque peu socialistisk" maatte jo ikke kunne nedsætte dens Værd i den practiske Socialists Øine, (tilmed hvis han er Tilhænger af Platos Stat). Men ydermere er der ikke Tale om Socialisme i hele Tvangslovsforslaget eller i hele vort politiske Laugs Bevidsthed; det er kun en aldeles ordinær, antifeudal, frihandelsmæssig Liqvidation af gamle Indskrænkninger for Jordegodsets Circulation, som de bedste og næstbedste Borgere søge at sætte igjennem. Der lader sig ikke drage nogen skarp Grændse mellem de Fremskridt, der skulde kaldes socialistiske, og saadanne, der skulde være simpelthen oekonomiske; men Hensynet til Formuens ligelige Fordeling skulde vel snarest være det Betegnende for de socialistiske; og dertil er her aldeles ikke Spor. Paa „socialistisk" Maade findes Landbospørgsmaalene behandlede fra den almindelige Creditgjensidigheds og Rentefriheds Standpunct i Proudhons **Idée générale de la Révolution au dix-neuvième Siècle**; see ogsaa **le Socialisme expliqué au Peuple, p. Guépin**, — begge Skrifter fra 1851.

Ugeskriftets hele Udseende forandrede sig betydelig efter den formelle Overgang til Reactionen. De radicale udenlandske Meddelelser svandt ind til næsten Ingenting, medens Æsthetiken svulmede op til et foruroligende Omfang.

Af Forf.s vaklende Anskuelse af Krigen og Soldatermagten ere allerede tidligere nogle Prøver givne. Forf., der har den store Fortjeneste at have opdaget, at Soldaterstanden er et af Napoleon skabt nyt Haandværk (M. 3—9), er principielt en ivrig Fredsven, og maa dobbelt være det i Forhold til blot nationale Krige. Men naturligviis kan han deels ikke godt udtale hele sin Mening om disse, deels maaskee som følesyg Æsthetiker i Virkeligheden ikke staae sig mod „Indtrykkene"; dette udtales i tidligere citerede Stykker bl. A. ogsaa i U. 5, 360 om Fredscongressen.

Endnu bedre bliver det i Reisen fra Svendborg til London, hvor i det Hele taget den barnagtigste Glæde over hans fine Venner og Beundring af Alt, hvad der mødes paa Veien, fortrænger al sund Sands; Hr. Goldschmidt er bleven en ganske ordinær Hr. Sørensen, der reiser til Armeen for at beundre.

Den fredsvenlige ikke nationalistiske Demokrat beundrer Krogh, Helgesen, Md. Esselbach, — den formuenivellerende Socialist Christiansens Rigdom; ikke den flaueste Krigsfortæller og Reisebeskriver kan være flauere. Krogh har et mandigt Physiognomi, og er mindre Hofmand end efter Portrættet. „Man betragter slige Mænd, hvis Navn er knyttet til en stor Bedrift, med en besynderlig Interesse; man vil ikke blot see dem, men see Noget ud af dem; man vil paa deres Ansigt læse noget Genialt og veed ikke, om man tør." Man maa overhovedet vide, at Forf. er en stor Physiognom, paa samme Maade, som Andre ere Phrenologer; naar han veed, at Noget er tilstede i Hovedet og altsaa skal „findes i et Ansigt", saa kan han nøiagtig finde det, ellers ikke. — Helgesens Proportioner, det „norske Aasyn", Øine, Næse o. s. v. billiges aldeles; „jeg vilde gjerne have været med ham paa Jagt, men har ikke haft Mod til at bede ham derom; Ordet kom freidigt og let paa

Tungen, men standsede der, uden at jeg veed hvorfor." Den yndige Naivitet!

S. 42—43 beskrives, hvorlunde den ædle Sjæl har speculeret sig træt paa at finde probate Forholdsregler for den absolutistiske Regjering i Slesvig! „Man kan umulig undgaae at blive altoverveiende (maa ikke forstaaes som at komme til at overveie Alt, men som superlativt Adverbium til det næste) patriotisk stemt, og for ikke at gjøre denne Stemning til en Pine, tyer man til Armeen og lukker sig inde i den", vel at mærke, den kongelig danske, absolutistisk commanderede Armee med de gjæve, men for en stor Deel ikke synderlig demokratisksindede Officierer. Det er i disse Tider, da den eneste politiske Repræsentant for en Tilnærmelse til Almeenvæbning, Tscherning, overfuses paa den meest tragicomiske Maade af Medlemmer af den hæderlige og priviligerede Officierkaste, der mene at være eneste Repræsentanter for Armeen og ene at have med dennes Affairer at gjøre, at Almeenvæbningens ivrigste Anbefaler i vor Litteratur „lukker sig ind i Armeen", ɔ: i Officierstanden og beundrer den over alt Andet! Men formodenlig har Hr. G. som sædvanlig haft diplomatiske Fif bag sin beundrende Optræden, sandsynligviis har han hemmelig agiteret for den eneste fornuftige og demokratiske Ordning af Armeen, nemlig Valg nedenfra opad, Valg af Underofficiererne ved Soldaterne, af Officiererne ved alle deres Underordnede; naar dette er kommet istand, vil man kunne tale om Officiererne som Armeens Repræsentanter, indtil da er dette menigsløs Snak*).

I det Hele kan der maaskee være et Forbehold at gjøre ved Fordømmelsen af Hr. G.s Forhold til Foreningen.

---

*) Sandsynligviis vil Almeenvæbningen med det Første atter faae en varm og talentfuld Forkjæmper i Admiral Dahlerup, der efter at være vendt hjem ganske sikkert vil fortsætte den af ham i Forening med afdøde Oberstlieutenant Fibiger begyndte Virksomhed i denne Retning. Det af disse dannede Selskab for Almeenvæbning opløstes efterhaanden, da Admiralen havde taget østerrigsk Tjeneste i Undertrykkelseskrigen mod Italien.

Man kjender Coopers „Spionen"; denne udmærkede Spion gjør sit Parti saa uhyre Tjenester, netop derved at han samtidig giver sig Mine af at spionere for Modpartiet. Det er ikke usandsynligt, at Hr. G., som jo er en Beundrer af Zopyrus, er i et lignende Tilfælde; han gjør sig Aristokraterne maaskee kun derfor til gode Venner, for ved Leilighed des sikkrere at overlevere dem til det europæiske Demokrati. Det er næsten uden for al Tvivl, at Hr. G. i London har pleiet ivrige diplomatiske Underhandlinger med Ruge, Ledru Rollin og Mazzini; det vilde være et diplomatisk Mesterstykke, om Hr. G. netop paa denne Reise havde aftalt Aristokratiets Undergang. I saa Tilfælde vilde der fra Demokratiets Side aldeles Intet være at udsætte paa hans Opførsel, tvertimod, det vilde være en mageløs Opoffrelse. Selv efter danske Retsprinciper vilde han være sagesløs; det er jo Vægterne tilladt at tage Stikpenge for ikke at arrestere Spilopmagere eller Tyve, naar de bløt arrestere dem alligevel. I Grunden burde man i saa Tilfælde ikke tale om Planen, uden ganske sagte. — Eller skulde de danske Borggrever virkelig have i Sinde, i Spidsen for alle deres Mænd, men under den tappre Hr. G.s Overcommando, at nedsable Rigsdagen og Partierne, gjøre os „Borgerlige" til Trælle, og paa denne brede Basis at opføre en platonisk-communistisk Statsbygning for dem og deres Venner? Jeg raader Autoriteterne at tage sig ivare; naar man har med en saa snu Mand at gjøre som Hr. G., er det altid det Bedste at være belavet paa det Værste. Skulde Hr. G. virkelig nære slige Planer, saa var det hensigtsmæssigt at føre nøiagtig Protocol over hans Tilhængerskab, for efter hans egen Recept at kunne behandle det med „Pulver und Blei" saasnart det blev „altfor talrigt." —

Efter at dette var færdigt til Trykken, er Forsættelsen af Reisepjattet udkommet, særdeles passende til Jule- og Nytaarsgave. Hr. G. har i London meget rigtig spillet Diplomaten overfor Ruge, Ledru Rollin og Mazzini, dog (efter hans egen naturligviis ikke aldeles paalidelige Beretning) kun i Henseende til de meget yndede internationale Forhold.

Jeg tillader mig at henlede Udenrigsministeriets Opmærksomhed paa denne usædvanlige diplomatiske Capacitet; det er stor Synd, at den skal ligge saaledes brak paa de enkelte Tilfælde nær, hvor hans egen varme Fædrelandskjærlighed driver ham til at opoffre sig gratis. Dog - gratis siger jeg, — det er jo det ikke; „de Landflygtige i England" fylde jo 20 Sider; Hr. G. kan nøiagtig beregne sin umiddelbare Indtægt ved denne Entreprise, for ikke at tale om den mere middelbare (Forøgelsen af Interessen for Tidsskriftet, Beundringen af hans diplomatiske Dygtighed og politiske Anseelse o. s. v.)

Denne hele Artikel er i Sandhed noget af det meest characteristisk Pjaltede, som Forf. nogensinde har leveret.

Vor vimse Forfatter render omkring og tager de politiske Mænd i Diesyn, som man beseer et Menageri eller et Theater, men vel at mærke, snigende sig ind ved Hjælp af sit gamle demokratiske Firma, sine Anbefalinger fra demokratiske Mænd, — medens han nu er løben over til Reactionen; hvilken Usselhed! Han noterer Notabiliteternes Signalement, Næse, Øine, Skæg, Gebærder, Udtryksmaade, mange Enkeltheder af deres Samtaler, ja, som vi skulle see, tillader han sig endog den meest uhørte, uforsvarlige Indiscretion: at aftrykke et Anbefalingsbrev fra en af dem. Men midt under alt dette industrielle Nyhedskræmmeri optræder Forf. med megen Vigtighed som privat Diplomat, der søger at frelse Fædrelandet ved Underhandlinger med Fremtidens formodede Magthavere! Det selvtilfredse Blæreri, hvormed vor blaserede Vielschreiber paa saadanne Steder forkynder sin anvendte Fiinhed, er ubetaleligt.

Meest ublandet nysgjerrig er Hr. G. i Forbold til Kinkel. Den Republikaner, der skulde forestille ham for Kinkel, mærkede paa Veien, at Hr. G. ikke var ægte Demokrat, og spurgte, hvad han da vilde hos Kinkel? (7 B. 2, 247) „See ham; jeg har stor Agtelse for hans litterære Dygtighed og politiske Enthusiasme, og den store Uret, man har tilføiet ham, forøger jo Interessen." Føreren var godmodig nok til uagtet denne Erklæring, at Kinkel skulde tjene som londonsk Seeværdighed, at tilfredsstille den

sade Reisebeskrivers Nysgjerrighed, den litterære Conditors Gridskhed efter pikant Krydderi til sine vammelsøde Varer. Der leveres nøiagtigt, pjatblandet Signalement over Hr. og Fru Kinkel; der meddeles en forvirret Samtale, hvori Hr. G. godhedsfuld lader Kinkel vaase temmelig meget; Hr. G. selv har maaskee ikke givet ham Synderligt efter. Men det er jo en Hovedforlystelse, som denne fortræffelige Mand skjænker sig og sit Publicum, at lade navngivne gode Venner af ham, (saaledes ogsaa i Reisebeskrivelsen adskillige Englændere) optræde vrøvlende; til Gjengjæld burde En eller Anden udgive en Samling af kortvillig Samsnak med den berømmelige Meyer Adolph Goldschmidt om lærde og curiøse Materier; han maa være kostelig i sin borneerte, uvidende, naive Selvtilfredshed. —

Derfra gaaer Farten til Ruge, hvis Person omtales med megen Velvillie. De talede tilsammen om Slesvig-Holsteen; Hr. G. „fandt let ved at sætte ham ind i Forholdene", og snakkede efter sit Opgivende betydeligt Sort. Men i Virkeligheden har Hr. G. ganske vist fremstillet sig for Ruge som den gamle Republikaner, der kun paa Grund af ydre Forhold for Øieblikket ikke kunde gjøre Propaganda i det lidet forberedede Danmark. Dette gjøres næsten vist ved Ruges Yttring i Brevet til Ledru Rollin, som Hr. G. tillader sig at aftrykke: "Citoyen! Mr. G., ami sincère, vous remettra cette lettre et vous donnera des explications." Dette "ami sincère" betyder aabenbart en oprigtig, paalidelig, politisk Ven, en Indviet; her var jo ikke Tale om personlige Følelser, men om politiske Forhandlinger. Troer man, at Ruge havde endog blot taalt et Menneske hos sig, hvem han kjendte som en Forhaaner af de forholdsviis frisindede Partier i Hjemmet, som en Tjener af eller Anfører for det gnavne Aristokrati, og tilmed som Overløber fra det sociale Demokrati? Upaatvivlelig havde Ruge paa sin sædvanlige gevorbne Maade beordret et saadant Subject ned ad Trapperne, og advaret imod ham i Partiets Organer. — Ruges Brev er ellers lovlig borneert, det kan ikke benægtes; ligger Originalen til Eftersyn hos Forf.? Ruge bar herefter ladet sig binde paa Ærmet,

at Monarchiet Danmark i Forhold til Fremtidens Republiker vil holde sig neutralt „indtil et Punct er givet, hvor det kan stille sig paa vor Side"; et Monarchi af saa bedsteborgerlig en Natur som det danske skulde ville slutte sig til Republikerne, hvis Bestræbelse det maatte være, ogsaa der at styrte det monarchiske Princip og de privilegerede Kasters Herredømme! Hvorledes skulde tilmed Kongeriget Danmark, det russiske Skytsland, formaae Sligt? Og er det Grundeiernes Hensigt at virke dertil? „Og aldeles det Samme er Tilfældet med Sverrig", som Hr. G. altsaa ogsaa har haft den Godhed at gaae i Caution for! Hvilken er størst, Hr. G.s Frækhed ved at optræde saaledes eller hans Dumhed ved at offenliggjøre sin Bedrift? „Og i disse to Lande er Republiken ikke Fremskridtsbevægelsens Løsen, som hos os og i Østerrig, Italien og Ungarn. I Kongeriget Danmark er den almindelige Stemmeret indført", hvilket altsaa Hr. G. og Hr. R. formene kan forslaae for det ganske Norden. Hr. G. har altsaa bildt Ruge ind, at „almindelig Stemmeret" gjaldt hos os; men han kan vistnok neppe have fortalt om privat Tjenesteforhold, 30-aarsalder, absolut Veto, Sager, som berøve vort Valgvæsen al Lighed endog blot med Februarconstitutionens eller Schweizerdemokratiernes almindelige Stemmeret og Folkeregering. End mindre kan naturligviis Hr. G. have anført, at han selv for nylig havde principielt erklæret sig mod og kun af politiske Nødvendighedshensyn for vor Valglov („Ved Aarsskiftet").

En saadan diplomatisk Uærlighed burde ialtfald ikke offenliggjøres; Ruge kunde dog muligviis blive underrettet om, hvorledes Hr. G. havde narret ham, og saa var jo Fædrelandets Velfærd maaskee forspilt, naar Ruge bliver Dictator, som Hr. G. synes at tænke sig! — I Virkeligheden har Ruge vistnok ikke meget at sige.

Er i det Hele Forf.s Forhold til de Landflygtige, hos hvem han sniger sig ind under falsk Flag, og af hvis hele indbyrdes Forhold og private Liv han dernæst offenliggjør betydningsfulde Træk, modbydeligt, politispionagtigt, saa synes navnlig Offenliggjørelsen af Brevet at være et

reent Forræderi. Man kan neppe begribe, hvorledes Forf. har kunnet faae det læst og afskrevet; man pleier dog at behandle Anbefalingsbreve som andre betroede Breve. Meget interessant vilde det være at erfare, hvorlunde Hr. G. har baaret sig ad, om Ruge har dicteret ham det eller udtrykkelig givet ham Lov til at læse, afskrive og aftrykke det, eller om Ledru Rollin har leveret ham det tilbage i dette Øiemed. Ingen af dem var iøvrigt strengt taget berettiget dertil alene, eftersom Brevet er en Sag mellem dem begge; men maaskee have Ruge og Ledru Rollin begge udtrykkelig bemyndiget Hr. G. til at udgive Brevet til Fordeel for den trængende danske Reaction?

Forf. selv siger kun: „Han (Ruge) medgav mig følgende Brev, som jeg kan lade trykke, fordi der i denne Sag ikke er nogetsomhelst Hemmelighedsfuldt; (ikke udhævet); kan den ikke staae offenlig, maa den falde." — Et mageløst Ræsonnement, hvoraf imidlertid kan læres, at Enhver, der er i Besiddelse af kuriøse Smaabilletter fra Hr. G.s Haand og tilsvarende Smaatræk af denne ædle Personligheds Levnet, som der „ikke er nogetsomhelst Hemmelighedsfuldt i", er berettiget til at offenliggjøre dem. Det vilde ikke være mere end simpel Gjengjæld, om man leverede en Samling af Anekdoter om og Smaaarbeider af Hr. G., hans Mellemværende med litterære Venner og Fjender vedkommende; den kunde blive meget pikant, og med Fordeel udgives paa Dansk og Tydsk paa eengang.

Alle og Enhver veed nu, hvad det er at have Hr. G. til "ami sincère"; jeg ønsker Grundeierne til Lykke!

Med Brevet gik Helten løs paa Ledru Rollin, hvis Signalement leveres hans store Hoved, tykke Haar og graa Øine lovede ikke Stort. Da Hr. G. fik Ledru Rollin i Tale, var denne først slet ikke net mod den vigtige lille Mand, men senere talte han med en „forbausende Aabenhed" med ham om sine Venner i Frankrig o. s. v., — naturligviis, fordi Hr. G. sneg sig ind hos ham, forklædt som Demokrat og med demokratisk Pas.

Dernæst skaffede Ruge ham Adgang hos Mazzini, til hvem han iøvrigt selv anfører at have modtaget en Art „Frimurertegn" af Pescantini! Altsaa blev han anseet for Medrepublikaner og benyttede denne Maske. Ligerviis som Helgesens Ansigt efter Forf. viser Spor af Kjærlighed til Katte, saaledes er der i Mazzinis Ansigt, noget Haardt og Skarpt i Øinenes Udtryk, der svarer til vore Forestillinger om Mord og kannibalsk Adfærd. — Der snakkes meget for og bag, Forf. forsøger sig navnlig i „behændige Vink". Louis Blanc indfinder sig og beskrives temmelig kort; hans Stemme er saa sagte og venlig, skjøndt mærkelig langsom, ligesom formedelst Savn af Olie i Hængslerne." Meget smuk Lignelse. — Mon Hr. G. virkelig har seet L. Blanc? Det er aldeles ikke rimeligt, da intet ordenligt Signalement med Næse, Øine meddeles for denne betydelige historiske Persons Vedkommende, medens Kinkel o. dsl. beskrives saa omstændelig; — men det skal nu være saa interessant at have omgaaedes med alle de berømte Navne. —

Forf. beundrer Børsen; „jeg følte virkelig Ærbødighed for denne Forsamling" (ligesom for Kongen, Md. Esselbach m. fl.; Hr. Forf. er i det Hele meget ærbødig af sig), „der vel syntes mig hidført af Stræben efter Vinding (dog!), men af en loyal og frugtbringende Stræben", for en stor Deel efter at brandskatte Næsten og ødelægge hverandre indbyrdes. — Det hele engelske Pengearistokrati, denne despotiske Kaste, som lader den halve Verden trælle til dens Vinding, beundrer vor forhen socialistiske Forf. indtil det Yderligste; kun paa et enkelt Sted hedder det: „Jeg veed nok, at Nogle sulte i dette Land; men jeg veed ogsaa, at ved en af Menneskekjærlighed antændt Revolution kom endnu Flere til at sulte." Det er den fredelige sociale Revolutions, Proudhons Tilhænger, der taler.

Forf. har meget travlt med Oligarchiet Englands Fasthed, med Folkets Eenhed og „Frihed"; — det er en egen Sort „Frihed" i England, hvor en uendelig lille, skarpt begrændset Kaste saavel politisk som socialt commanderer over det hele Folk!

Og nu sammenligne man hermed Forf.s tidligere Erkjendelse af Englands, det engelske Folks, ulykkelige, næsten redningsløse Tilstand, de herskende Kasters Tyranni mod de (før 8, nu kun 6½ Millioner) forsultne Irlændere, mod Colonierne, mod det uhyre Proletariat! (See f. Ex. M. 1, 47. Den engelske Krisis; og 182, „Storbritanien og Irland"). Den sidste Artikel ender f. Ex. saaledes: „England, Du stolte Ø! Dit eget Folks Taarer have undergravet Dig, nedbrændte og mishandlede Byer raabe om Hævn, Manden fra St. Helena reiser sig taus og fæster sit brustne Imperatorblik paa Dig." — Og netop i disse Tider erkjendes jo selv af det herskende Parti, af Times, Morning Chronicle o. s. v. Elendens Storhed stedse mere og mere; man huske Times's Nødraab, da man opdagede Irlændernes Uddøen eller Udvandren, man see Mayhew's **London labour and London poor**, — for ikke at tale om de Radicales Arbeider, f. Ex. Engels: „Die Lage der arbeitenden Klassen Englands", aldrig gjendreven, støttet paa officielle Actstykker.

Og gjennem hvilken Proces er Hr. G. kommen til at beundre det nye Venedig og stole paa dets Soliditet? Gjennem en nøiagtig Granskning af Forholdene, saaledes som den kan foretages paa Stedet? Nei, ved at more sig i London, lade sig imponere af Boutikker, Pakhuse, Børsspillere og Ale. „Jeg havde hjemme væddet med * *, at jeg ikke vilde drikke Øl i England; men, ak, overfor en blond, blød, rank, yppig Aleflaske strakte mine Principper Gevær og gik mit Væddemaal tabt. I Sandhed, Ale er en kongelig Drik, ikke for en Continental-Konge, men for Herskeren, der holder Havets Trefork og throner paa den vaade Strandbred .... Poseidon har drukket Ale. Zeus, Continentalherskeren, har drukket Champagne, der paa Græst hedder Nectar, og spiist ambrosiske Krakmandler dertil. Alen er stille som det engelske Gemyt og stærk som den engelske Villie og lidt lumsk som Leoparden og Havet." Sandsynligviis skrevet i en dygtig Ølruus.

I det Følgende har Forf. bl. A. gjort den interessante Opdagelse, at Chineserne paa en vis Maade kunde kaldes

Asiens Franskmænd, hvilket nøiere udvikles paa et Par Blade, hvis Fatuitet kan føles, men ikke beskrives. — En troende goldschmidtiansk Lærer i dansk Stiil kunde passende give sine ulykkelige Lærlinger f. Ex. denne Opgave: „At undersøge, hvorvidt Brasilianerne kunne kaldes Amerikas Lolliker;" hvilken herlig Øvelse i Efterligning af vor første Stilist vilde her være given Leilighed til!

I Artiklen om Heine coquetterer Forf. til en Afverling med Jødedommen, og glæder sig over, at han baade kan begeistres og røres ved sjællandske og ved palestinensiske Local- og Specialhentydninger, hvilket medfører den Lykke, at han „er ligesom født med flere Sandser, at han forstaaer baade den danske og den hebraiske Digter", ɔ: at han er dobbelt saa stemningsusikker, dobbelt saa forvirret som et almindeligt Menneske; en herlig Lykke! — Om L. Napoleons Banditstreg hedder det, at „det første Indtryk af denne Efterretning er en Følelse af Tilfredsstillelse", fordi nemlig Forsamlingen ikke fortjente bedre. En skjøn Betragtning af Forf., der hidtil bestandig har holdt med det sociale Demokrati i Frankrig. — Hr. G. meente maaskee, at nu havde „Demokratiet fundet sin Napoleon!" Dog erkjendte han snart, at det Hele var Galskab; men i sit borneerte Lakaisind haaber Forf. som sædvanlig, at en ikke compromitteret „Mand" skal vise sig og „hilses af de Fleste som den, hvis Person er Garanti for Ærlighed og Alvor!"

Det er paa de Tider, at man holder inde. Den „Mødding" (at jeg skal tale æsthetisk med Hr. G.) af Selvmodsigelse og Uærlighed, som Hr. G.s Værker indeholde, vilde jeg dog ikke formaae at bortrydde, om jeg saa havde Lemmer af Jern og arbeidede fra Morgen til Aften i et Par Menneskealdre; „til at rense en Augias's Stald udfordres der en Herkules."

Anhang.

Hr. E. Meyer og Dyrene.

Naar et Blad i vore læselystne Tider kan levere Nyheder og Romaner godt og billigt, samt give Adgang til Avertissement, saa er det meget indbringende Geschäft, der drives som erhvert andet, uden nogensomhelst anden Interesse end den reent forretningsmæssige, mercantile.

Derimod kan nu intet Videre indvendes; enhver moralsk Indignation over et saa uundgaaeligt Phænomen i et uorganiseret, uvidende Samfund, er latterlig. Hvorfor skulde det være mere umoralsk at handle med Nyheder og Feuilletoner, end med Kaffe, Tobak eller andre Varer? Men sandt er det, at ligesaa megen Nytte som et udbredt, vel redigeret Organ af fremadskridende Tendens kan gjøre, ligesaa skadeligt er et blot paa Speculation grundet, Massens uheldigste Svagheder for Røverhistorier o. desl. smigrende og forøgende Blad. Uagtet et saadant ikke har nogen bestemt Mening om nogensomhelst Ting, vil det under en svag, paa Folkets hele Masse kun lidet indvirkende Opposition lettest slutte sig til det reactionære Parti.

Det vil være vanskeligt, i det ganske Europa at paavise et Organ, som saa udelukkende ved Billighed og Røverhistoriers Masse har skaffet sig Udbredelse og derved en vis Betydning, som „Flyveposten". Redactionen er nemlig et saa storartet Exemplar af Aandløshed og Uvidenhed, at Alle og Enhver ere enige i at betragte den som et reent Curiosum. Der ere faa menneskelige Corporationer, som i den Grad have gjort sig fortjente af Kjøbenhavnernes Underholdning ved at give sig selv til Priis, som Flyvepostens Redaction. Hvis Sjæl har den ikke glædet ved den rotteædende Sjouer, Cavaignac som Commandeur for den danske Armee, ved sin kostelige

Latinitet og Fransøsken*)? Hvilken Mand i Danmark har haft det Held, i den Grad at vække Bifald ved sin personlige Optræden i offenlige Forsamlinger, som Hovedredacteuren? Man mindes endnu, hvorledes denne engang i Bladet søgte at fremstille sig selv som Martyr, som Skive for den værste Mishandling (selv ved „Knaldbreve til at spolere Øinene", Helvedmaskiner i det Smaa) ja for Forhaanelse i sin egen Familes Kreds; men, skjøndt maaskee mange utilbørlige Hensyn kunne have gjort sig gjældende i hans offenlige og private Behandling, tyder dog hiint paa, at Alle ere enige i at have ham tilbedste som en paa aldeles urigtig Hylde anbragt passiv Comiker. For en ærlig stræbende Tankens Mand vilde dette være noget Underordnet, „Publicums" Dom er jo ikke Noget at tage videre Hensyn til. Men Hr. M. har jo, som han selv ofte nok har udtalt, ingen væsenligere Interesse, end den, at tækkes Publicum og tolke dettes Formeninger; det er dette, der gjør hans Stilling som spottet og foragtet af Alle saa overmaade uheldig.

Men den ganske Redaction er i det Hele taget et vakkert Kompagniskab. Man har en vis maaskee overdreven Modbydelighed for at røre ved det Smudsige, selv om det er for at skaffe det bort; det er kun dette, der afholder En fra at samle og meddele det Væv af industrilitterære Speculationer, hvori forskjellige herhen hørende ikke uberømte Videnskabsmænd beviislig have været indviklede; et udmærket Bidrag til Smudslitteraturens Historie vilde man iøvrigt paa denne Maade kunne yde. De Streger, som de forskjellige Lemmer have spillet hverandre indbyrdes, vilde afgive Stof til de lysteligste Hverdagshistorier, man kan tænke sig.

Hvad Bladets politiske Optræden angaaer, da er dets fuldkomne Holdningsløshed bekjendt nok. Man veed f. Ex., hvorledes det i Begyndelsen af 1848 fægtede for, senere af yderste Magt imod den almindelige Stemmeret, hvor-

*) Te deum laudanum, et Facta, relato refero, en Dame i fuld Mobil, crimen læsæ bestialitatis o. s. v. o. s. v. o. s. v.

ledes det i Martsdagene paa eet Døgn fra heelstats-legitimistisk blev eiderdansk og krøb for dette Partis Førere i Ministeriet, som det senere atter har overøst tildeels med de meest umotiverede og plumpe Grovheder. Man veed, hvilken Masse af lascive Romaner den fromme Redacteur har sendt ud i Verden, hvor ivrig hans reactionære Sind var for at komme først med E. Sues radicale „Folkets Mysterier"; man veed, at han er Udgiver af den store, radicale, antireligiøse, paa Dansk oversatte og uhyre slet illustrerede Verdenshistorie af Demokraterne Held og Corvin!

Man kjender ogsaa hans æsthetiske Bedrifter, Digtet, hvori han fremstiller sig selv som naturpoetisk Messias og lover sine Bespottere Tilgivelse, naar han er „i sin Herlighed", hvori ogsaa den skjønne Strophe om „Joseph Naturalier række" forekommer; man kjender „Eremiten i Hovedstaden", dette Uhyre af en plump Allegori paa en tydelig betegnet Persons privateste Liv, hvilken han blev tvungen til at afbryde ved denne Persons Hjemkomst fra Udlandet, uagtet han i Grunden var forpligtet til at fuldende den, o. s. v. o. s. v. Dette forhindrer ikke, at Hr. E. M., uagtet i høi Grad indskrænket og indifferent i almenere Anliggender, kan være en udmærket Kjøbmand og Fader, Kunstens Beskytter, og prydet med mange andre Dyder; her er kun Tale om hans Betydning som Medlem af Pressen. Vi beklage ham, at de reactionære Capitalister ikke vare letsindige nok til at give sig et Kompagniskab i Vold, som maaskee overlod sig til et modsat Parti et Par Dage efter; det havde været en hæderlig Aftægt, og hvo veed, hvad en Mand af Hr. M.s Talenter kunde drive det til i Udlandet? At han vilde gjøre Danmarks Ære, er utvivlsomt.

Dog Skjæbnen vilde det anderledes. Vor dygtige Videnskabsmand blev nødt til foreløbig at bevare sin Plads som det meest foragtede Medlem af den danske Presse, foragtet selv af dem, som benytte hans gode Kjøb paa Nyheder og Røverhistorier. Man kan i Sandhed lykønske Reactionen og navnlig dennes militære Medlemmer til at have beholdt et saa værdigt Organ, som Hr. Edouard Meyers „Flyvepost".

Jeg skal i et enkelt Exempel søge at fremstille denne Mands eiendommelige Aandsretning og Fortjenester af Videnskaben og Litteraturen. Jeg vælger den berømte Artikel, hvis Gjenstand min egen Ubetydelighed var, og hvori Hr. M. navnlig imødegik mine ovenfor aftrykte Bemærkninger i „Fædrelandet" om Hr. Goldschmidt og Hr. Meyer. Behag at eftersee „Flyveposten" for 26de Mai 1851.

„Forfatteren af en Piece, der har mærket sig med Navnet Peter Vandal, har i „Fædrelandet" Nr. 116, for Onsdagen den 21 Mai, blandt Andet yttret: „at under nærværende literaire Forhold, hvor Pressen kan undertrykke næsten ethvert Skrift af en begyndende Forfatter, ved at lade det uomtalt, — er for en saadan selve det at blive anmeldt, uden alt Hensyn til Anmeldelsens Beskaffenhed, en stor Lykke". Forfatteren Peter Vandal takker derfor sine tre Anmeldere: R. S., „Flyveposten" og „Nord og Syd", men paa ægte vandalsk Viis, nemlig, ikke ved at skrive en motiveret Antikritik*), men ved at skjælde de navngivne Redacteurer af de sidstnævnte Blade ud; ved fra Pseudonymitetens Skjul at kaste sig over navngivne Mænd med Vandalisme. Hvorfra stammer denne smukke Fremgangsmaade, at „en begyndende Forfatter" saa nobelt takker dem, han selv siger at skylde „en stor Lykke"?**) Forfatteren er

*) En Antikritik forudsætter en Kritik, hvilken ikke var leveret; „Udskjældning" var der ikke Spor til i min Artikel. Morsomt er det, at baade „Flyveposten" og „Nord og Syd" anvende det Firma (Vandal) imod mig, som jeg selv havde lavet, foregribende den philistrøse Indignation.

**) Er jeg virkelig Enhver Tak skyldig, fordi han er kommen til at være Aarsag i en for mig lykkelig Begivenhed? Skylder jeg den Tak, som ved groveligen at puffe mig i Rendestenen frier mig fra at blive ramt af en tilfældig i det Samme nedfaldende Tagsteen? — Den efterfølgende vittige Hentydning er Forf. saa glad over, at han 3 Maaneder efter (d. 21 August) i en Artikel imod en formeentlig nærstaaende Forf. citerer den her leverede Skildring af „den Dreyerske Klub!" Ikke alene at skrive, men endog med Velbehag at henvise til en saadan Artikel, det overstiger Taabelighedens Maximum blandt almindelige litterære Størrelser.

Atheist. Her i Staden existerer et Selskab, bestaaende af blaserede unge Mennesker, en ny Dreyersk Klub, der dog adskiller sig fra den ældre Dreyers Klub derved, at istedetfor denne, den ældre Klub, havde Gemytlighed, gode Sæder og behagelig Underholdning til Formaal, gaaer den ny Dreyers Klub kun ud paa at udviske Alt, hvad der giver Livet Værd og Betydning. At fornegte Gud og Dyden er dens første Princip, at angribe og rediculisere Alle, der vedkjende sig dem, dens andet. I andre store Stæder findes der ogsaa Fritænkere, Mænd, der ikke troe paa den aabenbarede personlige Gud, men de have dog Sandhed og Retfærdighed til Formaal; den dreyerske atheistiske Clique gaaer ud paa det Modsatte. Vi have fornylig været i et Selskab*), hvor der var endeel af denne Sect tilstede. Vrede og Glubskhed lynede af deres Blikke, en stadig Brummen, en evig Kredsbevægelse omkring dem selv, var det første man bemærkede ved Indtrædelsen i Forsamlingen. „Vi troe ikke paa nogen Gud, vi troe kun paa os selv, Opholdelsesdriften er vor Moral, vor Tanke, „„vor chemisk-physiske Proces i Hjernemassen““; Raahed, Glubskhed, samt dyrisk Vandalisme vor Dyd, vor Sandhed“; Alt dette tonede fra de vilde Struber, og gjenlød som stygge Hyl i Menneskeøren. Det var i Herr Liphardts Menageri, hvor vi saae denne Klynge Atheister i deres vilde Naturcostume: Løver, Hyæner, Ulve og Schakaler, lutter Atheister af første Rang, men disse havde dog noget Menneskeligt i deres Atheisme, de viste Fromhed og Taknemmelighed mod Vogteren, mod Den, der lod dem nyde „den store Lykke“ og bragte dem deres Føde, men Atheister ere de ligefuldt, de troe ikke paa en Gud; skjøndt selv et levende Beviis paa en mægtig Skaberaand, ere og blive de dog Dyr; de see det Skabte, men troe ikke paa nogen Skaber; de see Verdensbygningen, men erkjende ikke, at nogen Mester**) har opført den.

*) Man seer, hvor passende den geniale Forf. veed at vælge sin Omgangskreds.

**) De taabelige blaserede Bjørne, som kunne ansee Verdensbygningen for et Svendestykke! Hvilken Mangel paa Begreb om Laugsforhold!

Kun eet Væsen fandtes der i hele den nævnte Forsamling, som i Virkeligheden ikke troede at være sig selv nok, det var en ulykkelig lille Abe, som, idelig forfulgt af andre Aber, græd og jamrede sig og synlig bad om Vogterens Beskyttelse. Den var ikke Atheist; den troede paa et mægtigere Væsen; hvilken stor Abe er dog Peter Vandal imod denne lille Abe; en eneste stor Ulykke, der kunde bringe ham til den Erkjendelse, Dyret i Almindelighed har forud for ham, vilde dog være en stor Lykke for ham*).

Have Kjøbenhavns Atheister da ingen Religion? Have de intet ophøiet Formaal, ingen sædelig, sandhedskjærlig Stræben. Læs Peter Vandal og see. Nogen Dialectik, „en vis sophistisk Færdighed" — er Særkjendet paa det Slags Folk; men Agtelse for Sandhed, Dyd og

*) Jeg tillader mig at henvende Samtidens Opmærksomhed paa den grundige zoopsychologiske Viden, som fremtræder i denne dybtfølte Skildring af dyrisk Atheisme og dyrisk Religiøsitet; denne Viden er et interessant Resultat af Forf.s eiendommelige Plads i Dyreræken. Ligerviis som man har forskrevet en ægte Englænder for at docere Engelsk ved Universitetet, saaledes maa det vistnok ansees for aldeles tidssvarende at ansætte Hr. M. som Docent i dyrisk Psychologi.

Forf.s Beretning, at Dyrene i Almindelighed have Religion, stemmer ret vel med den i vor Tid erhvervede Erkjendelse af Religionen som det første, ængstlige Tilløb til en Verdensanskuelse; den tilhører de lavere, mere dyriske Trin i Menneskehedens Historie. Derimod synes det mindre let at forstaae, hvorfor de vilde Dyr skulde være mindre religiøse end andre; thi jo vildere og grusommere Menneskene have været, des større Betydning har ogsaa Religionen haft for dem: denne har jo sædvanlig været et væsenligt Moment i selve Grusomheden og Vildheden (Menneskeoffre, Kjætterforfølgelser og Autodafeer, religiøse Krige; Attila betragtede sig høist religiøst som en Guds Svøbe for den onde Verden o. s. v. o. s. v.) Men muligviis ville fortsatte Forskninger under Forf.s selskabelige Liv føre ham til en bedre Erkjendelse i denne Henseende. — At den lille Abe erklæres for den eneste Religiøse i Selskabet, er vistnok en Uagtsomhedsfeil, da der sikkert vare flere „Dyr i Almindelighed" tilstede.

Humanitet have vi endnu ikke opdaget hos Humanisterne, trods dette Navn, som de udentvivl spøgefuldt have givet hverandre. Viis os en eneste Atheist, der har beviist sin Tro paa Livets Sandhed og den menneskelige Tilværelses nødvendige Betingelser, — der i Gjerningen har viist, at Mennesket ved den atheistiske Lære vilde være andet eller mere en hine vilde Dyr i Menageriet, og ikke som disse maatte indespærres hver for sig i sit Buur, for ei at sønderrive hverandre indbyrdes? — Viis os det. Vi ville see det førend vi troe det, og naar vi see det, troe vi det heller ikke.

Førend vi slutte disse Bemærkninger, ville vi til Tak for Hr. Peter Vandals Anerkjendelse af vor store Fortjeneste søge at raade Bod paa den „visse" Misundelse, som han føler over vor „mercantile Virksomhed og over dens Resultater", ved at anvise ham en Maade, hvorpaa han, uden at stikke videre dybt, selv kan vinde den Priis, han ønsker udsat for en paralelliseret Levnetsbeskrivelse af „Nord og Syds" og „Flyvepostens" Redacteurer. Allerede ved at følge Sandheden kunde han indlægge sig en heel Deel mere Fortjeneste, end om han udgav 10 atheistiske Pjecer. Ved saaledes at affatte vor Levnetsbeskrivelse, hvortil vi gjerne egenhændig ville række ham Materialierne, kunde han komme til Vished om, at der er endda ikke saaliden Forskjel mellem Redacteuren af „Nord og Syd" og nærværende Blads Redacteur*). Vi anerkjende saaledes Hr. G.'s

*) Derudi maa man aldeles være enig med den ærede Forf.; det er ogsaa kun som Medlemmer af den indifferente, industrielle Presse, at jeg har taget mig den Frihed at sammenstille de to store Mænd. Dette var naturligviis beregnet paa at være det allerværste Indhug paa Hr. G. Som bekjendt er det altid Culminationen af Ubehageligheed i en Strid mellem danske Blade, naar et af dem sammenstiller et andet med „Flyvepostens"; den, der i den afholdte Grovhedsauction har været saa heldig først at komme med dette Bud, er vis paa Seiren; med en inderlig Selvbehagelighed nyder det sin Modparts Besippelse. Denne driver det i Reglen ikke videre end til et forbittret: „„Flyvepost" det kan Du selv være".

Tankeoverlegenhed og dialectiske Færdighed, medens vi troe, at sand Følelse og Følelse for Sandhed*) er mere Naturegenskaber hos os, end hos den ærede Collega, med hvem man saa smigrende har sammenlignet os. Vi høre nemlig ikke til dem, der antage Tankerne at være „chemisk-physiske Processer i Hjernemassen", thi da Hjernen kun har den Egenskab at tænke, medens Hjertet fornemmelig har den at føle,**) saa kan Hjernen følgelig ikke udsende Tankerne uden ved Rapport eller Ordre fra Hjertet, der modtager Indtrykket, og Tankerne blive derfor i Almindelighed efter vor Mening Udsendinge eller Ordonnantser fra Hjernens store Ordonnantscorps, der efter de Meldinger og Indtryk, som Hjertet — den commanderende General — modtager, ile ud i Verden, for at forkynde Feltherrens Plan og Hensigter.

Eller vi ville vælge et andet Billede. Den menneskelige Hjerne er Phøbi-Vognen, Tankerne de vingede Heste, Hjertet Apollo, der styrer Tømmen, omgiven af Horaerne, og gjennemflyver med dem Verdensaltet***). Men det er ikke hos Alle, at disse Følelsens og Tankens Aarsager og Virkninger ere i lige Grad tilstede. Hos Nogle ere Hestene vilde og vælige, hos Andre Kudsken fuld og ubehjælpsom, hos atter Andre har Vognen en Skrue løs som t. Ex. hos Atheisterne. Man vælter let. Vi troe, at Forskjellen imellem „Nord og Syds" og nærværende Blads Redacteur alene ligger i Befordrings-

*) Bladets bekjendte Sanddruhed har givet Anledning til en liden Redactionsforandring ved dets Navn.

**) Forf. er, som man seer, reen Materialist; hans Religiøsitet slutter sig ikke vel til denne hans videnskabelige Erkjendelse. Naar Hjærnen tænker og Hjærtet føler, hvor bliver saa Sjælen af? Iøvrigt synes Forf. at have opdaget, at Hjærtet er en Centraldeel for Nervesystemet; man tør haabe at see denne mærkelige Opdagelse yderligere udviklet; den vil omstyrte den hele gammeldags Videnskabs System.

***) Motivet taget af Hr. G.s Gjengivelse af Plato, U. 1, 375 „Sjælen ligner et bevinget Vognspand med en Vognstyrer (Kudsk)." Phøbi-Vognen er Forf.s eget Udtryk; Forf. har formodenlig tænkt paa en Phaëton.

væsenet. Hr. G. har et Par udmærket smukke Fuldblodshopper for sit Kjøretøi, Alle see og beundre dem, og de ere i den Grad yndede omkring paa Herregaardene, at de endog have fri Græsning eller ere opstaldede i Fyen etsteds;*) Hestene ere, som sagt, skjønne og af fortrinlig Race, men — Noget skal der jo altid være i Veien — Kudsken mangler; see, det er vel Grunden til, at Vognen undertiden slingrer fra den ene til den anden Side. Vi have derimod en Kudsk, en troe og skikkelig Tjener, der ikke gjør en Kat Fortræd, men Hestene ere jevne og simple Arbeidsheste, vi ere hvad man kalder: smaat kjørende, og kommer ikke saa hurtig og straalende afsted, som Hr. G.; men hvis Hr. Vandal med en anden god Ven af og til har Lyst til at komme op at kjøre, skulle vi ikke desmindre gjerne være til Tjeneste og kjøre ham baade tillands og tilvands**). Hr. Vandal seer altsaa, at der er Noget at iagttage ved Paralelliseringen, og at der kan være samme Forskjel mellem to Personligheder som mellem „capital List" og „Capitalist***). „Flyvep," Red."

*) Motivet taget af min Artikel i Fædrelandet (De fede Græsgange tilhøire).

**) Hr. M. tilbyder Folk Kjøretoure i hans egen Hjærne — en sjælden Opoffrelse. Denne kan kjøre En omkring ikke alene tillands men ogsaa tilvands; — et høist mærkeligt Kjøretøi.

***) **Poëtice et eleganter.** Forf. vil aabenbart her sige en Witz; hvo, der ikke besidder særdeles Blik paa det dyriske Sjæleliv, vil vistnok neppe kunne tolke den.

Digitized by Google

Af samme Forfatter er tidligere udkommet:

Folkenes Fremtid. Af en Fritænker. 40 ß.

Fremtidens Folkeopdragelse. Af en Socialist. 28 ß.
(I Commission hos Philipsen.)

Blik paa det verdenshistoriske Værk „Clara Raphael". Stincks Forlag. 3 ß.

Ferdinand Lassalle

Biographie

von

A. Aaberg.

LEIPZIG.
Polytechnische Buchhandlung
(W. Deutrich.)